

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Кафедра міжнародних відносин

**Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»**

Освітня програма 291.00.02 «Регіональні студії»

**МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему:
ПРОТИСТОЯННЯ США ТА КНР У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИНАХ: СФЕРИ ТА ПІДХОДИ**

**Студентки 2 курсу
денної форми навчання
Сіріної Єлизавети
Костянтинівни**

**Науковий керівник:
доктор іст. наук, професор
Цветков О. Г.**

Київ – 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ	
ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження	7
1.2. Методологія дослідження	9
РОЗДІЛ 2 ВІДНОСИНИ США ТА КИТАЮ: ЗАСАДИ	
ПРОТИСТОЯННЯ.....	15
2.1. Еволюція відносин США та Китаю	15
2.2. Сучасний стан відносин США та КНР	88
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ПРОТИСТОЯННЯ США ТА КНР ...	95
3.1. Поняття та причини протистояння США та КНР.....	95
3.2. Сфери протистояння США та КНР	103
3.3. Характеристика протистояння США та КНР.....	133
ВИСНОВКИ	143
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	146

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

5G	П'яте покоління мобільних мереж
AUKUS	Тристоронній оборонний пакт Австралії, Великої Британії та США
COVID 19	Інфекційна хвороба
CRINK	Неформальний альянс Китаю, Росії, Ірану та Північної Кореї
QUAD	Чотиристоронній діалог з питань безпеки між Австралією, Індією, США та Японією
АНЗЮС	Військовий союз Австралії, Нової Зеландії та США
АСЕАН	Асоціація держав Південно-Східної Азії
АТЕС	Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво
АТР	Азійсько-Тихоокеанський регіон
БПЛА	Безпілотний літальний апарат
БРІК	Міжнародна організація Бразилії, Росії, Індії, Китаю (з членством Південної Африки - БРІКС 2010)
ВМС	Військово-морські сили
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
КНДР	Корейська Народно-Демократична Республіка
КНР	Китайська Народна Республіка
КПК	Комуністична партія Китаю
МВФ	Міжнародний валютний фонд
НВАК	Народно-визвольна армія Китаю
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПЗРК	Переносний зенітно-ракетний комплекс
СЕАТО	Військово-політичний блок країн Азійсько-Тихоокеанського регіону
СОТ	Світова організація торгівлі
США	Сполучені Штати Америки
ТНК	Транснаціональна корпорація
ФБР	Федеральне бюро розслідувань США
ЦРУ	Центральне розвідувальне управління США
ШОС	Шанхайська організація співробітництва
ШІ	Штучний інтелект
ЮНЕСКО	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури

ВСТУП

Відносини між Сполученими Штатами та Китайською Народною Республікою є одними з найскладніших і водночас найважливіших двосторонніх відносин сучасності, а їх протистояння визначатиме наше майбутнє. Ця робота є спробою охарактеризувати ці відносини, проаналізувати сучасний стан протистояння та надати глибше розуміння проблеми. Окрім цього, дослідження надає більш широке уявлення про політику та підходи США та Китаю, історію та особливості їх міждержавних відносин, специфіку та сфери зовнішньої політики і стан сучасної міжнародної системи загалом.

Актуальність теми дослідження визначається вирішальним значенням сучасного протистояння між США та КНР для міжнародних відносин та світового порядку через те, що це 1) найбільші держави за потенціалом, могутністю та засобами впливу, 2) що представляють дві протилежні ідеології, 3) конкурують за глобальне лідерство 4) що зумовлює глобальне охоплення сфер протистояння 5) та спричиняє глобальний вплив та наслідки.

Об'єктом дослідження є відносини між США та КНР.

Предметом дослідження є особливості сучасного протистояння між США та КНР.

Метою дослідження є аналіз та характеристика сучасного протистояння між США та КНР, включаючи визначення ключових сфер та підходів.

Для досягнення мети дослідження, були визначені наступні **завдання**:

- 1) визначити теоретико-методологічні аспекти дослідження.,
- 2) здійснити огляд відносин США та Китаю і визначити засади протистояння.,

- 3) здійснити огляд сучасного стану відносин між США та КНР.,
- 4) визначити поняття та причини протистояння між США та КНР.,
- 5) визначити основні сфери протистояння США та КНР: економічну, технологічну, військову, політичну та ідеологічну сфери і проаналізувати їх, включаючи визначення причин та сучасного стану суперництва в цих сферах.,
- 6) виявити основні особливості та сформувати цілісну характеристику і визначення протистояння між США та КНР.,
- 7) визначити майбутню перспективу розвитку протистояння між США та КНР.

Хронологічні рамки дослідження переважно становлять період від 2017 року і дотепер, оскільки сучасне протистояння у відносинах між США та КНР почало домінувати з приходом до влади Д. Трампа в США (2017), який офіційно визначив КНР як «стратегічного конкурента», а їх відносини як «стратегічне суперництво» у Стратегії національної безпеки США (2017).

Сучасне протистояння є динамічним та мінливим явищем, яке важко повністю охопити. Так само як і саме поняття погіршення відносин - «стратегічна конкуренція» не було чітко визначено на офіційному рівні, що робить його абстрактним та неоднозначним за змістом і свідчить про відсутність сталого та послідовного підходу до протистояння. Це дослідження має на меті здійснити комплексний аналіз та виробити цілісну характеристику цього глобального явища для формування глибшого розуміння, що і становить **теоретичне значення проблеми дослідження**. У роботі також містяться рекомендації.

Результати даного дослідження можуть бути використані для подальших досліджень цієї тематики, що становить **практичне значення**

проблеми дослідження. У роботі також містяться перспективи протистояння, що може бути використане для здійснення подальшого прогнозування.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були представлені на Всеукраїнській студентсько-аспірантській науково-практичній конференції «Гібридні війни та світова політика», що проходила 11 грудня 2025 року.

Структура роботи складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження

Дослідження охоплює широкий спектр опрацьованих джерел. Серед них:

- нормативно-правові документи, зокрема Стратегія національної безпеки США 1997, 2002, 2017, 2022, Стратегія національної оборони США 2018, 2022, тематичні стратегії КНР, Конституції обох країн.,
- матеріали з офіційних джерел, зокрема матеріали Дослідницької служби Конгресу США, відділу Державного департаменту США («The Office of the Historian»), бази даних Конгресу США, національних архівів США (зокрема, архівні дані Державного департаменту США та Білого дому)., матеріали, що розміщені на вебсайті посольства та консульств США в КНР, Американського інституту на Тайвані та Міністерства закордонних справ КНР.,
- книги, словники, енциклопедії, дисертації. Серед них доцільно відзначити такі книги: «Historical Dictionary of United States-China Relations» (2006) Роберта Г. Саттера, «A History of China-U.S. Relations (1911-1949)» (2022) Венъчжао Тао, «Dragon Roars Back: Transformational Leaders and Dynamics of Chinese Foreign Policy» (2022) Суйшена Чжао, «America's Response to China: A History of Sino-American Relations» (2019) Воррена А. Коена.,
- наукові статті з таких провідних баз даних, як «JSTOR», «Research Gate», «EBSCO». Серед них варто відзначити: «Strategic

Competition and US–China Relations: A Conceptual Analysis» (2023) Стефані К. Вінклер, «The emerging ideological security dilemma between China and the U.S.» (2020) Далеї Цзе, «The logic of China–US rivalry» (2024) Ван Цзіці, «US-China Competition: Nature, Sources and Prospects» (2021) Білахарі Каусікана та «America-China Conflict: An Overview» (2024) Афтабуддіна Ахмада.,

- публіцистичні матеріали таких провідних ЗМІ, як «The Economist», «The Washington Post», «The New York Times», «Politico», «The Diplomat», «E-International Relations».,
- матеріали таких провідних аналітичних центрів, як «Рада з міжнародних відносин» (CFR), «Центр стратегічних і міжнародних досліджень» (CSIS), «Інститут китайських досліджень Меркатора» (MERICS), «Інститут Брукінгса» (Brookings Institution).,
- матеріали міжнародної організації «Human Rights Watch».

Оскільки розділ 2 розкриває історію відносин, він побудований на архівних матеріалах та підручниках. Розділ 3, який зосереджений на сучасному протистоянні, базується на офіційних документах, стратегіях, медіа-ресурсах та наукових статтях.

Загалом, тема дослідження має один з найбагатших та найрізномінатніших джерел у сучасних міжнародних дослідженнях, починаючи від офіційних урядових документів та академічних досліджень до аналізів аналітичних центрів та матеріалів ЗМІ, що зумовлено актуальністю, багатогранністю та складним характером відносин і сучасного протистояння США та КНР. Водночас, переважна більшість ресурсів розкриває лише певні періоди відносин США та Китаю та вибіркові аспекти сучасного протистояння США та КНР, що зумовлює невелику кількість робіт комплексного охоплення та розгляду.

1.2. Методологія дослідження

Варто розпочати з основоположних понять, які допоможуть орієнтуватись у темі дослідження:

- міжнародні відносини - це система політичних, економічних, соціальних, дипломатичних, правових, військових та гуманітарних зв'язків та відносин між державами й іншими учасниками світової політики, що формує світовий порядок¹.
- Відносини між Китайською Народною Республікою (КНР) та Сполученими Штатами Америки (США) - це система політичних, економічних, соціальних та дипломатичних двосторонніх відносин, що вважаються одними з найважливіших у світі.

Їх погіршення протягом останніх років призвело до офіційного визначення відносин як «стратегічна конкуренція».

- Стратегічна конкуренція - це довготривале протистояння, що здійснюється на основі розробленої стратегії та комплексу заходів в ключових сферах з метою досягнення переваги.

Конкуренція між США та КНР здійснюється в багатьох сферах, включаючи:

- економічний конфлікт - протистояння на основі протилежних економічних інтересів за вплив у сфері економіки, із використанням або погрозою використання таких економічних засобів, як тарифи, санкції, ембарго проти суперника з метою послаблення його економіки².

¹ Вегеш М., Петренко В. «Міжнародні відносини» Геополітична енциклопедія : Навч. посіб. Ужгород : «Говерла», 2017. 492 с

² Гришкова І. Ю., Наумов О. Б., Давидюк О. О. Економіко- політичні конфлікти на сучасному етапі. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Т. 1, № 2. С. 36–49.

- технологічний конфлікт - протистояння на основі протилежних технологічних інтересів за вплив та контроль над виробництвом та використанням технологій, із використанням таких методів, як обмеження інвестицій, експорту технологій та санкцій проти технологічних компаній з метою уповільнити технологічне зростання суперника.,
- політичний конфлікт - протистояння на основі протилежних політичних інтересів з метою досягнення чи перерозподілу влади, а також зміни політичного статусу, із використанням політичного тиску, кампаній впливу, обмеження політичних контактів з метою витіснити та делегітимізувати суперника.,
- військовий конфлікт - протистояння на основі протилежних військових інтересів з метою досягнення територіальних чи безпекових цілей шляхом застосування або погрози застосування військової сили з метою досягнення стратегічної переваги над суперником.,
- ідеологічний конфлікт - протистояння на основі протилежних переконань, цінностей та етичних норм з метою поширення власної ідеології шляхом інформаційних кампаній, культурної дипломатії з метою обмеження впливу суперника.

Варто також зазначити спеціалізовані поняття теми, що будуть згадуватись у дослідженні:

- політика «одного Китаю» - полягає в офіційному визнанні лише однієї китайської держави, попри існування двох країн, що визначають себе Китаєм.,
- принцип «одного Китаю» - це офіційна позиція Китайської Народної Республіки (КНР) щодо політичного статусу Тайваню та

відносин між країнами протоки, що включає в себе положення: 1) у світі існує лише один Китай, 2) Тайвань є невід'ємною частиною Китаю 3) КНР є єдиним законним урядом, що представляє весь китайський народ.,

- політика «один Китай, один Тайвань» - позиція, яку підтримують прихильники незалежності Тайваню, зокрема Демократична прогресивна партія Тайваню, що наголошує, що КНР та Тайвань - це два різних політичних утворення, на противагу принципу «одного Китаю».,

- «консенсус 1992» - неформальна політична домовленість між представниками КНР та Республіки Китай 1992 року, що стала основою зближення і передбачає визнання обома сторонами принципу «одного Китаю» стосовно положення, що у світі існує лише один Китай, водночас кожна сторона трактує по-своєму значення «Китай».,

- концепція «одна країна, дві системи» - офіційний механізм КНР, що використовується для управління особливими адміністративними районами (Макао та Гонконг) і дозволяє збереження існуючих особливостей економічних систем, залишаючись частиною КНР³.,

- три комюніке - три спільні заяви (комюніке) США та КНР, що відіграли вирішальну роль у встановленні та налагодженні двосторонніх відносин і включають Шанхайське комюніке (1972), Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин (1979) та Спільне комюніке (1982).,

- кризи в Тайванській протоці - стосуються конфліктів між КНР та Китайською Республікою і включають Першу (1954–1955), Другу (1958) та Третю (1995–1996) кризи Тайванської протоки.

³ Sutter R. Historical Dictionary of United States–China Relations : Historical dictionaries of U.S. diplomacy. 2-ге вид. The Scarecrow Press, Inc, 2006. 322 с. URL: <https://archive.org/details/historicaldictio0000sutt> (дата звернення: 23.11.2025).

- Міжнародний орган з морського дна (МОМД) - це міжнародна міжурядова організація, що була створена за конвенцією ООН, але не входить в її структуру, будучи автономною міжнародною організацією, що надає права на розвідку з метою дослідження.

В ході дослідження були використані загально-філософські (аналіз та синтез, узагальнення), загально-теоретичні (історико-теоретичний метод) та прикладні (контент та івент-аналіз) методи.

Щодо особливостей структури: оскільки сучасне протистояння США та КНР тісно переплетене з історією відносин США та Китаю, розділ 2 пропонує короткий огляд їх розвитку - від перших контактів до сучасного стану, що включатиме такі періоди:

1. Перші контакти та ранні відносини (1784-1900)
2. Відносини в період кризи Китайської імперії (1900-1912)
3. Відносини в період Республіки Китай (1912-1949)
4. Відносини в період Китайської Народної Республіки (1949-дотепер)

Які потім класифікуються етапами:

1. Стимування (1949-1971)
2. Від стимування до співіснування (1969-1972)
3. Зближення (1972-1979)
4. Нормалізація (1979-1989)
5. Стратегічне партнерство з умовним стимуванням (1989-2017)
6. Стратегічне суперництво (2017-дотепер)

Відносини розглядаються в хронологічному порядку, а сама періодизація та її назви є умовними, оскільки не існує універсальної системи дослідження відносин та найменування періодів.

Оскільки відносини між США та Китаєм є надто складними та всеохоплюючими, щоб їх можна було просто підсумувати одним словом, існують певні особливості структури їх розгляду: історія та аналіз поступово набувають більшої деталізації, що відповідає збільшенням інтенсивності двосторонніх контактів та ваги цих відносин на міжнародній арені. Кожен період та етап відносин на початку містить короткий перелік основних моментів у відносинах, що будуть розглянуті далі та головні моменти взаємодії, що мають заголовки для легшої орієнтації по тексту. З початком етапу «нормалізація», відносини розглядаються через призму змінних адміністрацій президентів США, що дає більш чітку картину усієї мінливості та нюансів відносин, включаючи основні сфери співробітництва, тертя та їх еволюцію, а також з розглядом змінної політики лідерів КНР. Республіка Китай на о. Тайвань згадується як окремий аспект двосторонніх відносин. Також неможливо уникнути згадки про світові умови та події, в яких розвиваються двосторонні відносини.

Розділ 3 фокусується на аналізі сучасного протистояння США та КНР. На початку розглянуто визначення поняття та встановлено причини протистояння. Після цього здійснюється огляд основних сфер протистояння: економічної, технологічної, військової, політичної та ідеологічної. Кожен розділ про сферу містить причини, сучасний стан та підсумок. Далі надається загальна характеристика протистояння, що має на меті цілісно розкрити усі особливості. Дві фактори, що зазначені наприкінці, включаючи питання про нову холодну війну та могутність і загрозу КНР, надають більш повну картину характеру складного протистояння між країнами. Наприкінці, кожен розділ та підрозділ містять підсумки. І робота закінчується загальними висновками.

Важливо зазначити: у цьому дослідженні термін «Китай» позначає уряд материкового Китаю в залежності від контексту. Дослідження не може охопити усю динаміку відносин та сучасного протистояння, тому представляє лише головні моменти та особливості. Розгляд цього питання переважно здійснюється крізь призму зовнішньої політики Сполучених Штатів.

РОЗДІЛ 2 ВІДНОСИНИ США ТА КИТАЮ: ЗАСАДИ ПРОТИСТОЯННЯ

2.1. Еволюція відносин США та Китаю

1. Перші контакти та ранні відносини (1784-1900)

Перші контакти, нерівноправні договори та «Політика відкритих дверей»

Починаючи з кінця 18 століття, проголошення незалежності США та їх звільнення від британського управління призвело до втрати доступу до попередніх торговельних партнерів, контрольованих Великою Британією. Це спонукало американців шукати нових торговельних можливостей у Китайській імперії династії Цін. В 1784 році перший американський торговий корабель «Імператриця Китаю» вирушив до Китаю і країни встановили перші торговельні контакти.

Так зародились відносини між США та Китаєм, що стосувались, переважно, торговельної сфери. США не прагнули розділити китайську територію, як це робили інші держави, які брали участь у боротьбі за економічні та інші привілеї в Китаї, а натомість зосередилися на отриманні статусу «найбільшого сприяння», тому намагалися конкурувати за частину китайського ринку, а також розробляти політику, яка б зміцнювала та захищала американські інтереси в цій частині світу.

Нерівноправні договори

Важливою взаємодією цього періоду є підписання ряду нерівноправних договорів:

1) Вансянський договір (або «Договір про мир, дружбу та торгівлю між Сполученими Штатами Америки та Китайською імперією») (1844) - перший офіційний договір між країнами, що встановив офіційні дипломатичні

відносини та забезпечив значні комерційні та правові переваги для американців у Китаї.

До цього Сполучені Штати відправляли консулів, але вони ніколи офіційно не сприймалися китайськими посадовцями як представники держав, а радше провідними торговцями. Дві країни визнавали існування одна одної до 1844 року, але переговори та договір того року ознаменували перше визнання згідно з міжнародним правом.

2) Тяньцзінський договір (1858) - розширив привілеї США, включаючи право мати посольство в Пекіні та відкриття нових портів для торгівлі.

3) Берлінгеймський договір (1868) - розширив умови Тяньцзінського договору і став одним із перших договорів між Китаєм та західною державою, заснованим на взаємній повазі: сприяв вільній міграції, релігійній свободі (з розвитком торговельних відносин виникли китайсько-американські культурні зв'язки, зокрема поширення американських місіонерів у Китаї) та рівноправним дипломатичним відносинам між сторонами, а також зобов'язання США, принаймні формально, не втручатись у внутрішні справи Китаю. Договір фактично скасував будь-які колишні обмеження щодо еміграції з Китаю до Сполучених Штатів, що призвело до масштабної імміграції китайців, що забезпечило стабільний потік дешевої китайської робочої сили для американських фірм. Однак поступове зростання антикитайських настроїв в США призвело до повного скасування положень про вільну імміграцію («Акт про виключення китайців» 1882).

«Політика відкритих дверей»

Сполучені Штати також проголосили «Політику відкритих дверей» (1899), що закликала до рівних можливостей у торгівлі та збереження територіальної цілісності Китаю, однак основною метою якої був захист американських комерційних та інвестиційних можливостей. Однак ця

політика була прийнята великими державами неохоче, якщо взагалі була прийнята, і вона не мала юридичного статусу або механізму примусу до виконання.

Важливо зазначити, що період з 1839 по 1949 роки розглядається Китаєм як «століття приниження», коли Китай втратив території, контроль над своїм внутрішнім і зовнішнім середовищем, а також міжнародний статус, внаслідок втручання іноземних держав, що призвело до послаблення та приниження як суверенної держави. Це сформувало сучасне бачення КНР: минулі події вважаються несправедливістю, спричинених західним імперіалізмом (який вони часто сьогодні асоціюють зі США), яку потрібно виправити шляхом великого відродження китайської нації.

Попри усі досягнення, обсяг торгівлі та інвестицій США в Китаї залишався відносно малим, Сполучені Штати відігравали обмежену роль у китайських справах і їх відносини протягом багатьох років мали набагато менше значення в рамках сучасних міжнародних відносин в порівнянні із сьогоднішнім.

2. Відносини в період кризи Китайської імперії (1900-1912)

«Боксерський протокол» та умиротворення Японії

Початок 20 століття відомий поступовим занепадом Китайської імперії. В цей перехідний період переважаюча офіційна позиція США виходила з обмежених можливостей та інтересів країни в Китаї. Попри збільшення інвестицій в інфраструктурні проекти та надання кредитів («доларова дипломатія»), американські економічні інтереси знизились і торгівля різко скоротилася, тому їх взаємодія була спорадичною і переважно виникала у відповідь на зовнішні виклики.

«Боксерський протокол»

Підписання «Боксерського протоколу» між Альянсом восьми країн (включаючи США) та Китайською імперією (1901), внаслідок вторгнення іноземних держав з метою придушення Боксерського повстання (насильницьке антиіноземне, антихристиянське повстання в Китаї), розширило права іноземних держав у торгівлі, судноплавстві та підприємництві в Китаї а також включало зобов'язання виплатити величезну контрибуцію, яка фактично призвела до банкрутства уряду імперії династії Цін. У 1908 році Конгрес США видав резолюцію про перерахування надлишку американської частини компенсації уряду Китаю, що пізніше була використана для фінансування освітньої програми навчання китайських студентів в США⁴. Сполучені Штати були першою країною, яка зробила щось подібне і це посилило імідж Америки, заклало основи для співпраці та заохотило культурний та освітній обмін.

Початок японської експансії

Ще зі стародавніх часів Китайська імперія мала власну світоглядну ієрархічну систему, яка визначала центральною і єдиною цивілізацією Всесвіту («Піднебесної») «Серединну державу» Китай, а навколишні держави вважалися варварами, які визнавали владу китайського імператора (Син Неба) та платили данину, формуючи відносини сюзеренітету (китаєцентризм). Активна експансіоністська політика Японії після Реставрації Мейдзі (1868) поставила під загрозу цю систему. Внаслідок Японсько-китайської війни (1894-1895), Китай втратив контроль над Корейським півостровом, Ляодунським півостровом, Пескадорськими островами та островом Тайвань, не кажучи вже про виплату контрибуції та надання торговельних переваг. Перетворення Японії на домінуючу державу, що контролювала значні

⁴ United States relations with China: boxer uprising to Cold war (1900-1949). URL: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/90689.htm> (дата звернення: 22.11.2025).

території та мала військову та промислову потужність, означало пряму загрозу для Китаю, який шукав можливості укласти союз зі Сполученими Штатами, запропонувавши привабливі можливості, в обмін на спільну протидію захопленню Японією контролю над Південною Маньчжурією. Однак, США відхили пропозицію - головним завданням стало уникнення війни з Японією та забезпечення панування США на Філіппінах, тому жоден інтерес Сполучених Штатів до Китаю не вартував ризику протистояти Японії. Навпаки, Сполучені Штати уклали угоду з Японською імперією («Угода Рута-Такахіри» 1908), згідно з якою Японія гарантує не мати територіальних амбіцій щодо Філіппін та інших територій США в Тихому океані, тоді як Сполучені Штати визнають контроль Японії над Кореєю та Маньчжурією і обидві країни проголошують принцип підтримки незалежності та цілісності Китаю всіма мирними засобами та захисту рівних можливостей для торгівлі та промисловості в Китаї⁵.

Політика умиротворення агресивних амбіцій Японської імперії ще довго домінуватиме в зовнішній політиці США.

3. Відносини в період Республіки Китай (1912-1949)

Падіння Китайської імперії та проголошення Республіки, Перша світова війна, Республіка Китай в міжвоєнний період, Японсько-китайська війна та Друга світова війна, Китайська революція

Синьхайська революція (1911-1912) поклала край останній імператорській династії Китаю і призвела до створення Китайської Республіки (1912-1949). Міжнародна реакція на революцію була стриманою, і США, як і інші західні держави залишалися нейтральними протягом усього періоду потрясінь. Коли в Китаї був встановлений національний уряд на чолі з

⁵ Root-Takahira Agreement. www.britannica.com. URL: <https://www.britannica.com/event/Root-Takahira-Agreement> (дата звернення: 22.11.2025).

генералом Юань Шикаєм, США були серед перших країн, які встановили повноцінні дипломатичні відносини з Республікою Китай (1913), з метою збереження американського впливу, договірних прав та торговельних відносин⁶.

Двосторонні відносини цього періоду формувались навколо подій великих змін та потрясінь Китаю, включаючи постійну зміну влади, революції та світові війни і демонструють поступову зміну динаміки: від американської політики ізоляціонізму та невтручання, до перетворення на союзників.

Перша світова війна

З початком Першої світової війни (1914-1918) Китайська республіка оголосила нейтралітет, і звернулась до воюючих держав з проханням не переносити військові дії на територію Китаю, у тому числі і на «ореновані» державами китайські землі. Однак, боротьба держав в Європі дала змогу Японії розширити експансію у Китаї: будучи на стороні Антанти, Японія оголосила війну Німеччині і захопила німецькі території в китайській провінції Шаньдун (1914), висунувши китайському уряду «21 вимогу», вимагаючи нових широких торговельних та територіальних привілеїв. Китай покладав надії на міжнародне втручання та підтримку США, чого не сталося, тому країна прийняла частину вимог (1915), що стало великим кроком Японії до встановлення гегемонії в Китаї.

Сполучені Штати висловили дипломатичний протест, надіславши ноту про невизнання жодної угоди між Японією та Китаєм, що порушує договірні права Сполучених Штатів у Китаї, політичну чи територіальну цілісність

⁶ A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: China. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/countries/china> (дата звернення: 25.11.2025).

Китайської Республіки або «Політику відкритих дверей»⁷. Однак загальна позиція США схилилась до політики умиротворення, що полягала у спробах уникнути конфлікту з Японією шляхом поступок («Угода Лансінга-Ісії» 1917).

У 1917 році США офіційно вступили в Першу світову війну на стороні Антанти, оголосивши війну Німеччині, і закликали інші нейтральні держави, включаючи Китай, наслідувати їх приклад. В надії повернути втрачену провінцію та забезпечити місце під час мирних переговорів, Китай офіційно приєднався до союзних держав в цьому ж році, відправляючи китайських робітників замість солдатів.

По закінченню війни та за підсумками Паризької мирної конференції (1919-1920) колишні німецькі володіння в провінції Шаньдун було передано Японії (головним чином через секретні угоди між Японією та західними державами, що були укладені під час війни), що викликало у Китаї масове невдоволення - «Рух 4-го травня» і відмову китайської делегації підписати Версальський мирний договір⁸.

Сполучені Штати боролись проти вимог Японії щодо Китаю, але відступили, усвідомивши, що японська делегація має широку підтримку. Натомість, оскільки питання провінції Шаньдун залишалося невирішеним, Сполучені Штати скликали Вашингтонську морську конференцію (або «Конференцію з питань обмеження морських озброєнь і обговорення тихоокеанських проблем») (1921-1922) з метою протидії домінуванню Японії в Китаї та встановлення власного контролю над Азійсько-Тихоокеанським регіоном (АТР). Укладені в результаті «Договори чотирьох», «п'яти» та

⁷ The Secretary of State to Ambassador Guthrie. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1915/d143> (дата звернення: 25.11.2025).

⁸ United States relations with China: boxer uprising to Cold war (1900-1949). URL: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/90689.htm> (дата звернення: 22.11.2025).

«дев'яти» держав повернули території провінції Шаньдун під суверенітет Китаю, проголошували дотримання суверенітету, незалежності та територіальної цілісності Китаю і дотримання принципу «відкритих дверей», а також встановили обмеження на відносні розміри військово-морських сил у Східній Азії⁹. США домоглись ряду важливих поступок з боку Великої Британії та Японської імперії та обмежили сфери їх впливу, відновили права Китаю в провінції та посилили власний політичний вплив.

Республіка Китай в міжвоєнний період

Тим часом в Китаї тривала політична нестабільність: ще в 1916 році очільник Китайської Республіки Юань Шикай здійснив спробу повернути монархічне правління, однак вже наступного року режим був скасований і повернуто до республіканського уряду. Внаслідок політичної нестабільності розпочалась Доба мілітаристів (1916-1928), що характеризувалась поділом Китаю на території, що контролювались місцевими військовими лідерами з номінальним центральним урядом, розташованим у Пекіні.

Нову національну революцію очолила Китайська націоналістична партія («Гоміндан») у 1920-х роках з метою національного відродження, повалення влади військових правителів та об'єднання Китайської республіки.

Лідер Гоміндану Сунь Ятсен сподівався отримати допомогу від США, однак Сполучені Штати не втручались у внутрішні справи Китаю та продовжували підтримували дипломатичні відносини з центральним урядом. Лідер Гоміндану розглядався як повстанець, що прагне підірвати існуючий порядок, перешкоджає примиренню Півночі та Півдня Китаю та становить

⁹ The Washington Naval Conference, 1921–1922. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/milestones/1921-1936/naval-conference> (дата звернення: 25.11.2025).

загрозу реалізації американської політики¹⁰. Тому, через брак військової підтримки та фінансування Сунь звернувся за допомогою до Радянського Союзу, що заклало початок тривалій співпраці («Маніфест Сунь-Йоффе» 1923). Гоміндан також уклав союз з новоствореною Комуністичною партією Китаю (КПК), утворивши альянс під назвою «Перший об'єднаний фронт» (1923-1927). Вони разом сформували Національно-революційну армію та вирушили у «Північний похід» (1926-1928) - військову кампанію возз'єднання Китаю. Здобувши перемогу над арміями мілітаристів та захопивши Пекін у 1928 році, тим самим поваливши центральний уряд, Гоміндан номінально об'єднав країну та встановив націоналістичний уряд Китайської республіки в Нанкіні, започаткувавши добу «Нанкінського десятиліття» (1928-1937).

У 1928 році Сполучені Штати стали першою країною, яка визнала націоналістичний уряд Китаю як легітимний, внаслідок підписання нового тарифного договору, який зберігав багато попередніх договірних привілеїв США (1928)¹¹, що заклало початок ширшому міжнародному визнанню.

Під час «Походу», у 1927 році між Гомінданом і КПК почали виникати розбіжності, внаслідок чого, новий лідер Гоміндану Чан Кайші, спостерігаючи розширення впливу комуністів та побоюючись можливого захоплення ними влади, розірвав зв'язки з КПК, відмовився від присутності на території Китаю військових радників з СРСР та почав масові арешти та чистки комуністів на території Китаю («Шанхайська різанина»), що змусило комуністів на певний час піти у підпілля і поклало початок Громадянській війні (1927-1936).

¹⁰ Tao W. A History of China-U.S. Relations (1911-1949). Singapore : Springer Singapore, 2022. URL: <https://doi.org/10.1007/978-981-16-9712-8> (дата звернення: 22.11.2025).

¹¹ Treaty regulating tariff relations between the United States and China, signed July 25, 1928. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1928v02/ch27> (дата звернення: 25.11.2025).

Правління Гоміндану характеризувалось формуванням централізованої однопартійної системи, економічним зростанням, проведенням модернізації та поступовій боротьбі за скасування нерівноправних договорів. У цей же час в країні панувала постійна нестабільність: велика частина Китаю залишалась під командуванням напіваавтономних місцевих воєначальників, що супроводжувалось серією збройних конфліктів. У 1931 році Японія розпочала інтервенцію в Маньчжурію, що закінчилось окупацією та створенням маріонеткової держави Маньчжоу-Го. Чан Кайші зайняв позицію «неопору» агресії Японії, покладаючи надії на Лігу Націй та втручання Сполучених Штатів, однак мирне врегулювання було основою світової спільноти, і жодна з держав не бажала добровільно зайняти активнішу позицію.

В цьому ж році КПК проголосили Китайську Радянську Республіку (1931-1937) на підконтрольних територіях та вирушили у «Великий похід» - стратегічний відступ армії китайських комуністів з оточення гомінданівської армії з півдня Китаю на північний захід під керівництвом нового лідера Мао Цзедуна (1934-1936).

Зі зростанням загрози подальшої Японської агресії та внаслідок «Сіаньського інциденту» (1936), Гоміндан та КПК досягли угоди про припинення взаємної громадянської війни і утворили «Другий об'єднаний фронт» з метою спільного протистояння японській експансії.

Японсько-китайська війна та Друга світова війна

З початком повномасштабної Японсько-китайської війни (1937-1945), Сполучені Штати зайняли вичікувальну позицію і продовжували політику «невтручання», однак з дедалі більшою японською агресією в Китаї, а також з її підписанням «Троїстого пакту» з Німеччиною та Італією (1940), країна поступово збільшувала допомогу Китаю шляхом надання позик на закупівлю військових припасів, програм ленд-лізу та посилення обмежень щодо Японії.

Із нападом Японії на американську військову базу в Перл-Гарборі (1941), Сполучені Штати та Китай офіційно оголосили війну Японії, вступили у Другу світову війну та стали союзниками, що поклало початок програмі масштабної військової та фінансової допомоги США націоналістичному уряду. Союз відіграв вирішальну роль у досягненні капітуляції Японії в 1945 році, що поклало край Другій світовій війні¹².

Повоєнний період та Китайська революція

По закінченню війни, політика США відносно Китаю полягала у створенні міцного союзника і стабілізуючої сили у післявоєнній Східній Азії. Так, Китай став одним із засновників Організації Об'єднаних Націй та одним із п'яти постійних членів Ради Безпеки (1945). США також вжили заходів для припинення нерівноправних договорів: скасували «Акт про виключення китайців», який обмежував китайську імміграцію до Сполучених Штатів, та уклали «Договір про відмову від екстериторіальних прав у Китаї» (1943), що скасовував привілеї надані США Вансянським, Тяньцзіньським договорами та «Боксерським протоколом». Замість них, був укладений «Договір про дружбу, торгівлю та мореплавство між Сполученими Штатами Америки та Китайською Республікою» (1946), що встановлював нові принципи американо-китайських відносин¹³.

Китайська республіка вийшла з війни переможцем, відновила контроль над Маньчжурією та островом Тайвань і вважалась однією з великих держав,

¹² Japan, China, the United States and the Road to Pearl Harbor, 1937-41. 2001-2009.state.gov. URL: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/wwii/88734.htm> (дата звернення: 22.11.2025).

¹³ Negotiation of treaty of friendship, commerce and navigation between the United States and China, signed at Nanking, November 4, 1946. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v10/comp10> (дата звернення: 25.11.2025).

але насправді економічно занепала та опинилася на межі повномасштабної громадянської війни.

Під час Другої світової війни КПК продовжували боротись за територіальну перевагу та розширювали сфери свого впливу скрізь, де були можливості. Закінчення війни загостило протиріччя між КПК і Гомінданом в боротьбі за владу. Мирні переговори між Чан Кайші та Мао Цзедунем були марними і сторони були втягнуті у Громадянську війну (1945-1950). КПК, за допомогою Радянського Союзу, змогла отримати захоплену зброю японської армії на північному сході, і вступила в бій з ослабленим Гомінданом. Попри початкові успіхи, Гоміндан зазнав поразки - в 1949 році війська націоналістичного уряду були розгромлені, а решта були витіснені на південь, звідки змушені були відступити на острів Тайвань.

Чан Кайші оголосив місто Тайбей тимчасовою столицею, відновив центральні урядові установи Китайської Республіки і встановив авторитарне правління, придушуючи політичне інакомислення («Білий терор»). Оскільки країна перебувала у фактичному стані війни, націоналістичний уряд розпочав підготовку до перегрупування, зміцнення та відвоювання материка, оскільки відступ вважався тимчасовим.

Тим часом КПК на чолі з Мао Цзедунем встановила контроль над материковою частиною Китаю та проголосила Китайську Народну Республіку (КНР) (1949-дотепер).

Під час громадянської війни, Сполучені Штати остерігалися втягування в конфлікт, який міг би спровокувати ширшу війну з Радянським Союзом. Тому їх політика підтримки Чан Кайші була достатньою, щоб запобігти розпаду Гоміндану («Закон про допомогу Китаю» 1948), але не настільки великою, щоб викликати підозри комуністів щодо позиції США в

громадянській війні¹⁴. Їх зусилля були спрямовані на досягнення компромісу - перемир'я між націоналістами та комуністами та створення коаліційного уряду за посередництва США (місія Маршалла, Ведмеєра), що зазнали невдачі.

Китайська революція кардинально змінила політичний ландшафт в регіоні, поклала край налагодженим відносинам двох країн та поставила під сумнів їх майбутнє.

Падіння націоналістичного уряду Гоміндану було широко розцінено у Сполучених Штатах як катастрофа та призвело до критики тодішньої адміністрації. Аби відвернути критику, Державний департамент США опублікував збірку офіційних документів «Біла книга Китаю» (або «Відносини Сполучених Штатів з Китаєм, з особливим акцентом на період 1944–1949 років» 1949), що захищали діяльність адміністрації, поклали провину на націоналістичний уряд Чан Кайші за втрату довіри своїх військових та китайського народу та стверджували, що Сполучені Штати не могли запобігти результатам громадянської війни в Китаї¹⁵.

4. Відносини в період Китайської Народної Республіки (1949 - дотепер)

Етапи стримування, від стримування до співіснування, зближення, нормалізація, стратегічне партнерство з умовним стримуванням, стратегічне суперництво.

¹⁴ U. S. policy in China 1941-1949. *Pakistan Horizon*. 1957. Т. 10, № 4. С. 214–220. URL: <https://www.jstor.org/stable/41392388> (дата звернення: 22.11.2025).

¹⁵ Last view of the chinese scene; the China White Paper. August 1949. *www.nytimes.com*. URL: <https://www.nytimes.com/1968/02/25/archives/last-view-of-the-chinese-scene-the-china-white-paper-august-1949.html> (дата звернення: 22.11.2025).

Спочатку, США опинились в невизначеності щодо подальшої траєкторії відносин і вирішили встановити контакти з КНР. Це включало дві дії:

1) після тріумфу Китайської революції, президент США Г. Трумен виголосив «Заяву щодо Формози»¹⁶ (1950), в якій зазначалось, що США не надаватимуть військової допомоги чи консультацій китайським військам на о. Формоза (історична назва острова Тайвань), хоча і залишаючи програму економічної допомоги, - таким чином офіційно відмовившись від подальшої підтримки Чан Кайші та націоналістичного уряду. Підтримка націоналістів у спробах повернути материк здавалася неможливою та небажаною, і Г. Трумен був непохитний у своїй рішучості не допустити подальшого втягування Сполучених Штатів у громадянську війну в Китаї.

2) Потім, посол США Джон Лейтон Стюарт зустрівся з комуністичними лідерами, щоб обговорити визнання КНР США, але переговори провалилися, коли Мао Цзедун оголосив про намір приєднатися до Радянського Союзу і підписав «Радянсько-китайський договір про дружбу, союз і взаємну допомогу» (1950)¹⁷. Початок Корейської війни (1950-1953) та втручання КНР на підтримку Північної Кореї повністю поклав край розгляду питання визнання, зробив відносини між США та КНР відверто ворожими та змусив переглянути позицію США щодо Тайваню.

¹⁶ Berglund A., Inboden W. U.S.-China Relations and Taiwan in 1950: Grand Strategy or Historical Accident?. *Final Paper for Grand Strategy Conference Course*. 2013. С. 1–26. URL: https://www.clementscenter.org/wp-content/uploads/https://www.clementscenter.org/media/k2/attachments/Berglund_Andrew_Research_Paper_5.13.13.pdf (дата звернення: 22.11.2025).

¹⁷ Schwartz H. Soviet pledges to chinese seen; observers say Khrushchev may have assured Mao on summit meeting. *www.nytimes.com*. URL: <https://www.nytimes.com/1958/08/04/archives/soviet-pledges-to-chinese-seen-observers-say-khrushchev-may-have.html> (дата звернення: 22.11.2025).

З цього часу Сполучені Штати застосовували різні підходи до нової держави, включаючи стримування, співіснування, зближення, нормалізацію, стратегічне партнерство та стратегічне суперництво.

• Стимування (1949-1971)

Підтримка Республіки Китай, кризи в Тайванській протоці та політика стимування

Поява революційної, ворожої, однопартійної, комуністичної диктатури в материковому Китаї, із союзницькими відносинами з СРСР, що засновані на спільній ідеології та взаємних інтересах, ідеологічною ворожістю із Заходом та значним військовим потенціалом, - радикально змінила структуру влади на Далекому Сході, витіснила вплив Заходу¹⁸ і стала великою загрозою глобальній безпеці та розширення світового комунізму. Сполучені Штати втратили союзника і здобули суперника у боротьбі за ідеологічний, військово-політичний та економічний контроль в Азії з початком Холодної війни. Тому країна зайняла конфронтаційну позицію, а її політика зосереджувалась на:

Підтримці Республіки Китай

З початком Корейської війни, адміністрація Г. Трумена надала військову допомогу націоналістичному уряду, а потім відправила Сьомий флот до Тайванської протоки, аби запобігти вторгненню КНР, оскільки окупація острова комуністичними силами становила б пряму загрозу безпеці Тихоокеанського регіону та інтересами Сполучених Штатів¹⁹. В подальшому, США почали розглядати Тайвань як оплот проти комунізму, розмістили на

¹⁸ За незначним винятком адміністративних районів Гонконгу та Макао, пряма західна присутність в материковому Китаї була фактично ліквідована, а іноземні майно та підприємства - конфісковані та націоналізовані.

¹⁹ The Taiwan Straits Crises: 1954–55 and 1958. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/milestones/1953-1960/taiwan-strait-crises> (дата звернення: 25.11.2025).

острові свої війська та надали значну економічну допомогу. Цей раптовий поворот у політиці став взірцем для майбутніх президентів і сформував стратегічну основу для подальшої зовнішньої політики США у Східній Азії та Тихоокеанському регіоні.

В цей період між КНР та Республікою Китай проводилися серія військових кампаній за контроль над територіями через протоку, що призводило до серйозної військової напруженості (Перша криза в Тайванській протоці 1954-1955, Друга криза в Тайванській протоці 1958), внаслідок чого, Сполучені Штати та Республіка Китай підписали «Договір про взаємну оборону» (1954)²⁰. Формально, КНР досі перебуває у стані війни з націоналістичним урядом Тайваню.

Стримуванні КНР

Рішуча, антикомуністична політика США була націлена на ізоляцію та стримування КНР: протягом трьох десятиліть Сполучені Штати відмовлялися визнавати країну та встановлювати з нею відносини і продовжували підтримувати дипломатичні відносини лише з Китайською Республікою, визнаючи її єдиним легітимним урядом Китаю. Політичні заходи були спрямовані на перешкоджання загальному міжнародному визнанню китайського комуністичного режиму. Торговельні відносини були припинені та запроваджені економічні обмеження. З метою протидії китайській військовій агресії, в Азійсько-Тихоокеанському регіоні були укладені двосторонні договори безпеки, створені військово-політичні союзи (АНЗЮС 1951, СЕАТО 1954) та забезпечено військову присутність та політичну підтримку острова Тайвань.

²⁰ Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of China; December 2, 1954. *Avalon Project - Documents in Law, History and Diplomacy*. URL: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/chin001.asp (дата звернення: 25.11.2025).

Такі події, як китайська агресія та захоплення Тибетського (1959) і Сіньцзян-Уйгурського (1959) районів та посилення контролю над Внутрішньою Монголією., військові конфронтації з Республікою Китай на Тайвані, територіальні суперечки з Індією (1962, 1967) та навколо островів в Південнокитайському морі, а також підтримка революційних рухів проти іноземного імперіалізму за кордоном., внутрішні кампанії «Великий стрибок», що призвів до катастрофічного голоду та смертей та «Культурна революція», що привела до масових репресій., а також приєднання КНР до ядерного клубу за підтримки СРСР (1964), - лише загострили відносини та ще більше ізолювали країну. Ворожість у двосторонніх відносинах тривала і, здавалося, навряд чи скоро зникне.

• Від стримування до співіснування (1969-1972)

Китайсько-радянський розкол, налагодження відносин, інтеграція КНР

Однак, зміна глобальних умов у вигляді Китайсько-радянського розколу зумовила зміну стратегічних підходів обох країн до двосторонніх відносин.

Китайсько-радянський розкол

Основа могутності КНР - міцні відносини з Радянським Союзом, почала поступового погіршуватись, внаслідок ідеологічних розбіжностей, що розпочалися в 50-х роках після смерті Й. Сталіна і загострилися в 1960-х роках, що отримало назву Китайсько-радянський розкол (1960-1989). Союз між двома країнами був фактично розірваний, торгівля, передача технологій та військова співпраця значно скоротилися і відхід від радянського блоку Китаєм призвів до повної ізоляції країни.

Це суттєво вплинуло на позицію та політику КНР. Залишаючись ворожим до Сполучених Штатів, Мао Цзедун проводив незалежну зовнішню політику, намагаючись створити власний табір «країн, що розвиваються» (так звані країни «третього світу», що включають країни Африки, Азії та

Латинської Америки), з метою позиціонування Китаю як лідера антиімперіалістичного руху.

Однак вже в 1969 році, внаслідок Китайсько-радянського прикордонного конфлікту (1969), що розглядається як найсерйозніше прикордонне зіткнення, яке поставило дві найбільші соціалістичні держави світу на межу війни²¹, КНР була змушена переглянути свою незалежну позицію. Китайська Народна Республіка стала розглядати Радянський Союз як стратегічну загрозу і почала шукати зближення зі Сполученими Штатами.

Налагодження відносин

Першою публічною ознакою зміни політики став випадок на чемпіонаті світу з настільного тенісу, коли команда КНР запросила команду США на оплачену поїздку до Китаю, що зробило їх першими американцями, яких офіційно запросили до Китаю з часів комуністичного перевороту в 1949 році (1971). Це отримало назву «Пінг-понгова дипломатія».

США радо скористались випадком зближення з КНР для спільної протидії радянському впливу в Азії. Таємний візит державного секретаря США Г. Кіссінджера до Китаю з метою налагодження контактів та переговорів відбувся в 1971 році, що, своєю чергою, проклало шлях для здійснення офіційного візиту президента Р. Ніксона до Китаю в 1972 році. Цей візит став історичним, поворотним моментом, який свідчив про початок нормалізації китайсько-американських відносин.

За підсумками зустрічі сторонами було оголошене «Шанхайське комюніке» в якому зазначались, зокрема, такі основні положення:

²¹ Sino-Soviet Border Conflict (1969). www.helion.co.uk. URL: <https://www.helion.co.uk/conflicts/sino-soviet-border-conflict.php> (дата звернення: 22.11.2025).

- прогрес у напрямку нормалізації відносин між Китаєм та Сполученими Штатами відповідає інтересам усіх країн;
- обидві сторони бажають зменшити небезпеку міжнародного військового конфлікту;
- жодна з країн не повинна прагнути гегемонії в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, і кожна з них виступає проти зусиль будь-якої іншої країни чи групи країн щодо встановлення такої гегемонії;
- жодна з них не готова вести переговори від імені будь-якої третьої сторони або укладати угоди чи домовленості з іншою стороною, спрямовані проти інших держав²².

Документ став першим кроком на шляху до повноцінного відновлення двосторонніх відносин, знаменував остаточний розрив союзних відносин між КНР і СРСР та заклав основи спільному протистоянню «гегемонії» СРСР з боку КНР і США.

В рамках зусиль щодо нормалізації Сполучені Штати відкрили Відділення зв'язку США в Пекіні у 1973 році (аналогічне відділення було створено КНР у Вашингтоні) для вирішення питань у відносинах між США та КНР, яке багато в чому функціонувало як фактичне посольство.

Інтеграція КНР

Зміна політики США від стримування до співіснування неминуче підірвала офіційну підтримку Китайської Республіки та призвела до ширшого міжнародного визнання КНР та її поступової інтеграції в світову політику.

У 1971 році ООН ухвалила резолюцію про «Відновлення законних прав Китайської Народної Республіки в Організації Об'єднаних Націй», яка визнала

²² 203. Joint Statement Following Discussions With Leaders of the People's Republic of China. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d203> (дата звернення: 22.11.2025).

уряд КНР єдиним законним представником Китаю в ООН, надала КНР місце постійного члена у Раді Безпеки та усунула представників Республіки Китай в ООН і пов'язаних з нею установ²³. Ця подія ознаменувала перехід КНР від другорядної держави до головного гравця на світовій арені. Починаючи з 1972 року, КНР встановила дипломатичні відносини з більшістю країн світу, включаючи нормалізацію відносин з Японією.

Попри це, позиція країни протягом 1970-х років за часів Мао Цзедуна була відносно пасивною, що пояснюється продовженням ультрареволюційності у внутрішній та зовнішній політиці, проголошенням боротьби з імперіалізмом та гегемонізмом наддержав та економічною стагнацією, економіка якої залишалась плановою та переважно аграрною.

Наслідки кроків налагодження відносин та зближення важко недооцінити:

1) формування в світі нової геополітичної реальності: на зміну блоковому протистоянню прийшла система «балансу сил» і це стало відправною точкою процесу розпаду світової біполярної системи.,

2) єдність комуністичного блоку була ослаблена, що підірвало світовий вплив СРСР та можливості його проекції сили.,

3) КНР вийшла з міжнародної ізоляції, отримала потужну дипломатичну та стратегічну протизавагу Радянському Союзу та економічні переваги.,

4) США отримали союзника у Холодній війні та можливість посилити присутність та вплив в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

²³ 167. Editorial Note. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d167> (дата звернення: 25.11.2025).

• Зближення (1972-1979)

Переговори, встановлення дипломатичних відносин, відносини США та Республіки Китай за нових умов та візит Дена Сяопіна.

Зближення, заради спільної цілі стримування радянської експансії у світі, передбачало повноцінне налагодження відносин між США та КНР, тому цей етап зосереджується на таких моментах взаємодії:

Переговори

Візит Р. Ніксона став початком зближення, але за ним послідував тривалий і виснажливий процес переговорів (1977-1978), який очолив радник з національної безпеки З. Бжезінський для вирішення фундаментальних розбіжностей між двома країнами, перш ніж можна було встановити офіційні відносини. Головною перешкодою для повної нормалізації відносин з КНР було питання відносин з Республікою Китай на Тайвані.

Китай дотримується принципу «одного Китаю», який включає три положення:

- у світі існує лише один Китай;
- Тайвань є невід'ємною частиною Китаю;
- Китайська Народна Республіка (КНР) є єдиним законним урядом, що представляє весь китайський народ²⁴.

Тому остаточна угода про встановлення дипломатичних відносин вимагала від США офіційного визнання принципів КНР та прийняття трьох вимог:

²⁴ Talking Points: What Does PRC Law Say About Taiwan? – U.S.-Asia Law Institute. U.S.-Asia Law Institute. URL: <https://usali.org/publications/talking-points-what-does-prc-law-say-about-taiwan> (дата звернення: 22.11.2025).

- вивести всі американські війська з Тайваню.,
- розірвати дипломатичні відносини з Тайванем.,
- скасувати «Договір про взаємну оборону» між США та Тайванем²⁵.

Встановлення дипломатичних відносин

Обидві сторони досягли угоди в 1978 р. та встановили дипломатичні відносини у 1979 р. У Спільному комюніке про встановлення дипломатичних відносин зазначалось, зокрема:

- США та КНР домовилися про взаємне визнання та встановлення дипломатичних відносин з 1979 року., сторони також обмінюються послами та відкривають посольства.,
- США визнали уряд КНР єдиним законним урядом Китаю. У цьому контексті народ Сполучених Штатів підтримуватиме культурні, комерційні та інші неофіційні відносини з народом Тайваню.,
- США визнали позицію Китаю про те, що існує лише один Китай, а Тайвань є частиною Китаю²⁶.

Та підтвердили принципи, узгоджені двома сторонами в Шанхайському комюніке (1972).

Відносини США та Республіки Китай

Прийняття та виконання трьох вимог КНР не згадувалось в тексті Спільного комюніке, а було представлене як одностороннє рішення і

²⁵ The China Decision and the Future of Taiwan. *The Heritage Foundation*. URL: <https://www.heritage.org/asia/report/the-china-decision-and-the-future-taiwan> (дата звернення: 25.11.2025).

²⁶ Joint Communiqué of the United States of America and the People's Republic of China (Normalization Communiqué). *www.ait.org.tw*. URL: <https://www.ait.org.tw/u-s-prc-joint-communicue-1979/> (дата звернення: 22.11.2025).

оголошене у Заяві Президента Д. Картера щодо встановлення дипломатичних відносин між Сполученими Штатами та Китайською Народною Республікою (1978): «Сполучені Штати Америки повідомлять Тайвань про припинення дипломатичних відносин та про припинення дії Договору про взаємну оборону між Сполученими Штатами та Республікою Китай відповідно до положень Договору. Сполучені Штати також заявляють, що протягом чотирьох місяців виведуть свій військовий персонал з Тайваню. Надалі торговельні, культурні та інші відносини підтримуватимуться без офіційного представництва уряду та без дипломатичних відносин. (...) Сполучені Штати також зацікавлені в мирному вирішенні тайванської проблеми та очікують, що тайванська проблема буде врегульована мирним шляхом самими китайцями»²⁷.

Ці положення були втілені на практиці, але зі своїми корективами. Договір про взаємну оборону між сторонами був денонсований (1980), але частина його змісту була перенесена до Закону про відносини з Тайванем (1979), який заклав правову основу неофіційних відносин (які здійснюватимуться через некомерційну корпорацію «Американський інститут на Тайвані») та стратегічну підтримку Республіки Китай на Тайвані, включаючи зобов'язання США «чинити опір будь-якому застосуванню сили чи іншим формам примусу, які можуть поставити під загрозу безпеку, соціальну чи економічну систему народу Тайваню» і підтримувати його обороноздатність шляхом постачання зброї²⁸. З того часу відбуваються військові та безпекові переговори між США та Тайванем, консультації з питань безпеки та укладаються угоди про продаж зброї.

²⁷ Jimmy Carter 1978 (in two books). v.2. URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=miua.4732133.1978.002&seq=5> (дата звернення: 22.11.2025).

²⁸ H.R.2479 - Taiwan Relations Act. www.congress.gov. URL: <https://www.congress.gov/bill/96th-congress/house-bill/2479> (дата звернення: 22.11.2025).

Американські війська справді були виведені з Тайваню (1979) і відтоді Сполучені Штати не мали значної військової присутності на острові. Але, за періодичними повідомленнями, вона також там не відсутня²⁹.

З того часу, Сполучені Штати дотримуються політики «стратегічної неоднозначності», щодо всіх непередбачених ситуацій, пов'язаних з Тайванем. Вона полягає у невизначеній позиції щодо того, як країна реагуватиме на будь-яку кризу, пов'язану з Тайванем, оскільки в Законі, на відміну від скасованого Договору про взаємну оборону, не має зобов'язань до автоматичного військового втручання у разі вторгнення. Це також стосується питання політичного статусу Тайваню - чи є Тайвань незалежною державою, чи частиною КНР? США офіційно не визнають Тайвань незалежною державою і у Спільному комюніке 1979 р. визнали принцип «одного Китаю», водночас підкреслюючи, що це не обов'язково означає її підтримувати.

В умовах, коли КНР претендує на острів як частину своєї території та залишається рішуче налаштованою взяти його під контроль, ця позиція була спрямована на забезпечення стабільних відносин - США не повідомляють, чи нададуть військову допомогу Тайваню у разі війни з КНР, але очікують мирного вирішення відносин між країнами протоки та виступають проти односторонніх змін статус-кво - чи то з боку Пекіна (силою), чи з боку Тайбея (шляхом проголошення незалежності).

Візит Дена Сяопіна

Офіційний візит нового лідера КНР Дена Сяопіна (очолив країну після смерті Мао Цзедуна у 1976 році (1976-1989)) до Вашингтона у 1979 році став

²⁹ Does America have troops in Taiwan?. *www.economist.com*. URL: <https://www.economist.com/the-economist-explains/2021/10/08/does-america-have-troops-in-taiwan> (дата звернення: 22.11.2025).

наступним кроком покращення двосторонніх відносин. Це був перший візит китайського лідера до Сполучених Штатів після заснування Китайської Народної Республіки і він заклав початок тривалої співпраці. Під час візиту сторони уклали угоди з різних питань, включаючи «Угоду про співпрацю в галузі науки і технологій», «Угоду про культуру», «Угоду про встановлення консульських відносин», а також домовленості щодо обміну студентами та науковцями, сільськогосподарського обміну та співпраці в галузі космічних технологій і фізики високих енергій³⁰. В цьому ж році було укладено двосторонню трирічну «Угоду про торговельні відносини»³¹ (яка була надалі продовжена), що встановила офіційні торговельні відносини між країнами, включала режим найбільшого сприяння КНР і знизила тарифи на китайські товари в США.

• Нормалізація (1979-1989)

Політика Д. Сяопіна та адміністрація Р. Рейгана

В цей час вперше формується модель двосторонньої взаємодії, зі спільними інтересами та конфліктними питаннями, з підходами до їх розгляду та розв'язання.

З цього етапу огляд відносин здійснений з розглядом змінної політики лідерів КНР (бо це грає велику роль у формуванні протистояння) та з позицій змінних адміністрацій президентів США, оскільки назви періодів є умовними, а політика адміністрацій - занадто мінливою та непослідовною, аби її можна

³⁰ 210. Editorial Note. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v13/d210> (дата звернення: 25.11.2025).

³¹ Proclamation 4697—Agreement on Trade Relations Between the United States of America and the People's Republic of China | The American Presidency Project. *Welcome to The American Presidency Project | The American Presidency Project*. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/proclamation-4697-agreement-trade-relations-between-the-united-states-america-and-the> (дата звернення: 23.11.2025).

було коротко підсумувати. Так, будуть розглянуті зміни у політиці КНР, сфери тертя, співробітництва та фактор Республіки Китай на Тайвані (як окремий аспект відносин) за кожної адміністрації США.

Політика Дена Сяопіна (1976-1989)

Ден Сяопін поставив за мету перетворити КНР на модернізовану соціалістичну країну і розпочав Політику реформ та відкритості - програму соціально-економічних реформ з метою подолання бідності та відсталості, що націлена на створення соціалістичної ринкової економіки (або соціалізму з китайською специфікою) та відкритості до зовнішнього економічного ринку і світу. Реформи розпочалися в 1978 році і включали в себе:

1) чотири модернізації, що стосуються модернізації сільського господарства, промисловості, науки і технологій, а також національної оборони. Зокрема, розвиток ключових галузей промисловості та науково-промислово-військового потенціалу.,

2) політику «відкритих дверей», яка полягала у відкритті внутрішнього ринку і залученні іноземних інвестицій та створення спеціальних економічних зон та відкритих економічних районів. Заходи також стосувались прискореного розвитку зовнішньо-економічних відносин, збільшення імпорту передової зарубіжної техніки і технологій та розширення власного експорту.,

3) мирну позицію: політика реформ виходила з позицій, що для здійснення економічного будівництва, КНР потребує зменшення ідеологічного та партійного впливу на економіку та мирного оточення і доступ до західних ринків, тому країна має докласти зусиль до його створення та збереження, шляхом заміни політичного пріоритету з ідеологічного протистояння на сприяння мирним економічним і торговельним відносинам.

Так, в 1982 році була прийнята нова (четверта) Конституція, яка досі залишається чинною. КНР визначена як «демократична диктатура народу» та

її основне завдання полягає у «здійсненні соціалістичної модернізації», і в галузі зовнішньої політики декларовано, зокрема, що КНР:

- дотримується «незалежної та самостійної зовнішньої політики», не вступає ні в які союзи і не встановлює жодних стратегічних відносин з великими державами чи блоками країн, виступає проти гегемонізму і політики сили.,

- бажає розвивати відносини на основі «п'яти принципів мирного співіснування», а саме: взаємної поваги суверенітету та територіальної цілісності, взаємного ненападу, невтручання у внутрішні справи один одного, рівності та взаємної вигоди, мирного співіснування.,

- метою зовнішньої політики є захист миру в усьому світі та створення мирної міжнародної обстановки, яка б сприяла модернізації країни;

- зміцнення солідарності та співробітництва з країнами «третього світу», що розвиваються., розвиток добросусідських дружніх відносин з прикордонними країнами є наріжним каменем зовнішньої політики Китаю³².

Ці положення стали основою зовнішньої політики КНР.

У підсумку, політика реформ призвела до швидкого зростання китайської економіки (явище, що отримало назву «китайське економічне диво») і перетворила материковий Китай на світовий виробничий центр, що сприяло розширенню торгівлі, впровадженню передових іноземних технологій, залученню іноземних інвестицій, посиленню міжнародного економічного та торговельного співробітництва та пришвидшенню інтеграції

³² Constitution of the People's Republic of China. *The State Council of the People's Republic of China*. URL: https://english.www.gov.cn/archive/lawsregulations/201911/20/content_WS5ed8856ec6d0b3f0e9499913.html (дата звернення: 25.11.2025).

КНР у процесі глобалізації: країна приєдналася до МВФ, Світового банку та Азійського банку розвитку (1980 р.), уклала численні двосторонні торговельні угоди та підписала контракти з ТНК, при цьому витісняючи Республіку Китай з форумів та міжнародних організацій.

Однак варто зазначити, що політика реформ стосувалася лише соціально-економічної сфери і не мала на меті змінювати політичну систему та ідеологію, а навпаки - прагнула зміцнити її, засновуючи реформи на чотирьох принципах: відстоювання соціалістичного шляху, підтримки народно-демократичної диктатури, керівництва КПК та ідей Мао Цзедуну і марксизму-ленінізму³³.

Адміністрація Рональда Рейгана (1981-1989)

Напередодні президентських виборів, в 1980 році Рональд Рейган - кандидат на посаду президента Сполучених Штатів, відомий своєю рішучою антикомуністичною позицією, під час передвиборчої кампанії критикував нормалізацію відносин з материковим Китаєм та оголосив про бажання відновити офіційні відносини з Тайванем³⁴. Попри те, що ці заяви пізніше були відкликані, це викликало серйозне занепокоєння в Пекіні. Його прихід до влади у 1981 р. знаменував погіршення двосторонніх відносин.

³³ Columbia University. "Uphold the four basic principles " (speech, march 30, 1979) by Deng Xiaoping. *Asia for educators*. С. 1–2. URL: https://afe.easia.columbia.edu/ps/cup/deng_xiaoping_uphold_principles.pdf (дата звернення: 24.11.2025).

³⁴ Macdonald K., Kaiser R. G. Reagan Declares He Seeks Only To Hold to Taiwan Relations Act. *The Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1980/08/26/reagan-declares-he-seeks-only-to-hold-to-taiwan-relations-act/935f53e3-08ac-4f99-ba3d-8e5eb3ee3205/> (дата звернення: 22.11.2025).

Тайвань

Зі зростанням обсягів продажу американської зброї Тайваню, а також внаслідок розгляду продажу сучасних винищувачів FX адміністрацією Р. Рейгана відносини з КНР загострилась.

Намагаючись переконати США у відсутності потреби в модернізації оборонних можливостей Тайваню, Ден Сяопін трансформував питання Тайваню з силового визволення на мирне об'єднання, шляхом принципу «одна країна, дві системи», яка передбачає інтеграцію до КНР із збереженням існуючих особливостей економічних систем («Політика щодо повернення Тайваню на батьківщину та мирного возз'єднання» 1981). Однак пропозиція була відхилена націоналістичним урядом Тайваню, оскільки скасовує суверенітет і не виключає застосування сили.

Напруга щодо продажу зброї зростала і після тривалого процесу переговорів, США та КНР ухвалили нове Спільне комюніке у 1982 році. Його основні положення включали:

- питання продажу Сполученими Штатами зброї Тайваню не було врегульовано в ході переговорів.,
- уряд Сполучених Штатів надає великого значення своїм відносинам з Китаєм і повторює, що він не має наміру порушувати суверенітет і територіальну цілісність Китаю, втручатися у внутрішні справи Китаю чи проводити політику «двох Китаїв» або «одного Китаю, одного Тайваню».,
- уряд Сполучених Штатів заявляє, що він не прагне проводити довгострокову політику продажу зброї Тайваню, що його продаж зброї Тайваню не перевищуватиме, ні в якісному, ні в кількісному вираженні, рівень поставок, здійснених в останні роки з моменту встановлення дипломатичних відносин між Сполученими

Штатами та Китаєм, і що він має намір поступово скорочувати продаж зброї Тайваню, що з часом призведе до остаточного вирішення.,

– уряд КНР повторює, що питання Тайваню є внутрішньою справою Китаю і наголошує на мирному возз'єднанні³⁵.

У підсумку, документ не давав чіткого вирішення проблеми, був неоднозначним і створював простір для різних інтерпретацій, але дозволив обом сторонам уникнути потенційної кризи, досягти певного консенсусу та проводити власну політику.

У внутрішній президентській службовій записці 1982 року президент Р. Рейган навів своє тлумачення Комюніке, у якій проголошувалось, що « (...) якість і кількість озброєнь, що постачаються Тайваню, повністю залежать від загрози, яку становить КНР. Як у кількісному, так і в якісному плані обороноздатність Тайваню порівняно з КНР буде збережена»³⁶. Так, США відмовилась постачати Тайваню сучасні винищувачі, але продаж зброї не був припинений і триває досі, попри неодноразові заклики протесту КНР.

Додатково, адміністрація Р. Рейгана запропонувала Тайваню низку запевнень: одразу після оголошення Комюніке - «Шість гарантій», які стали частиною напівформальних керівних принципів, що використовуються у сучасних відносинах між США та Тайванем: «Сполучені Штати не встановлюватимуть дату припинення продажу зброї Тайваню, не змінюватимуть умови Закону про відносини з Тайванем, не консультоватимуться з Китаєм заздалегідь, перш ніж приймати рішення щодо продажу зброї США Тайваню, не будуть посередниками між Тайванем і

³⁵U.S.-PRC Joint Communique (1982). *www.ait.org.tw*. URL: <https://www.ait.org.tw/u-s-prc-joint-communique-1982/> (дата звернення: 22.11.2025).

³⁶ Reagan's Memo and its Prequel on Arms Sales to Taiwan | Global Taiwan Institute. *Global Taiwan Institute*. URL: <https://globaltaiwan.org/2019/10/reagans-memo-and-its-prequel-on-arms-sales-to-taiwan/> (дата звернення: 25.11.2025).

Китаєм, не змінюватимуть своєї позиції щодо суверенітету Тайваню, яка полягала в тому, що це питання має бути вирішене мирним шляхом самими китайцями, і не тиснутимуть на Тайвань, щоб той вступив у переговори з Китаєм і офіційно не визнаватимуть суверенітет Китаю над Тайванем»³⁷.

Основні тертя між США та КНР охоплювали:

1) торговельні суперечки. Окрім питань, пов'язаних з Тайванем, суперечливими питаннями стали протекціоністські заходи США щодо китайського імпорту (який зростав і перетворювався на загрозу для місцевого виробництва) і обмеження експорту передових технологій (або технологій «подвійного призначення»), головним чином для захисту національної безпеки та запобігання військової модернізації материкового Китаю.

2) Постачання зброї. У 1980-х роках КНР стала головним постачальником озброєнь і почала таємно експортувати ядерні та ракетні технології до країн Південної Азії, Південної Америки, Близького Сходу та Південної Африки. До 1987 року країна була четвертою за величиною продавцем звичайних озброєнь у світі³⁸. Так, продаж китайської зброї країнам Близького Сходу, а також постачання ракетних та ядерних технологій Пакистану стало проблемним питанням між сторонами, оскільки становило загрозу безпеці та суперечило американським інтересам.

Основні сфери співробітництва включали:

1) військове співробітництво. Попри початкове напруження у відносинах, стратегічне співробітництво з материковим Китаєм відбувалась у військовій сфері в боротьбі проти Радянського Союзу. Так, існувало таємне

³⁷ The "Six Assurances" to Taiwan. *Taiwan Documents Project Gateway*. URL: <http://www.taiwandocuments.org/assurances.htm> (дата звернення: 22.11.2025).

³⁸ Byman D., Cliff R. China's Arms Sales Motivations and Implications. 1999. 75 с. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1119/RAND_MR1119.pdf (дата звернення: 22.11.2025).

партнерство у сфері обміну розвідувальними даними. Створення мережі розвідувальних зв'язків було ініційовано США (після втрати станцій в Ірані внаслідок Ісламської революції) і офіційна угода між двома урядами була досягнута у 1979 році. Електронні станції прослуховування в Сіньцзян-Уйгурському автономному районі були створені в наступному році з метою відстеження радянських ракетних та ядерних випробувань. Повідомляється, що будівництво п'яти інших станцій тривало з 1984 до 1987 року³⁹.

2) Продаж технологій. В обмін на це, і на фоні спільної загрози безпеки із початком війни в Афганістані (1979-1989), адміністрація Р. Рейгана розширила свою співпрацю з КНР на продаж технологій «подвійного призначення», а також нелетального військового обладнання. Статус КНР був змінений з комуністичної країни, що підлягає експортному контролю до статусу дружньої неприєднаної/позаблокової країни, що дозволило послаблення обмежень експорту передових американських технологій. Тривала опосередкова співпраця, яка полягала у озброєнні та підтримці афганських сил опору.

3) Політична взаємодія та зміцнення економічних зв'язків. У 1984 році Р. Рейган здійснив офіційний візит до КНР. З бажанням покращити дипломатичні відносини з китайським керівництвом і з огляду на зростаючі економічні відносини між двома країнами, було підписано серію з чотирьох угод, включаючи «Податкову угоду», «Угоду про культурний обмін», «Угоду про співпрацю в галузі мирного використання ядерної енергії» та «Протокол про розширення співпраці в управлінській освіті». Було домовлено розширити

³⁹ Lardner Jr G., Smith R. J. INTELLIGENCE TIES ENDURE DESPITE U.S.-CHINA STRAIN. www.washingtonpost.com. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1989/06/25/intelligence-ties-endure-despite-us-china-strain/f8b2789d-0f0c-4ea7-932b-9f4267a994a3/> (дата звернення: 22.11.2025).

торговельні зв'язки та експорт на передачу технологій і наголошено на принципі взаємної поваги та взаємної вигоди у відносинах між країнами.

Як сказав Р. Рейган під час візиту: «між нами є розбіжності, які не слід (...) заперечувати. Однак ми, народи Китаю та Сполучених Штатів, поділяємо щире прагнення до миру та процвітання, і розуміємо, що працюючи разом, зосереджуючись на сферах нашої згоди, кожен отримає вигоду»⁴⁰.

З цього часу, взаємодія почала розглядатися як «золотий період» у відносинах між США та КНР. Більшість незгод, що виникали між двома країнами, були вирішені шляхом переговорів, торгівля швидко зростала з середини 1980-х років - Китай став головним виробничим центром, а США стали його найбільшим торговельним партнером та іноземним інвестором.

Підтримка взаємодії з КНР та інвестиції в її розвиток виходили з міркувань Сполучених Штатів, що завдяки економічним та соціальним трансформаціям Китай зрештою реформує комунізм політично - економічна інтеграція призведе до підвищення рівня життя, процвітання підживить народні вимоги політичної свободи та введе Китай у лоно демократичних країн. Але цього не сталось. І це яскраво продемонстрували події пов'язані з протестами на площі Тяньаньмень.

• Стратегічне партнерство з умовним стримуванням (1989-2017)

Протести на площі Тяньаньмень, послідовні адміністрації Д. Буша-старшого, Б. Клінтона, Д. Буша-молодшого, Б. Обама. Політика Ц. Цземіня, Х. Цзінтао та С. Цзіньпіна

⁴⁰ Toast at a dinner hosted by president Li Xiannian of China in Beijing | the american presidency project. *Welcome to The American Presidency Project | The American Presidency Project*. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/toast-dinner-hosted-president-li-xiannian-china-beijing> (дата звернення: 22.11.2025).

Протести на площі Тяньаньмень

Протести на площі Тяньаньмень 1989 року були серією масових демонстрацій, переважно студентів, у центрі Пекіна та інших китайських містах, що тривали більше місяця і були зумовлені вимогами протестувальників до політичних реформ, демократичних свобод і боротьби з корупцією. Протести завершилися введенням військового стану та силовим розгоном демонстрантів, за допомогою вогнепальної зброї та бронетехніки. За різними оцінками, загинуло від кількох сотень до кількох тисяч протестувальників. Після придушення протестів китайський уряд провів масові арешти протестувальників, що залишилися, наклав заборону на поширення іноземної преси і поставив під свій суворий контроль висвітлення подій в китайських ЗМІ. Відбулося збільшення фінансування поліції, розширення її повноважень щодо придушення міських протестів. Попри потужну економіку, КНР так і залишилася авторитарною державою.

Жорстке придушення політичного інакомислення, увійшло в історію як «Різанина на площі Тяньаньмень», отримало широке висвітлення та призвело до світового осуду та санкцій проти комуністичного уряду.

Нова адміністрація президента Джорджа Буша-старшого засудила репресії, призупинила продаж військової продукції, а також обміни на високому рівні з китайськими посадовцями. Права людини стали визначальним фактором двосторонніх відносин.

Неоднозначна політика адміністрацій США та зростаюча ворожість країн Заходу, а також зменшення загрози зі сторони СРСР змусили КНР переглянути свою політику. Її основні напрями включали:

1) зближення з СРСР. Відносини з Радянським Союзом почали налагоджуватись ще з початку 1980-х років, коли було відновлено міждержавний економічний, науковий та культурний обмін. Торгівля, а також закупівля зброї між двома країнами різко зросли. Радянський Союз зобов'язався вивести війська з Монголії, Афганістану та Далекого Сходу Росії, а також погодився з позицією Китаю щодо прикордонного питання («Радянсько-китайська угода про кордон» 1991). Офіційні відносини з Радянським Союзом були остаточно відновлені на Китайсько-радянському саміті 1989 року.

2) «Керівні принципи з двадцяти чотирьох символів». Попри це, Ден Сяопін мав побоювання, що Сполучені Штати можуть скоротити підтримку модернізації Китаю, тому він обрав концепцію зовнішньої політики, що підкреслювала обережний підхід до зовнішніх відносин, аби уникнути конфронтації зі США та іншими західними державами. «Керівні принципи з двадцяти чотирьох символів», що були прийняті в період 1989-1991 років передбачали «спокійно спостерігати, захищати свої позиції, спокійно справлятися з викликами, приховувати можливості та залишатися в тіні/вичікувати, бути непомітним і ніколи не претендувати на лідерство»⁴¹. Концепція допомогла провести материковий Китай через період міжнародного тиску та внутрішніх змін, одночасно посилюючи взаємодію зі світом.

Закінчення Холодної війни та розпад Радянського Союзу усунули початкові мотиви, що лежали в основі зближення між Китаєм та Сполученими Штатами. Це сприяло переоцінці зовнішньої політики та двосторонніх відносин обох країн в 1990-х роках. Однак, попри початкові тертя, цей етап

⁴¹ Deng Xiaoping's "24-Character Strategy". *GlobalSecurity.org*. URL: <https://www.globalsecurity.org/military/world/china/24-character.htm> (дата звернення: 22.11.2025).

характеризується послідовною, переважаючою позицією адміністрацій США співробітництва над суперництвом з Китаєм, тому охоплює великий проміжок часу. Водночас КНР демонструє еволюцію від другорядного гравця до глобальної держави.

Політика Цзян Цземіня (1989-2002)

Наступник Дена Сяопіна, Цзян Цземінь вірно йшов наміченим курсом, продовжуючи сприяти економічному розвитку та проводячи незалежну мирну зовнішню політику, яка засновувалась на:

1) побудові добрих відносин зі своїми сусідами (допомога країнам під час Азійської фінансової кризи 1997 року значно посилила довіру та авторитет Китаю).,

2) активній участі в багатосторонніх інституціях. У цей період КНР також зобов'язалась дотримуватися низки міжнародних зобов'язань у таких сферах, як контроль над озброєннями, захист навколишнього середовища, інтелектуальних прав та прав людини.,

3) підтримці добрих відносин з усіма країнами. «Нова концепція безпеки» (1996), на противагу протистоянню конкуруючих та антагоністичних блоків, полягала в посиленні багатосторонності, діалогу та взаємодії, засновуючись на принципі, що «жодна держава, навіть найпотужніша, не здатна самотійно впоратися з усіма викликами безпеки»⁴².

Інші напрями політики КНР цього періоду включали:

1) зближення з РФ і суттєве покращення двосторонніх відносин. За підсумками спільних декларацій, відносини встановлювались на основі дружби, довіри та рівноправного стратегічного партнерства. Держави

⁴² Zhao S. Dragon roars back: transformational leaders and dynamics of chinese foreign policy. Stanford, California : Stanford University Press, 2022. 358 с.

проголосили, що сприятимуть багатопольному світовому порядку проти гегемонізму та політики сили⁴³. Були укладені численні угоди щодо майбутнього китайсько-російського співробітництва в різних галузях. Взаємодія переважно зосереджувалась на двосторонній торгівлі (до середини 1990-х років Китай став другим за величиною торговельним партнером), масштабному експорті російської зброї та технологій озброєння до Китаю, співпраці у галузі ядерної енергетики (зокрема, спільне будівництво атомних електростанцій на території Китаю, постачання російського ядерного палива і технологій, допомога у видобутку та переробці урану, тощо), а також досягнення взаємного скорочення військових сил у прикордонних районах та врегулювання китайсько-російського кордону.

2) Зміцнення відносин з країнами Центральної Азії. КНР також встановила дипломатичні відносини з республіками колишнього Радянського Союзу. На основі вирішення суперечок щодо прикордонних районів, відбулось зближення з країнами Центральної Азії. Так між Росією, Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном і Китаєм («Шанхайська п'ятірка») було укладено «Угоду про зміцнення довіри у військовій сфері в прикордонному районі» (1996) , а також «Угоду про взаємне скорочення збройних сил навколо кордону» (1997). Поступово, діалог між п'ятьма країнами почав зосереджуватись на питаннях регіональної безпеки і був трансформований у військово-політичне об'єднання, що зосереджувалось на боротьбі проти релігійних екстремістських та етнічних сепаратистських сил (з 2001 року країни утворили Шанхайську організацію співробітництва (ШОС)). З 21-го століття, Китай зміцнив енергетичну співпрацю з Центральною Азією

⁴³ Russian-chinese joint declaration on a multipolar world and the establishment of a new international order. 北大法律英文网. URL: <https://www.lawinfochina.com/display.aspx?id=7131&lib=tax&SearchKeyword=&SearchCKeyword=&EncodingName=big5> (дата звернення: 26.11.2025).

та став значним фінансовим партнером завдяки проектам видобутку природних ресурсів, інвестиціям в інфраструктуру та наданням кредитів.

3) Порушення прав людини. В цей же період Китаєм було скоєно низку порушень прав людини щодо уйгурів та інших тюркських мусульманських меншин у Сіньцзян-Уйгурському автономному районі, в рамках боротьби проти «трьох сил»: релігійного екстремізму, етнічного сепаратизму та тероризму. Силове придушення збройного повстання уйгурів в Барені 1990 року, що призвело до великої кількості смертей, поклало початок довгій політиці переслідувань та репресій в регіоні.

4) Націоналістичний підхід Цзян Цземіна у зовнішній політиці сприяв поверненню Гонконгу (від Великої Британії, 1997) та Макао (від Португалії, 1999) під суверенітет Китаю в рамках концепції «одна країна, дві системи». Однак, майже одразу КНР поставила під сумнів дотримання цього принципу, чинячи тиск на ЗМІ та суспільство, з метою розширення політичного контролю.

5) Зростаюча потреба в енергоресурсах зумовила активізацію китайської «сировинної» та «енергетичної» дипломатії в країнах Африки, Латинської Америки і Близького Сходу, що полягала в укладанні угод за принципом «ресурси в обмін на інфраструктуру». Поступово, Китай ставав головним світовим конкурентом за ці ресурси.

Адміністрація Джорджа Буша-старшого (1989-1993)

Оцінка місця та ролі КНР в американській зовнішній політиці не була однозначною і стала предметом суперечки між Конгресом та адміністрацією Білого дому США. Конгрес розглядав Китай як потенційного стратегічного суперника та наполягав на умовній взаємодії або стримуванні, а не на безумовній співпраці, яку підтримувала новообрана адміністрація Джорджа

Буша-старшого, наполегливо прагнучи продовжувати взаємодію. Тому політика США щодо Китаю була непослідовною, а двосторонні відносини розвивалися нерівномірно.

Так, попри початкову жорстку реакцію на придушення протестів 1989 року, Сполучені Штати зайняли прагматичний курс двосторонніх відносин, заснований на стратегічних безпекових та економічних інтересах. За винятком збереження деяких санкцій, Америка почала відновлювати всебічні відносини з Китаєм. Режим найбільшого сприяння не був скасований, попри тиск громадськості та Конгресу. Продаж нового військового обладнання був призупинений, але багато існуючих програм продовжували діяти. Попри призупинення контактів на високому рівні, адміністрація вдалась до таємної дипломатії, щоб підтримувати конструктивне спілкування з високопоставленими китайськими лідерами.

Адміністрація Білла Клінтона (1993-2001)

Наступник Джорджа Буша-старшого, президент Білл Клінтон продовжував прагматичну політику, зосереджуючись на потенційних сферах співпраці.

Офіційна позиція Сполучених Штатів щодо Китаю була закріплена в «Стратегії національної безпеки для нового століття» (1997): «(...) виходячи з позицій, що КНР - найбільш густонаселена країна світу, третя за величиною за площею суші, що має ядерну зброю, є зростаючою військовою державою та відіграє ключову роль у регіональній стабільності, а також є однією з п'яти постійних членів Ради Безпеки ООН і має право вето щодо резолюцій, що стосуються ключових багатосторонніх питань, а також беручи до уваги, що Китай переживає надзвичайне економічне зростання та обіцяє стати провідною економічною державою на початку наступного століття, США прагнуть конструктивних відносин із сильним, стабільним, відкритим та

процвітаючим Китаєм, який інтегрований у міжнародну спільноту та діє як відповідальний член цієї спільноти»⁴⁴.

Основні сфери співробітництва включали:

1) посилення економічних та торговельних зв'язків з Китаєм, які перейшли від простої залежності Китаю від імпорту зі Сполучених Штатів до взаємопроникного та взаємозалежного партнерства. Сполучені Штати докладали зусиль інтеграції Китаю в глобальну ринкову економічну та торговельну систему, прагнучи розширити доступ американських експортерів та інвесторів до китайського ринку. У 1999 році була укладена торговельна угода між Сполученими Штатами та Китаєм, що була спрямована на двостороннє зменшення торговельних бар'єрів, а також на зниження тарифів на сільськогосподарську та промислову продукцію зі сторони Китаю. В обмін на це США погодилися підтримати вступ Китаю до Світової організації торгівлі (СОТ) та зняли певні обмеження на китайський текстиль.

Після Угоди Конгрес Сполучених Штатів прийняв Закон про відносини між США та Китаєм (2000), що надав КНР статус постійного нормального торговельного партнера (що замінив режим найбільшого сприяння, що мав щорічно переглядатись), і це сприяло остаточному вступу Китаю до СОТ (2001), інтегрувавши його у світову торговельну систему, що вважалося, сприятиме економічній трансформації Китаю, стимулюватиме економічне зростання в США та інших країнах-членах СОТ, а також підтримуватиме цілісність міжнародної торговельної системи⁴⁵.

2) Продаж технологій. У 1997 році президент Б. Клінтон полегшив комерційний продаж суперкомп'ютерів та супутникових технологій, скасував

⁴⁴ A national security strategy for a new century. *The White House*. URL: <https://clintonwhitehouse3.archives.gov/WH/EOP/NSC/Strategy/> (дата звернення: 26.11.2025).

⁴⁵ Членство КНР у СОТ стало суперечливим та мало суттєві економічні та політичні наслідки для інших країн («китайський шок»).

заборону на важливі компоненти для китайських атомних електростанцій, що означало мільярди доларів продажів для американських компаній, але і становило загрозу покращення військового та ядерного потенціалу Китаю.

3) Інтеграція КНР. Залучення Китаю до багатосторонніх зобов'язань нерозповсюдження ЗМЗ: Китай підписав Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) (1992), Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань (1996), ратифікував Конвенцію про хімічну зброю (1997) та заборонив експорт ракет середньої та великої дальності. Сполучені Штати активно підтримували залучення КНР до регіональних інституцій безпеки, таких як Регіональний форум АСЕАН та АТЕС.

4) Підтримка глобального та регіонального миру та стабільності. Випадки включали конструктиву участь КНР в Раді Безпеки ООН з приводу прийняття Резолюції 678, яка надавала коаліційним силам під проводом Америки юридичні повноваження для військового втручання після вторгнення Іраку до Кувейту (1990)., роль посередника Китаю під час Північнокорейської ядерної кризи (1993-1994), що допомогло США укласти Рамкову угоду з Північною Кореєю., співпраця щодо глобальних питань, зокрема щодо боротьби з контрабандою наркотиків та захисту навколишнього середовища.

5) Політична взаємодія. Сторони зміцнили двосторонні відносини, шляхом відновлення зустрічей на найвищому рівні, що розпочалися з державного візиту лідера КНР Цзян Цземіня до Сполучених Штатів на запрошення президента Б. Клінтона у 1997 році. За підсумками, сторони опублікували «Спільну китайсько-американську заяву», в якій окреслили мету майбутнього розвитку китайсько-американських відносин: «встановлення конструктивного стратегічного партнерства шляхом посилення співпраці у 21 столітті»⁴⁶. Кроки для співпраці включали створення Діалогу та консультацій

⁴⁶ Wanli Y. Breaking the Cycle?: Sino-US Relations under George W. Bush Administration. *China's Shift*. С. 81–98. URL:

на високому рівні, розширення торговельно-економічних зв'язків, співпрацю в галузі енергетики та довкілля, прав людини, мирне ядерне співробітництво та нерозповсюдження, створення механізму консультацій для посилення військової безпеки на морі та двостороннє науково-технічного співробітництво. Наступного року державний візит здійснив Б. Клінтон до КНР, що символізувало формальне завершення дипломатичного охолодження. Ключовими результатами було підтвердження та поглиблення положень «Заяви» 1997 року, а також проголошення політики трьох «ні» щодо Тайваню США: 1) невизнання двох Китаїв, 2) непідтримка незалежності Тайваню та 3) непідтримка зусиль Тайваню щодо вступу до міжнародних організацій, для яких суверенітет є умовою членства⁴⁷.

Тайвань

Напередодні даного етапу Республіка Китай скасувала воєнний стан (1987) та почала перехід до демократизації, що сприяло переорієнтуванню відносин з КНР від ворожнечі до співіснування. Закон Китайської Республіки про регулювання відносин між народами Тайваню та материкового Китаю (1992) забезпечив правову основу відносин. Було створено канал для діалогу - неурядові організації Фонд розвитку зв'язків через Тайванську протоку (Тайвань) та Асоціація розвитку зв'язків через Тайванську протоку (КНР) (1991). Обидві країни досягли «Консенсусу 1992», що передбачає визнання обома сторонами положення, що існує один Китай, водночас кожен трактує по-своєму значення «Китай» (тобто Республіка Китай чи КНР)⁴⁸.

https://www.nids.mod.go.jp/english/publication/joint_research/series3/pdf/3-4.pdf (дата звернення: 22.11.2025).

⁴⁷ Clinton restates 'three noes' policy on Taiwan. *www.washingtonpost.com*. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1998/06/30/clinton-restates-three-noes-policy-on-taiwan/535aa6a0-1384-4c6b-a113-3ab8a3f0a307/> (дата звернення: 22.11.2025).

⁴⁸ Resar A. The 1992 consensus: why it worked and why it fell apart. *thediplomat.com*. URL: <https://thediplomat.com/2022/07/the-1992-consensus-why-it-worked-and-why-it-fell-apart/> (дата звернення: 22.11.2025).

Водночас, напруга зберігалась. Продаж американської зброї Тайваню продовжував зростати протягом 1990-х років. У 1992 році, внаслідок тиску на КНР після різанини 1989 року, США схвалили продаж 150 винищувачів F-16, що стало найбільшим продажем американської зброї Тайваню з 1979 року⁴⁹. Прагнучи ще більше продемонструвати рішучу підтримку Тайваню, тодішній президент США Джордж Буш-старший заявив в інтерв'ю, що «Сполучені Штати зобов'язані захищати Тайвань від нападу з боку Китаю та зроблять це, якщо необхідно»⁵⁰. Оголошений у 1994 році міжвідомчий огляд політики США щодо Тайваню підтвердив зміцнення неофіційних відносин, включаючи започаткування щорічного економічного діалогу на рівні підкабінету міністрів, підтримку членства Тайваню в багатосторонніх організаціях, де державність не була обов'язковою умовою, а також дозвіл вищому керівництву Тайваню здійснювати транзит через територію США⁵¹.

Напередодні перших прямих президентських виборів, у 1995 році чинний президент та кандидат на наступних виборах Лі Денхуей, здійснив перший неофіційний візит до США у відповідь на запрошення від Корнелльського університету, з метою виступити з промовою перед студентами. КНР розцінила це як провокацію і провела серію ракетних випробувань та військових навчань у Тайванській протоці (Третя криза в Тайванській протоці 1995-1996), з метою «рішуче придушити будь-яку форму «незалежності Тайваню» та спробу іноземного втручання». У відповідь,

⁴⁹ Arms Sales to Taiwan Dangerous Game. *English--People's Daily Online*. URL: https://en.people.cn/english/200104/27/print20010427_68775.html (дата звернення: 23.11.2025).

⁵⁰ Department of State Washington File: White House Report: Bush on One-China Policy, April 25, 2001. Welcome to the USInfo.org America Information Website. URL: <https://usinfo.org/wf-archive/2001/010425/epf301.htm> (дата звернення: 23.11.2025).

⁵¹ Taiwan policy review (1994). *fapa.org*. URL: <https://fapa.org/1994-taiwan-policy-review/> (дата звернення: 22.11.2025).

Сполучені Штати розгорнули кораблі ВМС США в міжнародних водах поблизу Тайваню, однак, в подальшому, зайняли примирливий підхід.

Основні сфери тертя охоплювали:

1) постачання зброї. Постачання КНР технологій та компонентів для балістичних ракет Пакистану, а також ядерних технологій Ірану спонукало США запроваджувати санкції у відповідь.

2) Порушення прав людини. На початку 1990-х років поновлення режиму найбільшого сприяння в торгівлі залежало від виконання вимог США Китаєм у сфері забезпечення прав людини, головними з яких були сприяння свободі еміграції та дотримання «Меморандуму про взаєморозуміння між урядами США та КНР щодо заборони імпорту та експорту продукції, отриманої з використанням праці в'язнів» (1992). Загальний прогрес мав бути досягнутий щодо гуманного поводження з ув'язненими, захисту культурної та релігійної спадщини Тибету, звільнення політичних в'язнів, а також безперешкодного теле- та радіомовлення в Китаї. Попри це, у 1994 році Президент Б. Клінтон відокремив права людини від надання режиму найбільшого сприяння, заявивши, що хоча Китай не досяг значного прогресу з багатьох питань, жорстка політика перешкоджає здатності США переслідувати інші інтереси. Однак, президент пообіцяв запровадити нові заходи, серед іншого - винести питання прав людини в Китаї до міжнародного порядку денного (ініціювання Резолюції щодо практики КНР в галузі прав людини в Комісії ООН з прав людини, що досі не була прийнята).

Предметом суперечок було Тибетське питання. У 1989 році, окрім протестів на площі Тяньаньмень, відбулась демонстрація за незалежність у місті Лхаса, що була жорстоко придушена китайською владою. Офіційна позиція США, з часів нормалізації відносин з Китаєм, загалом виходила з того, що Тибет є частиною КНР і адміністрації, здебільшого, утримувалися від

коментарів щодо порушень там прав людини. Попри це, візити та зустрічі Далай-лами з членами Конгресу та іноді з президентом Б. Клінтоном у неформальній обстановці (1991, 1997, 1999), а також заклик США до уряду КНР розпочати діалог з тибетським лідером, викликало обурення Китаю та розглядалось як втручання Сполучених Штатів у внутрішні справи.

3) Шпигунство. Протягом другої половини 1990-х років США звинуватили Китай у масштабному шпигунстві, зокрема, ядерне шпигунство було виявлено в 1995 році, коли американці, аналізуючи результати китайських ядерних випробувань, виявили схожість з найсучаснішою американською мініатюрною боєголовкою W-88. Це спровокувало масштабні контррозвідувальні зусилля Міністерства енергетики, ФБР та ЦРУ (1996-1999), підсумки яких були викладені у Звіті Спеціального комітету з питань національної безпеки США та військових/комерційних питань щодо КНР («Звіт Кокса») 1999 року, що повідомляє про таємні операції КНР в Сполучених Штатах протягом 1980-х і 1990-х років. Це ознаменувало офіційне визнання широкомасштабних, системних, скоординованих шпигунських зусиль Китаю, спрямованих проти військового, ядерного та високотехнологічного секторів США.

Проникнення Китаю в національні лабораторії США (зокрема в Лос-Аламоську національну лабораторію) та крадіжка передових конструкцій американських ядерних боєголовок дозволило КНР спроектувати, розробити та успішно випробувати сучасну стратегічну ядерну зброю швидше, ніж це було б можливо в іншому випадку. Китайсько-американського вченого з Лос-Аламоської лабораторії Вен Хо Лі було визначено головним підозрюваним у справі про боєголовку і заарештовано (пізніше звільнено). Президент Б. Клінтон підписав Директиву (1998), що наказувала посилити безпеку та розпочати масштабну контррозвідувальну операцію в лабораторіях. Однак реальне впровадження сталося через дев'ять місяців після підписання указу,

що свідчить про те, що Білий дім прагнув применшити значення проблеми шпигунства з політичних міркувань, оскільки це підірвало б зусилля щодо встановлення стратегічного партнерства з Китаєм.

Інші випадки включали промислове шпигунство та порушення прав інтелектуальної власності, зародження кібершпигунства, а також скандал із фінансуванням виборчих кампаній у 1990-х роках, зокрема передвиборчої кампанії президента Б. Клінтона 1996 року.

4) Територіальні суперечки у Південнокитайському морі. Напруга у Південнокитайському морі почала зростати в 1990-х роках, коли Китай прийняв Закон про територіальні води та прилеглі райони (1992 р.), який прямо стверджував про суверенітет майже над усіма островами в Південнокитайському морі. Так, країна розпочала проводити обмежену експансіоністську політику, що призвело до збройних зіткнень з В'єтнамом та Філіппінами навколо Парасельських островів та островів Спратлі, що мають стратегічне значення, з'єднуючи Тихий та Індійський океани.

5) Попри усю співпрацю, стратегія «залучення» Китаю була доповнена стратегією «стримування», що включала зміцнення регіональних союзів США у сфері безпеки.

Адміністрація Джорджа Буша-молодшого (2001-2009)

Адміністрація Джорджа Буша-молодшого прийшла до влади в 2001 році, критикуючи поступливий підхід Б. Клінтона до материкового Китаю, запровадила жорсткіший підхід, визначаючи КНР стратегічним конкурентом. Посадовці адміністрації пообіцяли розширити фокус американської політики в Азії, більше зосередитися на Японії та інших союзниках США, применшити важливість китайсько-американських відносин у зовнішній політиці Америки та більш прихильно ставитися до питань, що стосуються статусу та безпеки Тайваню. Так, президент Джордж Буш-молодший санкціонував продаж

Тайваню значного пакету озброєнь і підтвердив, що Сполучені Штати зроблять «все можливе» для його захисту⁵².

Але Терористичні акти 11 вересня 2001 року відвернули увагу США від Китаю як потенційної загрози та спонукали до війни з тероризмом. Це змінило позиції: Сполучені Штати почали розглядати Китай як потенційного союзника в боротьбі з глобальним тероризмом, усі заяви про «стратегічну конкуренцію» були виключені з коментарів президента Буша, а у Стратегії національної безпеки 2002 року наголошувалося, що США прагнуть «конструктивних відносин з Китаєм, що змінюється»⁵³. Це поклало початок тривалому періоду стабільності двосторонніх відносин.

Основні сфери співробітництва включали:

1) політична взаємодія. Окрім регулярних зустрічей на самітах АТЕС, відбулись численні двосторонні державні візити (візит Д. Буша-молодшого до Китаю 2002, 2005., візит Цзян Цземіня на ранчо Президента в Техасі 2002, візит нового лідера Китаю Ху Цзіньтао (2002-2012) до Сполучених Штатів 2006, а також відвідування Д. Бушем-молодшим Олімпійських ігор в Пекіні 2008), метою яких була активізація діалогу, зміцнення довіри, обговорення сфер, що викликають взаємний інтерес, а також координація з важливих міжнародних і регіональних питань. Попри те, що зустрічі не призвели до жодних важливих договорів чи спільних комюніке, а також залишили багато питань невирішеними, вони заклали міцну політичну основу для розвитку конструктивних та партнерських відносин.

⁵² Sanger D. E. U.S. would defend Taiwan, Bush says. *www.nytimes.com*. URL: <https://www.nytimes.com/2001/04/26/world/us-would-defend-taiwan-bush-says.html> (дата звернення: 22.11.2025).

⁵³ The National Security Strategy 2002. *The White House*. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/> (дата звернення: 26.11.2025).

У 2005 році було запроваджено Стратегічний діалог на високому рівні між США та Китаєм (або Діалог старших посадовців), а у 2006 - Стратегічний економічний діалог.

2) Боротьба з тероризмом. У посланні президенту США 11 вересня глава КНР Цзян Цземінь засудив Терористичні атаки та висловив співчуття. Одразу після атак був запроваджений двосторонній Діалог з питань боротьби з тероризмом. Ступінь співпраці між США та Китаєм в цій сфері вважається мінімальним, однак включав, серед іншого, обмін розвідувальними даними щодо глобальних терористичних мереж.

3) Підтримка глобального та регіонального миру та стабільності. Сторони співпрацювали щодо вирішення проблем безпеки, пов'язаних з північнокорейською програмою ядерної зброї. Китай виступив посередником у діалозі між США та КНДР, а пізніше координував Шестисторонні переговори (2003-2009). Співпраця в цій сфері також включає конструктивну участь Китаю в Раді Безпеки ООН, шляхом голосування КНР за Резолюції 1368, 1373 щодо боротьби з тероризмом (2001) та Резолюцію 1441 (2002), що закликала Ірак виконати свої зобов'язання щодо роззброєння і мала прямий вплив на подальше вторгнення США до Іраку (2003). Внаслідок цього, Сполучені Штати оголосили, що вперше з 1989 року не будуть ініціаторами Резолюції в Комісії ООН з прав людини, що засуджує Китай за порушення прав людини.

4) Зміцнення економічних зв'язків. Після того, як КНР стала членом СОТ і отримала статус постійного нормального торговельного партнера, загальний обсяг торгівлі, так само, як і взаємозалежність між США та Китаєм продовжували зростати. До 2006 року Китай став другим найбільшим торговельним партнером США.

Важливу роль відіграла глобальна фінансова криза 2008 року, що викликала світове широке скорочення бізнесу, державних доходів та зростання безробіття. Для фінансового порятунку, США потребували багато запозичень і Китай зробив значний внесок шляхом продовження купівлі державних облігацій США, ставши найбільшим іноземним кредитором США. Дохід використовувався Сполученими Штатами для фінансування дефіциту федерального бюджету і забезпечив відновлення країни після фінансової кризи. Сполучені Штати також посилили власні боргові зобов'язання перед Китаєм для фінансування своїх військових інтервенцій і Китай став найбільшим власником державного боргу США.

5) Військове співробітництво, що було незначним і включало спільні військово-морські, пошуково-рятувальні навчання ВМС Народно-визвольної армії Китаю та ВМС США біля узбережжя Каліфорнії та у Південнокитайському морі (2006), що стали першими двосторонніми військовими навчаннями. Вони були спрямовані на зміцнення довіри, покращення комунікації та зв'язків між двома військово-морськими силами.

6) Інші сфери співпраці включали охорону здоров'я (зокрема, створення Глобальної програми співпраці між Китаєм та США щодо боротьби зі СНІДом 2004), екологічні загрози (зокрема, Меморандум про взаєморозуміння щодо посилення співпраці з питань зміни клімату, енергетики та навколишнього середовища 2009 року) та боротьбу з транснаціональною злочинністю.

Тайвань

Причини напруженості КНР навколо Тайваню в цей період (окрім підтримки безпеки острова, шляхом постачання зброї та відновлення військових обмінів зі сторони США) полягали в перемозі кандидата від Демократичної прогресивної партії Чень Шуйбяня на президентських виборах Тайваню в 2000 році, що поклало край 55-річному безперервному правлінню

Гоміндану. Націоналістична позиція Ченя, який виступав за проголошення незалежності Тайваню та проти об'єднання Китаю викликала гнів КНР і стурбувала Сполучені Штати, які прагнули уникнути напруженості в регіоні.

Новообраний президент скасував початкову помірковану позицію (принцип «чотири ні та одна відмова») та публічно визначив відносини між країнами протоки як «один Китай, один Тайвань» (2002), що підкреслює, що КНР та Тайвань - це дві різні країни. З того часу Президент Тайваню просував ідею незалежності країни шляхом ініціювання конституційної реформи, яка змінила б офіційну назву з Республіки Китай на «Республіка Тайвань», схвалив Закон про референдум, що дозволяв проведення «оборонного референдуму» у разі загрози національному суверенітету (2003). У 2007 році був оголошений новий принцип - «чотири бажання та одна відмова», за яким Тайвань прагне: 1) незалежності, 2) зміни назви, 3) нової конституції та 4) подальшого розвитку і положення про те, що у політиці Тайваню немає поділу на лівих чи правих, а лише питання об'єднання чи незалежності⁵⁴.

Така позиція викликала опір: зіткнувшись із наполяганням Ченя на проголошенні незалежності та його провокаційними промовами, Президент Д. Буш-молодший публічно виступив проти «односторонньої зміни статус-кво» тайванською владою (2003)⁵⁵. В свою чергу, КНР ухвалила Закон проти сецесії (2005), який дозволяв застосування сили, якщо Тайвань офіційно проголосить незалежність.

Ситуація загострювалась, до обрання Ма Інцзю від партії Гоміндан на президентських виборах 2008 року, який виступав за зближення з

⁵⁴ Hidden in Plain View: A China Strategy for Taipei | Brookings. *Brookings*. URL: <https://www.brookings.edu/articles/hidden-in-plain-view-a-china-strategy-for-taipei/> (дата звернення: 26.11.2025).

⁵⁵ Swaine M. D. Trouble in Taiwan. *Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/posts/2004/02/trouble-in-taiwan?lang=en> (дата звернення: 26.11.2025).

материковим Китаєм, що стало значним полегшенням для США та КНР та відкрило шлях до потепління у відносинах між країнами протоки.

Основі сфери тертя охоплювали:

1) порушення прав людини. Китай продовжив політичні репресії та обмеження основних прав своїх громадян, включаючи свободу слова, свободу об'єднань та свободу віросповідання. Серйозні порушення продовжувались в Тибетському та Сіньцзян-Уйгурському районах. Війна проти тероризму у глобальному масштабі забезпечила основу, в рамках якої Китай міг легітимізувати свою репресивну політику, яку він представив як антитерористичну діяльність.

2) Перешкоджання міжнародним зусиллям щодо підтримки миру та стабільності. КНР перешкоджала зусиллям щодо припинення геноциду в Дарфурі, стримування ядерної програми Ірану, а також були свідчення про підтримку авторитарних режимів в країнах Африки та Азії.

3) Територіальні суперечки у Південнокитайському морі. КНР поступово посилювала присутність в регіоні, що спричиняло напругу.

4) Торговельні суперечки, зростання торговельного дисбалансу та валютної напруженості. США звинуватили Китай у недобросовісній торговельній практиці, включаючи «валютні маніпуляції» Китаю, який занижував курс юаня, що здешевлювало китайський експорт і надавало несправедливу торговельну перевагу., обмеження Китаєм доступу до ринку та зростання торговельного дефіциту (коли імпорт з Китаю зростав набагато швидше, ніж експорт США до Китаю), що призвело до торговельних суперечок.

5) Шпигунство та порушення прав інтелектуальної власності зі сторони КНР, включаючи крадіжку програмного забезпечення та технологій, підробку

торгових марок та товарів, посилення промислового та кібершпигунства (серія кібератак проти американських урядових установ та корпорацій «Титановий дощ» 2003-2007).

Загалом, відносини з Китаєм протягом цього періоду залишалися другорядними для Сполучених Штатів, на фоні вторгнення в Афганістан (2001), Ірак (2003) та ширшою війною проти глобального тероризму. Акцент робився на продовженні взаємодії в сферах спільної вигоди та зменшенні напруги в спірних питаннях. Виклики Китаю Сполученим Штатам переважно були або двосторонніми, або регіональними, і більшість американських політиків вважали їх керованими. Навіть у міру зростання та модернізації Китаю, американські політики загалом не вважали, що піднесення Китаю становить безпосередню загрозу. Тим часом розвиток КНР набирав обертів з трансформацією її зовнішньої політики.

Політика Ху Цзіньтао (2002-2012)

Період правління лідера КНР Ху Цзіньтао характеризувався більш консервативним підходом до реформ, скасуванням деяких попередніх і більшим посиленням державного контролю та управління. Однак найголовнішим фактором було зростання Китаю, особливо після глобальної фінансової кризи (2008). Економічний спад обмежив здатність Вашингтона зберігати своє домінування в центральних багатосторонніх організаціях, в той час як КНР зберегла стабільність і змогла продовжувати зростання ВВП.

Китай демонстрував небачені досі масштаби зростання торгівлі і у 2010 році став другою за величиною економікою світу, перевершивши США як найбільшого світового виробника. Модернізація збройних сил, збільшення оборонних витрат, розвиток космічної програми, розширення свого впливу в багатосторонніх організаціях (створення Форуму китайсько-африканського співробітництва у 2000 році (FOCAC), Форуму співробітництва між Китаєм та

арабськими державами у 2004 році (CASC) та набуття членства в БРІК 2009 році), поглиблення співпраці з Російською Федерацією (перший закордонний візит Ху Цзіньтао до Росії, «Договір про добросусідство, дружбу та співробітництво» 2001 року, проведення спільних військових навчань), - усе це призвело до зростання могутності Китаю та його більш непохитної позиції у справах, що становлять суперечку у відносинах зі Сполученими Штатами.

Водночас, дане зростання проводилось під гаслом концепції «мирного піднесення» та «гармонійного світу», які запевняли, що зростання могутності країни не становить загрози миру та стабільності, а пропонує можливості та переваги.

Адміністрація Барака Обами (2009-2017)

Політика адміністрації Б. Обами щодо Китаю представляла собою послідовність політики попередника, а не змін. Оскільки економічне та військове зростання Китаю збільшувало його значення та вплив в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, Китай почав виглядати як загроза регіональній стабільності, однак замість того, щоб ставитися до Китаю як до небезпеки і намагатися ізолювати його, адміністрація Б. Обами вважала, що конструктивніше дозволити Китаю місце за столом переговорів, ніж відчужити його, тому продовжувала налагодження добрих відносин та стратегічного діалогу.

Основні сфери співробітництва включали:

- 1) політична взаємодія. Візити Б. Обами до Китаю (2009) та Ху Цзіньтао до США (2011) у підсумку призвели до зобов'язання «побудови партнерства та співпраці, заснованого на взаємній повазі та взаємній вигоді, з метою

просування спільних інтересів обох країн та вирішення можливостей і викликів 21-го століття»⁵⁶.

За часів адміністрації Б. Обама Сполучені Штати підписали більше двосторонніх угод з Китаєм, ніж за часів будь-якої іншої адміністрації США, особливо щодо вирішення проблеми зміни клімату⁵⁷. Був запроваджений Стратегічний та економічний діалог між США та Китаєм, (який замінив Діалоги попередньої адміністрації 2009), що інституціоналізував широкомасштабну співпрацю – до кінця 2016 року кількість двосторонніх механізмів діалогу, консультацій та співпраці в різних сферах перевищила 100⁵⁸.

2) Зміна клімату. Обидві сторони визначили пріоритетом скорочення викидів вуглецю, перехід до низьковуглецевої економіки, сприяння розвитку чистої енергетики, захисту навколишнього середовища та природних ресурсів, а також координацію дій щодо зміни клімату між державами⁵⁹. Заходи взаємодії включали підписання десятирічної Рамкової угоди між США та Китаєм щодо співробітництва в галузі енергетики та навколишнього середовища (2008), створення Американо-китайського дослідницького центру чистої енергії (2009), оголошення Спільної заяви щодо співпраці у сфері зміни клімату та чистої енергетики, що містила довгострокові зобов'язання США скоротити викиди вуглецю, і Китаю досягти піку викидів CO₂, а також

⁵⁶ U.S. - China Joint Statement. *whitehouse.gov*. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/01/19/US-China-joint-statement> (дата звернення: 22.11.2025).

⁵⁷ Assessing U.S.-China relations under the Obama administration | Brookings. *Brookings*. URL: <https://www.brookings.edu/articles/assessing-u-s-china-relations-under-the-obama-administration/> (дата звернення: 26.11.2025).

⁵⁸ China's Major-power Diplomacy in an Era of Great Power Competition. *National Institute for Defense Studies, Ministry of Defense*. URL: <https://www.nids.mod.go.jp/english/publication/perspectives/pdf/e01.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).

⁵⁹ U.S.-China Memorandum of Understanding to Enhance Cooperation on Climate Change, Energy and the Environment. 2009-2017. *state.gov*. URL: <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2009/july/126592.htm> (дата звернення: 22.11.2025).

збільшити частку невикопного палива в усіх енергоносіях (2014). Країни також приєднались до Паризької кліматичної угоди у 2016 році.

Тайвань

Обрання Ма Інцзю президентом Тайваню сприяло швидкому поліпшенню відносин між Тайванем та КНР. На відміну від попередника, Ма прагнув побудувати певний рівень взаємної довіри - він підтвердив підтримку принципу «одного Китаю» (стосовного першого положення) та запровадив політику «трьох ні»: 1) ні об'єднанню, 2) ні незалежності та 3) ні застосуванню сили, таким чином виступаючи за збереження статусу - кво⁶⁰. Був відновлений напівурядовий діалог між Фондом розвитку зв'язків через Тайванську протоку (Тайвань) та Асоціацією розвитку зв'язків через Тайванську протоку (КНР) на основі «Консенсусу 1992 року», пряме морське, повітряне та поштове сполучення між країнами протоки («Три зв'язки»), торговельні зв'язки (Рамкова угода про економічне співробітництво 2010). За часів адміністрації Ма Інцзю обидві сторони підписали 23 угоди та провели велику кількість зустрічей на високому рівні⁶¹.

Політика адміністрації Б. Обама не зазнала значних змін щодо Тайваню в порівнянні з політикою попередника: заохочувала діалог, водночас схвалюючи кілька пакетів озброєнь Тайваню.

В той же час, керівництво Китаю відмовлялось йти на будь-які поступки стосовно низки питань, тим самим демонструючи більш рішучу позицію.

⁶⁰ Looking behind Ma's 'three noes' - Taipei Times. *Taipei Times*. URL: <https://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2008/01/21/2003398185> (дата звернення: 26.11.2025).

⁶¹ Historic meeting between president Xi of PRC and president Ma of ROC takes place in Singapore. *Avrasya İncelemeleri Merkezi - AVİM*. URL: <https://avim.org.tr/en/Yorum/HISTORIC-MEETING-BETWEEN-PRESIDENT-XI-OF-PRC-AND-PRESIDENT-MA-OF-ROC-TAKES-PLACE-IN-SINGAPORE> (дата звернення: 26.11.2025).

Основі сфери тертя охоплювали:

1) перешкоджання зусиллям ядерного стримування. Зважаючи на здійснення ядерних випробувань Північною Кореєю (2009, 2013, 2016), а також виявлення секретних ядерних об'єктів в Ірані (2009), Сполучені Штати почали чинити тиск на ці країни для протидії подальшим досягненням в галузі ядерної зброї, закликаючи КНР до співпраці. Китай підтримував Резолюції ООН проти Північної Кореї та Ірану, під тиском США дещо скоротив свої закупівлі іранської нафти та уповільнив інвестиції в її нафтогазову промисловість, запровадив обмеження на фінансові операції та двосторонню торгівлю з Північною Кореєю. Водночас ці заходи були короткостроковими та непослідовними, КНР пом'якшувала формулювання резолюцій, чинила опір схваленню жорсткіших заходів, що уповільнювало зусилля США та послабило повний вплив санкцій.

2) Територіальні суперечки в Південнокитайському морі. В 2010 році Китай став найбільшим споживачем енергоносіїв у світі, що підвищило стратегічне значення морських шляхів у Південнокитайському морі. В період з 2009 по 2011 роки КНР зайняла все більш агресивну позицію у своїх претензіях щодо територіального суверенітету та морських прав в регіоні, використовуючи багато інструментів національної сили. Заходи включали політичне оскарження претензій країн регіону на розширення континентального шельфу, використання цивільних морських правоохоронних органів для здійснення патрулювання, використання військово-морських сил для здійснення навчань, що посилювало напруженість.

Коли наступник Ху Цзіньтао Сі Цзіньпін очолив КНР (2013-дотепер), методи збільшення впливу в Південнокитайському морі розширились. З 2013 року Китай розпочав масштабне будівництво штучних островів у

Південнокитайському морі («Велика піщана стіна») і збільшений масив суші дозволив розгортання військових сил та розміщення військових баз.

США виступили проти будь-якої подальшої мілітаризації спірних територій та здійснили операцію за участі патрулю ВМС, що проплив поблизу побудованих Китаєм островів, щоб заявити про «свободу судноплавства» та оскаржити законність будівництва.

3) Порухення прав людини. Жорсткий політичний контроль та придушення інакомислення в КНР продовжувались. З приходом до влади Сі Цзіньпіна Китай зіткнувся з найбільшим порушенням прав людини з часів різанини на площі Тяньаньмень (1989)⁶². Сі посилив ідеологічний тиск, репресії та цензуру з метою підтримки стабільності режиму та гарантування верховенства партії. У 2014 році Китай розпочав кампанію «Жорсткого удару проти насильницького тероризму» у Сінцзян-Уйгурському автономному районі, як частину ширших зусиль боротьби з тероризмом та «підтримки стабільності», що включала використання урядом систем масового спостереження, масових арештів та ув'язнення в новозбудованих інтернованих таборах. «Револуція парасольок» 2014 року в Гонконзі виникла у відповідь на рішення Китаю дозволити обрання кандидатів на виборах Гонконгу 2017 року лише зі списку кандидатів, попередньо затвердженого китайським урядом. Мирна демонстрація була зустрінута арештами та судовим переслідуванням лідерів протестів. Тибетське повстання 2008 року проти жорстокого поводження з тибетцями з боку китайського уряду спричинило масові арешти, тортури та тривалі тюремні ув'язнення.

Адміністрація Б. Обама реагувала стримано, критикуючи порушення прав людини та організовуючи зустрічі з Далай-ламою в Білому домі (2010,

⁶² The Tiananmen massacre 30 years on: Why modern China remains Orwellian | Hong Kong Free Press HKFP. *Hong Kong Free Press HKFP*. URL: <https://hongkongfp.com/2019/06/04/tiananmen-massacre-30-years-modern-china-remains-orwellian/> (дата звернення: 26.11.2025).

2011, 2014, 2016), водночас не бажаючи чинити постійний тиск та порушувати відносини.

4) Торговельні суперечки. Тертя щодо торговельно-економічних питань продовжувались. Торговельний дефіцит США щодо Китаю продовжував зростати. Окрім маніпулювання валютою, Китай запровадив більш обмежувальні торговельні дії, такі як демпінг (штучне заниження цін на товари та послуги), експортні субсидії (бюджетні виплати національним експортерам, що дозволяє експортувати за ціною, нижчою, ніж на внутрішньому ринку) та обмеження на експорт та імпорт. У відповідь, Сполучені Штати зайняли жорсткішу позицію, шляхом запровадження антидемпінгових та компенсаційних мит та застосування правових заходів, таких як судові позови у СОТ.

5) Шпигунство та порушення прав інтелектуальної власності, зокрема випадки розкрадання американських комерційних таємниць та промислових даних у американських компаній, що досягло безпрецедентних масштабів у 2010-х роках завдяки кібершпигунству. Сполучені Штати стверджували, що китайський уряд реінвестує цю вкрадену інтелектуальну власність у свої військові можливості, а також надає їх власним компаніям для підвищення конкурентоспроможності продукції порівняно із західними аналогами.

Сполучені Штати здійснили посилення нагляду та розслідування порушень прав інтелектуальної власності проти Китаю. На двосторонньому саміті між президентом Китаю Сі Цзіньпіном та президентом США Б. Обамою (2015) було досягнуто домовленості про кібербезпеку, в якій сторони зобов'язалися «не здійснювати та свідомо не підтримувати кіберкрадіжку інтелектуальної власності»⁶³.

⁶³ Burke E. The Obama-Xi Summit and the Prospects for a Global Norm Against Commercial IP Theft. *Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/posts/2021/06/the-obama-xi-summit-and-the-prospects-for-a-global-norm-against-commercial-ip-theft?lang=en> (дата звернення: 26.11.2025).

6) Зміцнення регіональних союзів США. «Піднесення» Китаю викликало дебати в США щодо того, як Сполучені Штати повинні реагувати. Починаючи з 2010 року, стурбована тим, що виглядало як спроба витіснити Сполучені Штати з регіону і з метою протидії зростаючому впливу Китаю, адміністрація Б. Обама запровадила стратегію щодо Східної Азії («Поворот до Азії») що мала на меті розширення сфер впливу США в АТР шляхом зміцнення дипломатичних, економічних та безпекових зв'язків з регіоном. Стратегія включала зміцнення військово-політичних зв'язків США із союзниками та формування військової присутності, відновленні інтенсивних відносин з АСЕАН та розширення торгівлі та інвестицій. Так, США зміцнили договірні союзи з Австралією, Японією, Республікою Корея та Філіппінами., поглибили партнерські відносини з Індонезією, Малайзією, Сінгапуром, В'єтнамом та Індією, а також Тайванем., створили Транстихоокеанське партнерство - міжнародна торгово-економічна організація з метою створення зони вільної торгівлі в АТР, що виключає Китай.

Концепція є прикладом двостороннього підходу адміністрації до Китаю: США підтверджували співпрацю з Китаєм, одночасно встановлюючи сильну та надійну американську присутність в Азії, щоб заохотити конструктивну поведінку Китаю та запевнити регіональних союзників у підтримці проти потенційної регіональної гегемонії КНР.

Політика Сі Цзіньпіна (2013-дотепер)

Прихід до влади Сі Цзіньпіна на посаді лідера КНР вважається найважливішою зміною в китайсько-американських відносинах 21 століття. Швидко консолідувавши владу і усунувши як суперників, так і потенційних наступників, Сі проголосив радикальну зміну підходів та орієнтації політики Китаю, виклавши погляди у своїй доктрині, що включають:

- «всебічний розвиток» Китаю шляхом поглиблення реформ та модернізації. Переорієнтацію китайського економічного планування від швидкого економічного зростання до «високоякісного розвитку», перетворюючи Китай на світового лідера в галузі науки і технологій (ініціатива «Зроблено в Китаї 2025»),
- зміцнення марксизму та ідеологічного керівництва КПК та її абсолютне лідерство у всіх сферах діяльності в кожній частині країни. Під керівництвом Сі Цзіньпіна КПК більше нагадує партію Мао, ніж будь-коли з 1970-х років.,
- запровадження парадигми тотальної національної безпеки, що має на меті уніфікувати модель управління внутрішніми та зовнішніми загрозами та посилити вплив партії на всі сфери китайського життя.

Водночас, Сі Цзіньпін пропагував думку, що Китай вступає в період можливостей, оскільки «Схід піднімається, а Захід занепадає»⁶⁴, тому для країни настав час діяти більш рішуче, відновити статус великої держави, перетворити Китай на процвітаючу, сильну та сучасну соціалістичну державу, домінуючу силу («велике відродження китайської нації» та «китайська мрія»), шляхом проактивної міжнародної позиції, більш рішучим відстоюванням національних інтересів («дипломатія великої країни з китайською специфікою»), розширенням мережі зовнішніх зв'язків («спільнота зі спільним майбутнім для людства»), просуваючись до центру світової арени на заміну попередніх принципів «уникати суперечок, приховувати можливості та залишатися в тіні».

⁶⁴ China's officials play up 'rise of the East, decline of the West'. *South China Morning Post*. URL: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3124752/chinas-officials-play-rise-east-decline-west?module=inline&pgtype=article> (дата звернення: 26.11.2025).

Так, було оголошено про значну кількість економічних та торговельних ініціатив, таких як ініціатива «Один пояс, один шлях», що передбачає реалізацію великих інфраструктурних проектів КНР через території Центральної Азії, Закавказзя, Близького Сходу і Європи. Відповідно, Пекін також оголосив про свій план створення Фонду Шовкового шляху для підтримки економічного розвитку в країнах-членах Ініціативи та запропонував створити Азійський банк інфраструктурних інвестицій для сприяння розбудові інфраструктури. Практика надання позик для отримання важелів впливу в майбутніх переговорах отримала назву «дипломатія боргової пастки», яку активно використовує Китай, як засіб використання новонабутої економічної сили для дипломатичної вигоди.

Таким чином, країна активно та відкрито почала прагнути нового китаєцентричного регіонального та міжнародного порядку, кидаючи виклик міжнародним відносинам 21 століття.

Б. Обама вперше зустрівся з китайським лідером Сі Цзіньпіном в Південній Каліфорнії у 2013 році. Зустріч не вирішила проблем, але призвела до зміцнення відносин між двома лідерами, сприяла конструктивному початку нової співпраці та досягненню прогресу з таких питань, як кібербезпека, ядерне стримування Північної Кореї та контроль за зростанням викидів гідрофторвуглецю. На зустрічі була також представлена ініціатива КНР - концепція «нового типу відносин між великими державами», що була заснована на принципах «відсутності конфліктів та конфронтації, взаємоповазі до різних політичних систем та основних інтересів один одного і взаємовигідній співпраці» і мала стати основою для майбутнього розвитку китайсько-американських відносин⁶⁵.

⁶⁵ У підсумку, залишилась радше декларативною ініціативою.

What Should Obama and Xi Accomplish at Their California Summit?. *ChinaFile*. URL: <https://www.chinafile.com/conversation/what-should-obama-and-xi-accomplish-their-california-summit> (дата звернення: 26.11.2025).

Зустріч призвела до продовження політичної взаємодії - Б. Обама двічі відвідував Китай (2014 і 2016 рр.) для участі у багатосторонніх самітах, а у 2015 р. Сі Цзіньпін здійснив державний візит до США.

- **Стратегічне суперництво (2017-дотепер)**

Послідовні адміністрації Д. Трампа та Д. Байдена

З приходом до влади Дональда Трампа, відбувся швидкий та несподіваний стратегічний перехід від взаємодії до конкуренції з Китаєм. Цей етап характеризується суперництвом, що охопило багато сфер, загострило протиріччя та перетворилось на всеохоплюючу конфронтацію, яке призвело до скорочення взаємодії та погіршення відносин.

Адміністрація Дональда Трампа (2017-2021)

У 2017 році, коли президент Дональд Трамп вступив на посаду, Китай був готовий продовжувати відносини співпраці зі США, але Америка різко змінила свою політику щодо Китаю, що відображено в стратегічних документах.

В Стратегії національної безпеки США (2017) зазначається, що Китай «конкурент», «суперник» та разом із Росією - «ревізіоністська держава» і визначено, що вони «кидають виклик американській силі, впливу та інтересам, намагаючись підірвати американську безпеку та процвітання, (...) хочуть сформувати світ, протилежний цінностям та інтересам США» і що Китай «прагне витіснити Сполучені Штати в Індо-Тихоокеанському регіоні, розширити сферу своєї державної економічної моделі та перевпорядкувати регіон на свою користь. (...) Це вимагає від Сполучених Штатів переосмислення політики останніх двох десятиліть, (...) що ґрунтувалася на переконанні, що підтримка піднесення Китаю та його інтеграції в повоєнний

міжнародний порядок призведе до лібералізації Китаю. (...) Здебільшого це твердження виявилось хибним»⁶⁶.

Стратегія національної оборони США (2018) зазначає, що Китай є «стратегічним конкурентом», і що «довгострокове стратегічне суперництво з Китаєм та Росією є головними пріоритетами Міністерства та вимагає як збільшення, так і сталість інвестування через масштабність загроз, які вони становлять для безпеки та процвітання США сьогодні, а також потенціал для посилення цих загроз у майбутньому»⁶⁷.

Торговельна війна

За цим, у 2018 році адміністрація США запровадила низку тарифів на експорт з Китаю, тим самим розпочавши торговельну війну.

Водночас, адміністрація висунула кілька вимог КНР для припинення торговельної війни, які включали: 1) зменшення торговельного дисбалансу між США та Китаєм шляхом купівлі більше американських товарів, 2) припинення кіберкрадіжки комерційної таємниці, 3) скасування практики обміну технологіями з місцевими партнерами як умови доступу до ринку для американських компаній, 4) припинення «валютних маніпуляцій», скасування експортних субсидій та сприяння більшій відкритості китайського ринку.

І зрештою, сторони досягли торговельної угоди «Першої фази» (2020). На відміну від інших торговельних угод, угода не спиралася на арбітраж через міжурядову організацію, таку як Світова організація торгівлі, а радше на двосторонній механізм і передбачала зобов'язання США вдвічі скоротити існуючий 15% тариф і не продовжувати запроваджувати інші заплановані 15%

⁶⁶ National security strategy of the United States of America December 2017. *The White House – The White House*. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).

⁶⁷ Summary of the 2018 National Defense Strategy. *media.defense.gov*. URL: <https://media.defense.gov/2020/May/18/2002302061/-1/-1/1/2018-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-SUMMARY.PDF> (дата звернення: 22.11.2025).

тарифи на китайські товари, в обмін на китайські зобов'язання збільшити закупівлі американських товарів і послуг на 200 мільярдів доларів США протягом наступних двох років, посилити правовий захист патентів, торговельних марок та авторських прав Китаю та утримуватися від конкурентної девальвації валюти та не використовувати обмінні курси для отримання торговельної переваги.

Попри це, більшість тарифів та обмежень залишилися чинними, а сама Угода вважається невдалою, оскільки подальша пандемія COVID-19 (2020) порушила ланцюги поставок, знизила світовий попит і зробила цілі практично неможливими для досягнення - Китай не зміг придбати додаткового імпорту, а проблеми щодо захисту інтелектуальної власності та валюти так і не були вирішені.

Адміністрація Д. Трампа не бачила великої цінності у співпраці з Китаєм, тому подальші відносини супроводжувались продовженням жорсткого підходу, шляхом безпрецедентного тиску, як основного інструменту для зміни поведінки КНР.

Звіт Білого дому «Стратегічний підхід Сполучених Штатів до Китайської Народної Республіки» (2020) зазначає, що «адміністрація запроваджує конкурентний підхід до КНР (...) з метою захисту життєво важливих національних інтересів Сполучених Штатів шляхом скоординованого загальноурядового підходу»⁶⁸ що, окрім продовження тарифів щодо скорочення китайського експорту, включав:

- жорстку політичну риторику та критику.,

⁶⁸ United States Strategic Approach to the People's Republic of China. *The White House – The White House*. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2020/05/U.S.-Strategic-Approach-to-The-Peoples-Republic-of-China-Report-5.24v1.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).

- скорочення сфер співпраці: вихід з Паризької кліматичної угоди (2020), новоствореної Транстихоокеанської угоди про партнерство (2017), припинення Стратегічного та економічного діалогу (2017), припинення п'яти програм культурного обміну з Китаєм, назвавши їх «інструментами пропаганди м'якої сили»⁶⁹ (2020).,
- обмеження експорту американських технологій та компонентів, посилення експортного контролю., обмеження доступу китайських компаній (переважно тих, що займаються військовими та передовими технологіями) до американських товарів і технологій, шляхом внесення їх до «чорного торгового списку».,
- запровадження санкцій проти китайських технологічних компаній, зокрема заборона використання обладнання китайських технологічних компаній «Huawei» та «ZTE» федеральним урядом США з міркувань безпеки.,
- запровадження санкцій проти компаній та фізичних осіб, безпосередньо пов'язаних з порушенням прав людини в Китаї, що включають блокування активів, анулювання віз та заборону на в'їзд до Сполучених Штатів. Так, було запроваджено санкції проти секретаря Комуністичної партії Сіньцзян-Уйгурського автономного району Чень Цюаньго, що стало першим випадком запровадження санкцій проти члена політбюро Китаю⁷⁰.,
- обмеження американських інвестицій в Китай, зокрема заборона на американське інвестування в компанії, що належать до

⁶⁹ Satter R. U.S. ends exchange programs with China, calling them 'propaganda'. *www.reuters.com*. URL: <https://www.reuters.com/world/china/us-ends-exchange-programs-with-china-calling-them-propaganda-2020-12-05/> (дата звернення: 22.11.2025).

⁷⁰ Guardian staff reporter. US imposes sanctions on senior Chinese officials over Uighur abuses. *the Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/jul/10/us-imposes-sanctions-on-senior-chinese-officials-over-uighur-abuses> (дата звернення: 27.11.2025).

категорії «комуністичні китайські військові компанії» (Виконавчий наказ 13959 2020).,

- обмеження китайських інвестицій в США та посилення контролю.,

- боротьба зі шпигунством: запровадження « Китайської ініціативи» (2018) - переслідування потенційних китайських шпигунів в американських дослідницьких установах та промисловості з метою боротьби з економічним шпигунством (була завершена в 2023 році через критику та неефективність).,

- візові обмеження для громадян Китаю, включаючи студентів та дослідників.

У відповідь Китай запроваджував власні тарифи та обмеження.

Інші сфери тертя охоплювали:

- 1) порушення прав людини. Сі Цзіньпін продовжував безпрецедентні, масштабні репресії в Китаї та посилив цензуру запроваджуючи законодавчі акти та технології для регулювання Інтернету всередині країни, що уповільнює транскордонний інтернет-трафік, блокує доступ до іноземних веб-сайтів і перешкоджає доступу до іноземних джерел інформації («Великий брандмауер»).

Було розширено мету політики щодо регіонів з «особливим статусом», що полягала в їх повній асиміляції («китаїзації»), знищенні самобутньої релігії, культури та політичних свобод та зміцненні їх лояльності до КПК. Починаючи з 2017 року уряд Китаю ув'язнив приблизно мільйон уйгурів без

судового розгляду в таборах для інтернованих, що стало найбільшим масовим інтернуванням етнічно-релігійної меншини з часів Другої світової війни⁷¹.

Китай ухвалив Закон про захист національної безпеки в Гонконзі (2020), що надає Пекіну широкі повноваження для боротьби з різноманітними політичними злочинами та втручання в правову систему Гонконгу, тим самим посилюючи контроль, придушуючи інакомислення та розширюючи цензуру. Далі було впроваджено зміни у виборчій системі Гонконгу (2021), які дозволяють керувати Гонконгом лише тим, хто вважається «патріотами» партії та китайського уряду і фактично забороняє будь-кому, кого китайський уряд вважає дисидентом чи критиком, включаючи членів партії, які виступають за демократію, балотуватися на державні посади.

Сполучені Штати активно реагували на порушення прав, в рамках ширшої кампанії тиску проти Китаю: прийняття Закону про політику в галузі прав людини щодо уйгурів (2020), який вимагає від урядових органів Сполучених Штатів звітувати про порушення прав людини щодо уйгурів у Сіньцзян-Уйгурському автономному районі, а особи, що відповідальні за порушення підлягатимуть санкціям., звинувачення Китаю у геноциді та злочинах проти людяності щодо уйгурських мусульман в Сіньцзянському районі (2021)., прийняття Закону про права людини та демократію в Гонконзі (2019), що вимагає від урядових органів США звітувати про стан автономії Гонконгу та запроваджувати санкції проти осіб, відповідальних за порушення прав людини в Гонконзі.

2) Територіальні суперечки у Південнокитайському морі. Напруга зберігалась: Китай продовжував нарощувати військовий потенціал на новозбудованих островах, обладнуючи їх оборонними шахтами та злітно-

⁷¹ Davis A. Germany under pressure to respond to Uighur internment – DW – 11/25/2019. *dw.com*. URL: <https://www.dw.com/en/china-uighurs-siemens-germany-partnership/a-51405883> (дата звернення: 27.11.2025).

посадковими смугами військового класу., відкрив дві нові дослідницькі станції на штучних рифах., оголосив про створення двох нових районів у Південнокитайському морі, до яких входять десятки спірних островів та рифів, тощо.

Сполучені Штати продовжували політику підтримки регіональної стабільності, зміцнюючи військові відносини з союзниками регіону та посилюючи присутність американських збройних сил.

3) Політична напруга. Найбільший спалах пандемії за останнє століття - COVID-19, що виник в китайському місті Ухань, спричинив загострення відносин між країнами, що включало публічні взаємні звинувачення, ініціативу США очолити міжнародні зусилля щодо розслідування походження коронавірусу та активізація Китаєм дезінформації та військової діяльності в Південнокитайському морі.

Оскільки Сполучені Штати розглядали Китай як конкурента, а не партнера, кооперація у вирішенні глобальних проблем безпеки була мінімальною. Д. Трамп застосував особисту дипломатію у вирішенні проблеми ядерної зброї Північної Кореї (що призвело до подальшої ескалації), та використав економічні санкції проти Ірану, вийшовши з «Іранської ядерної угоди», що була спрямована на обмеження іранської ядерної програми (2018).

Тайвань

Після перемоги на виборах кандидата від Демократичної прогресивної партії Цай Інвень, риторика Сі Цзіньпіна залишилась незмінною, однак політичний та військовий тиск став більш вираженим. Пекін успішно перешкоджав Тайваню брати участь у багатосторонніх міжнародних організаціях, таких як Всесвітня організація охорони здоров'я, і проводив навчання та операції Народно-визвольної армії (НВАК) навколо Тайваню.

В свою чергу, адміністрація Тайваню збільшила оборонні витрати з метою підвищення самозабезпеченості та здійснила диверсифікацію економічних відносин Тайваню з Південною та Південно-Східною Азією з метою зменшення залежності Тайваню від китайського ринку.

Президент Д. Трамп з самого початку продемонстрував підтримку Тайваню, здійснивши телефонну розмову з новообраною президенткою Тайваню (2016), що стало першим таким прямим контактом між лідерами США та Тайваню, щонайменше з 1979 року⁷². Однак, окрім цього, політика Д. Трампа щодо Тайваню, в порівнянні з попередниками, не змінилась, акцентуючи увагу на підтримці міцних зв'язків з Тайванем відповідно до принципу «одного Китаю», Закону про відносини з Тайванем та продовженні постачання зброї.

Адміністрація Джозефа Байдена (2021-2025)

Очікувалось, що двосторонні відносини можуть покращитися з обранням Джо Байдена у 2021 році, але ці надії не виправдались. За адміністрації Д. Байдена політика Америки щодо Китаю значною мірою продовжила політику попередника і коливалась між напруженістю та зусиллями щодо співпраці.

Стратегічні документи Стратегія національної безпеки та Стратегія національної оборони США (2022) визначили Китай як «найбільший геополітичний виклик для національної безпеки США» та «єдиний конкурент, який має намір змінити міжнародний порядок»⁷³.

⁷² Phillips T., Woolf N., Smith N. Trump's phone call with Taiwan president risks China's wrath. *the Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/dec/03/trump-angers-beijing-with-provocative-phone-call-to-taiwan-president> (дата звернення: 27.11.2025).

⁷³ U.S Department of Defence. National Defense Strategy of the United States of America. 2022. URL: <https://media.defense.gov/2022/Oct/27/2003103845/-1/-1/1/2022-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-NPR-MDR.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).

Торговельна війна

Під гаслом Д. Байдена «інвестувати, об'єднуватися, конкурувати»⁷⁴, адміністрація США зберегла усі тарифи та багато обмежень попередньої адміністрації, а також запровадила деякі нові, особливо в технологічному секторі, по суті, продовжуючи торговельну війну. Нові заходи включали:

- заборону експорту передових комп'ютерних чіпів Китаю, а також продаж обладнання для їх виробництва.,
- обмеження експорту США на передові обчислювальні технології та напівпровідники до Китаю.,
- заборона американських інвестицій в китайські технології.,
- запровадження субсидій на вітчизняне виробництво напівпровідників.,
- заборона використання китайського сервісу «TikTok» на урядових пристроях (2022), через занепокоєння уряду США щодо потенційного збору даних користувачів та операцій впливу з боку уряду КНР.,
- ухвалення Закону про захист даних американців від іноземних супротивників та Закону про захист американців від програм, контрольованих іноземним супротивником (2024).

Інші сфери тертя охоплювали:

1) порушення прав людини. У 2021 році адміністрація Д. Байдена оголосила дипломатичний бойкот Пекінської Олімпіади (2022), посиляючись на проблеми з правами людини та ухвалила Закон про запобігання примусової праці уйгурів (2021), що забороняє імпорт до США усіх товарів, вироблених із застосуванням примусової праці у Сіньцзян-Уйгурському автономному

⁷⁴The White House. National security strategy. Washington, 2022. 48 с. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).

районі. Окрім збереження попередніх санкцій та візових обмежень, Сполучені Штати запровадили нові санкції проти китайських посадовців, причетних до порушення прав уйгурів в Сінцзянському районі, спільно з ЄС, Великою Британією та Канадою, що стало першим випадком скоординованих заходів проти Пекіна у цій сфері (2021).

2) Територіальні суперечки у Південнокитайському морі. Сполучені Штати продовжили послідовну позицію стримування КНР в регіоні: були проведені операції зі свободи судноплавства в Південнокитайському морі та посилена військова присутність., у відповідь на маневри китайських кораблів у регіоні, у 2021 році Сполучені Штати розгорнули авіаносну ударну групу ВМС та десантну групу для проведення військових навчань в Південнокитайському морі., адміністрація Д. Байдена також публічно відхилила територіальні та морські претензії Китаю в регіоні, що порушують міжнародне право, та пообіцяла підтримувати країни Південно-Східної Азії в територіальних суперечках.

3) Зміцнення регіональних союзів США. Новою рисою політики Д. Байдена стало часте проведення військових навчань та повернення до альянсів та партнерств в Індо-Тихоокеанському регіоні, а також створення кількох нових регіональних механізмів безпеки, зокрема AUKUS (2021), Американо-японо-корейський тристоронній пакт (2023) та розширення Чотиристороннього діалогу з питань безпеки (Quad Plus) (2020).

Співробітництво

Попри це, як зазначено в Стратегії національної безпеки (2022): «США готові співпрацювати з КНР сферах, де збігаються двосторонні інтереси»⁷⁵. За

⁷⁵ The White House. National security strategy. Washington, 2022. 48 с. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).

адміністарції Д. Байдена зустрічі та діалог з Китаєм були посилені і співпраця стосувалась довгострокових цілей щодо зміни клімату, питань розповсюдження ядерної зброї, боротьби з наркотиками та глобальної пандемії COVID-19.

Тайвань

Адміністрація Д. Байдена запровадила традиційний підхід до Тайваню, схвалюючи продаж зброї. У 2022 році Сполучені Штати прийняли Закон про посилення стійкості Тайваню, який значно розширив можливості збільшення військової підтримки зі сторони США. Закон надавав доступ Тайваню до іноземного військового фінансування, програм міжнародної військової та освітньої підготовки, а також включав передачу оборонних товарів та послуг безпосередньо з американських запасів.

Візит спікера Палати представників Ненсі Пелосі до Тайваню, в рамках її азійського туру з метою «підтвердити непохитну відданість Америки нашим союзникам і друзям у регіоні»⁷⁶ (2022), зміцнив двосторонні відносини та викликав ескалацію в регіоні, коли КНР розпочала проведення військових навчань, запровадила санкції проти Спікера та оголосила про скасування та призупинення восьми переговорів та напрямків співпраці зі США.

Підсумовуючи огляд відносин від перших контактів до сучасного стану, можна визначити, що на початку відносини США та Китаю мали обмежену взаємодію, що зосереджувалась, переважно, на комерційних інтересах або виникала у відповідь на зовнішні чинники. Під час Другої світової війни країни стали союзниками, однак Китайська революція та проголошення

⁷⁶ Pelosi, Congressional Delegation Statement on Visit to Taiwan. *Representative Nancy Pelosi*. URL: <https://pelosi.house.gov/news/press-releases/pelosi-congressional-delegation-statement-on-visit-to-taiwan> (дата звернення: 27.11.2025).

Китайської Народної Республіки поклали край налагодженим відносинам та започаткували етап адаптації та пошуку США засобів встановлення конструктивних відносин з новою державою. І оскільки висхідні умови не змінились (існування КНР на чолі з КПК), цей процес триває і досі.

Від конфронтації до встановлення дипломатичних відносин та підтримки неофіційних відносин з Республікою Китай (що забезпечує хиткий баланс, який досі домінує в двосторонніх відносинах), взаємодія між США та КНР довгий час характеризувалась активною взаємодією. Кінець Холодної війни усунув основну зближення, однак на заміну прийшло зміцнення економічних відносин, внаслідок чого КНР стала ключовим торговельним партнером. Тому, незважаючи на широкий спектр розбіжностей та підливних дій Китаю, Сполучені Штати зосереджувались на безпосередніх інтересах, наголошуючи на позитивних моментах і згладжуючи та вирішуючи суперечки дипломатичним шляхом.

Водночас КНР демонструвала безпрецедентне «мирне піднесення» та дедалі більш агресивну політику, що зумовило зміну підходів, та спричинило конфронтацію між країнами.

Враховуючи, що це відносини між домінуючими державами, фактично наддержавами, погіршення взаємодії створює загрозу глобальній структурі безпеки. Водночас, країни мають високий ступінь взаємозалежності, їх протиріччя досить тісно сплетені з двосторонніми інтересами, тому відносини рухатимуться до деескалації напруги, або принаймні до поєднання конкуренції та співпраці, що продемонструє друга адміністрація Д. Трампа.

2.2. Сучасний стан відносин США та КНР

Сучасний стан відносин США та КНР стосується взаємодії за сучасної адміністрації Дональда Трампа (2025-дотепер).

За часів першої адміністрації Д. Трампа, а потім адміністрації Д. Байдена, Сполучені Штати дотримувались послідовного напрямку стратегічного суперництва з Китаєм з метою протидії його зростаючій могутності. З переобранням Дональда Трампа на посаді президента США в 2025 році очікувалось, що це суперництво ще більше посилиться.

Справді, Китай залишався головним конкурентом США, ідея суперництва залишалась незмінною, відносини все ще характеризувались недовірою та антагонізмом. Другий термін Д. Трампа на посаді президента США розпочався з комплексного перегляду торговельних відносин, перевірки торговельного дефіциту та недобросовісної практики з боку основних торговельних партнерів, зокрема зосередившись на Китаї.

Тарифна війна

Питання незаконного обігу фентанілу та інших заборонених речовин Китаєм спровокувало початок різкого масштабного підвищення тарифів США на китайський імпорт, що стало домінуючим фактором у двосторонніх відносинах. В період з початку лютого до середини травня 2025 року спостерігалось збільшення американських тарифів у розмірі 10, 20, 54, 104, 125 та 145 відсотків⁷⁷.

Інші обмежувальні заходи включали:

- обмеження китайських інвестицій в США.,

⁷⁷ US-China Relations in the Trump 2.0 Era: A Timeline - China Briefing. *China Briefing News*. URL: <https://www.china-briefing.com/news/us-china-relations-in-the-trump-2-0-implications/> (дата звернення: 22.11.2025).

- обмеження експорту американських технологій, зокрема матеріалів, необхідних для розробки та виробництва чіпів.,
- запровадження санкцій проти китайських технологічних компаній та внесення більше китайських організацій до «чорного торгового списку» США.

У відповідь, Китай запроваджував власні контрзаходи, підвищивши тарифи до 125 відсотків, що значно скоротило обсяг торгівлі.

Деескалація

Серйозна ескалація набирала обертів і, здавалося, не пропонувала жодного виходу. Ситуація змінилась із запровадженням обмеження експорту рідкісноземельних елементів Китаєм і адміністрація Д. Трампа почала сигналізувати про бажання деескалації торговельної напруженості, шляхом досягнення угоди. Так було започатковано серію двосторонніх раундів торговельних переговорів.

Рідкоземельні елементи, виробництво та переробка яких перебувають у фактичній монополії Китаю, представляють собою групу з 17 хімічних елементів, що є критично важливими компонентами для складних технологій - робототехніки, смартфонів, штучного інтелекту. Вони використовуються для відновлюваної енергії, що включає двигуни електромобілів, акумулятори, вітрові турбіни, і є ключовими для передової зброї, як-от ракети та винищувачі. Тож рідкісноземельні елементи абсолютно необхідні для конкурентоспроможності американської економіки, національної безпеки та оборони і обмеження їх імпорту ставить це під загрозу.

Зустріч торговельних представників двох сторін у Женеві (11-12 травня 2025) призвела до зниження тарифів США на китайські товари зі 145% до 30%, а китайські контрзаходи - зі 125% до 10% на 90 днів. Тим часом Китай

зобов'язався скасувати обмеження на експорт рідкоземельних металів⁷⁸. Хоча угода не скасувала усі тарифи, перший раунд ескалації торгівлі завершився.

Китай отримав важіль впливу і знову його використав. Звинувативши Вашингтон у порушенні угоди шляхом встановлення нових обмежень для китайських компаній (включаючи заборону американським компаніям використовувати чіпи штучного інтелекту, виготовлених компанією «Huawei»), Китай затримав виконання своїх зобов'язань. Це розлютило США, які відповіли візовими обмеженнями для китайських студентів та обмеженнями експорту реактивних двигунів.

Спроба відновити постачання рідкоземельних елементів була здійснена на зустрічі представників у Лондоні (9-10 червня 2025). Сторони домовились про Рамкову угоду, яка підтримуватиме умови тарифів Женевської угоди, Сполучені Штати відновлюють прийом китайських студентів, а Китай-поставки рідкоземельних елементів⁷⁹.

Далі відбулось послаблення торговельної напруженості і таке пом'якшення позицій США, що навіть поставило під сумнів стратегічне суперництво.

Команда Д. Трампа уникала критики діяльності КПК. Напередодні торговельної зустрічі з КНР, адміністрація Д. Трампа відмовила президенту Тайваню Лай Цінде у дозволі на зупинку в Нью-Йорку під час його запланованого візиту до Центральної Америки. Затримуючи продаж зброї та публічно звинувачуючи Тайвань у «крадіжці» американського бізнесу з виробництва напівпровідників, а також заяви, що Тайвань має платити США

⁷⁸ Joint Statement on U.S.-China Economic and Trade Meeting in Geneva. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/2025/05/joint-statement-on-u-s-china-economic-and-trade-meeting-in-geneva/> (дата звернення: 23.11.2025).

⁷⁹ Power J. US, China agree on 'framework' on trade after talks in London. *Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/economy/2025/6/11/us-china-agree-to-framework-on-trade-talks-in-london> (дата звернення: 27.11.2025).

за оборону, свідчить про курс, який, схоже, повністю відповідає інтересам Пекіна⁸⁰.

Третій раунд торговельних переговорів у Стокгольмі (27-30 липня 2025) призвів до продовження тарифного перемир'я ще на 90 днів⁸¹. В цьому ж місяці Сполучені Штати скасували заборону на експорт ключового програмного забезпечення та технологій для розробки мікросхем до Китаю, а у вересні адміністрація досягла угоди з двома американськими компаніями про дозвіл експортувати певні чіпи штучного інтелекту до Китаю, розділяючи 15 відсотків доходів з урядом. Скасування обмежень на експорт технологій стало неочікуваним поворотом у політиці адміністрації.

Підбадьорений, Китай знову використав тиск. На початку жовтня країна значно розширила контроль над експортом рідкоземельних елементів, і вже в листопаді між сторонами було домовлено про зниження тарифів, призупинення експортного контролю США та призупинення експортних обмежень рідкоземельних елементів Китаєм на рік, внаслідок зустрічі Сі Цзіньпіна та Д. Трампа на саміті АТЕС.

⁸⁰ Davidson H. Trump's reported pause on Taiwan weapons aid sparks fears he is using island for China trade deal. *the Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2025/sep/20/trumps-reported-pause-on-taiwan-weapons-aid-sparks-fears-he-is-using-island-for-china-trade-deal> (дата звернення: 23.11.2025).

Trump says Taiwan took away US chip business and he wants it back. *www.reuters.com*. URL: <https://www.reuters.com/business/trump-says-taiwan-took-away-us-chip-business-he-wants-it-back-2025-02-13/> (дата звернення: 22.11.2025).

Guardian staff reporter. Taiwan president scraps Latin America trip amid reports the US opposed stopover in New York. *the Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/jul/30/taiwan-president-cancels-latin-america-trip-us-opposed-nyc-stopover> (дата звернення: 27.11.2025).

⁸¹ Joint Statement on U.S.-China Economic and Trade Meeting in Stockholm. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/2025/08/joint-statement-on-u-s-china-economic-and-trade-meeting-in-stockholm/> (дата звернення: 27.11.2025).

Підсумовуючи, за допомогою засобу впливу КНР чинить тиск і має більше свободи дій у торговельних переговорах з США. Однак варта уваги і загальна зміна політики Д. Трампа, яка демонструє дивовижний поворот.

Зміна політики сучасної адміністрації США

Д. Трамп не підтримує колишніх союзників та не формує партнерств для зміцнення безпеки, протистояння впливу та посилення співпраці. Те, що попередні адміністрації США вважали необхідними елементами для підтримки глобальної гегемонії, Дональд Трамп розглядає як політику, яку необхідно змінити. Тому нова адміністрація використовує нові засоби взаємодії - чинить тиск для досягнення бажаних результатів. Зокрема, тарифи, що були запроваджені проти Китаю, поширювались також і на всю міжнародну спільноту. Тарифи проти деяких торговельних партнерів зараз навіть вищі, ніж тарифи проти КНР. Гасло «Америка понад усе» надає перевагу односторонності та демонструє певний ступінь ізоляціонізму та націоналізму. Це підриває мережу альянсів та партнерств, руйнує довіру та послаблює глобальний вплив Сполучених Штатів.

Зосередженість адміністрації Д. Трампа на максимізації доходів, керується фінансовими міркуваннями, а не стратегічними розрахунками. Короткострокові рішення та швидкі угоди не вирішують глобальних проблем і не сприяють глибшим структурним змінам.

Основною метою економічної політики США має бути підтримка американської переваги у життєво важливих секторах. Однак сучасна політика націлена на скорочення фінансування федеральних та університетських досліджень і суттєве обмеження віз для іноземних вчених і технологів, що послаблює американську інноваційну систему. Усе це потенційно створює можливості для розширення впливу Китаю.

Попри це, внаслідок непередбачуваності та непослідовності Д. Трампа, політика може змінитись в будь-який момент. Але поки що Д. Трамп говорить: «Я хочу бути добрим до Китаю. Я люблю свої стосунки з президентом Сі. У нас чудові стосунки» і прагне досягнути «справедливої» торговельної угоди⁸².

Підсумовуючи, в цьому розділі було розглянуто відносини між США та Китаєм та засади протистояння. Даний огляд дає чітке уявлення про динаміку відносин, представляє трансформаційні зміни в Китаї, змінні позиції та політику США та їх двосторонню взаємодію.

Якщо в минулому відносини між США та Китаєм переважно зосереджувались лише на комерційних інтересах та мали обмежену взаємодію, сьогодні це найважливіші двосторонні відносини.

Фактор протистояння почав домінувати у відносинах з часів проголошення КНР і загострювався внаслідок зростання його могутності та впливу на міжнародній арені. Це і стало однією з головних причин сучасного протистояння, на додачу до зростаючих амбіцій, агресивної політики та радикально протилежних цінностей, що сповідує керівництво КНР. Це почало становити загрозу інтересам та безпеці Сполучених Штатів, тому перша адміністрація Д. Трампа змінила підхід від довгої взаємодії до ворожості, що поклало початок сучасному суперництву. Так було визначено засади протистояння.

На додачу, можна виокремити певні особливості:

- саме явище державних відносин є нестійким і його динаміка постійно змінюється. Відносини Сполучених Штатів з Китаєм є мінливими,

⁸² Kimball S. U.S. and Australia sign critical minerals agreement with \$8.5 billion project pipeline. *CNBC*. URL: <https://www.cnbc.com/2025/10/20/trump-australia-albanese-minerals-rare-earths-china.html> (дата звернення: 27.11.2025).

що зумовлено: 1) політикою керівництва: кожне покоління посадовців в обох країнах по-різному підходило до відносин та складних ситуацій. Зокрема, політика Сполучених Штатів часто мала непослідовний, спонтанний характер та залежала від багатьох факторів, що перешкоджало встановленню стабільності., 2) впливом зовнішніх факторів. Китайсько-американські відносини ніколи не обмежувалися лише двосторонніми відносинами, а розвивалися в контексті багатосторонніх рамок та глобальних подій.,

- відносини є складними і сучасне протистояння є лише однією зі складових елементів в довгій історії динаміки китайсько-американських взаємовідносин на ряду зі співробітництвом, конкуренцією, тертями та конфліктами.,

- розвиток двосторонніх відносин, яким би він не був, матиме великий вплив на світові події, оскільки це відносини між двома домінуючими державами з широкими засобами впливу та могутності.

РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ПРОТИСТОЯННЯ США ТА КНР

3.1. Поняття та причини протистояння США та КНР

Як було простежено в попередньому розділі, двостороннє протистояння, більшою чи меншою мірою, завжди існувало, стосувалось тієї чи іншої сфери і, переважно, було керованим заради спільних інтересів.

Сьогодні акцент змінився: взаємодія не припинилась повністю, але конкуренція домінує. Різке погіршення відносин відбулось на початку першого президентства Д. Трампа (2017-2021) зі зміною курсу взаємовідносин зі взаємодії до ворожості та протистояння.

- **Причини протистояння**

Д. Трамп, обґрунтовував зміну політики щодо Китаю, посиляючись на боротьбу з «економічною агресією», включаючи недобросовісну торговельну практику Китаю та крадіжку інтелектуальної власності. Це лише частина більш комплексних та глибинних причин.

Стратегії національної безпеки США 2017 та 2022 зазначають: «протягом десятиліть політика США ґрунтувалася на переконанні, що підтримка зростання Китаю та його інтеграції в повоєнний міжнародний порядок призведе до лібералізації Китаю. Всупереч нашим сподіванням, Китай розширив свою владу за рахунок суверенітету інших». Тепер КНР:

1) «прагне витіснити Сполучені Штати в Індо-Тихоокеанському регіоні, кидає виклик американській силі, впливу та інтересам, намагаючись підірвати американську безпеку та процвітання»,

2) «підриває міжнародний порядок зсередини системи, використовуючи її переваги, водночас порушуючи її принципи» і «є єдиним конкурентом, який має намір змінити міжнародний порядок і, дедалі більше, економічну,

дипломатичну, військову та технологічну силу для досягнення цієї мети. Саме його поведінка ставить під загрозу міжнародний мир і стабільність»⁸³.

З цього випливає, що причини протистояння закладені задовго до політики Д. Трампа і полягають у:

- 1) поступовому зростанні КНР, що починає становити загрозу США.,
- 2) поступовій зміні його політичних позицій, що починає становити загрозу світовому статусу - кво.

Розглянемо їх по черзі.

1) Зростання КНР та зміна у співвідношенні сил. Навіть будучи ізольованою на початку свого розвитку, КНР володіла вагомими перевагами для виходу на перші позиції в міжнародно-політичних відносинах: демографічною та військово-політичною (наявність ядерної зброї). Проте визначальним фактором перетворення країни в одну з провідних на міжнародній арені стали її внутрішні прогресивні реформи, що призвели до швидкої модернізації та високих темпів зростання виробництва. Піднесення Китаю було повсюдним і масштабним: в економіці, політиці, технологіях, зброї, ядерних силах, космосі. Як зазначав канадський професор Д. Цвейг, у своїй серій лекцій на загальнодоступному ресурсі Corsera: «мирне зростання Китаю можливе, проте ризик полягає в тому, що це злегка тривожить світ... адже країна розмірів Китаю зростає так швидко, що є дуже дестабілізуючим фактором. (...) тому Китай має внести ясність щодо свого інтеграційного шляху в існуючу систему, без провокування додаткового дисбалансу»⁸⁴.

⁸³ The White House. National security strategy. Washington, 2022. 48 с. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).

⁸⁴ Zweig D. Китайська політика Частина 1 - Китай і політологія. www.coursera.org. URL: <https://www.coursera.org/learn/chinesepolitics1> (дата звернення: 23.11.2025).

Незабаром, його зростання призвело до того, що Китай перевершив США в багатьох галузях, і зумовив до нового структурування міжнародної системи. З кінця Другої світової війни Сполучені Штати зберігали свій статус гегемона у світовій політиці, а з розпадом СРСР стали єдиною наддержавою з беззаперечною перевагою в економічній, військовій, технологічній та ідеологічній сферах. Однак тепер очевидно, що швидке скорочення розриву Китаю зі Сполученими Штатами у всеохоплюючій національній могутності кидає виклик цій гегемонній позиції, що провокує конкуренцію за владу та вплив.

Це основа поширеної базової аналогії відносин між США та КНР - теорії пастки Фукідіда - страх держави-гегемона перед зростаючою державою призводить до руйнівних наслідків.

Таким чином, піднесення Китаю широко розглядається як загроза домінуючому становищу Америки в міжнародній системі, що викликає опір та провокує вжити стримуючі заходи проти Китаю.

2) Виклик існуючому ліберальному міжнародному порядку. Не лише зростання, а і методи, засоби, спрямованість та мета Китаю почали викликати стурбованість.

Як було зазначено в Стратегії національної безпеки (2022): Китай «отримав економічний розвиток і все ж дійшов висновку, що успіх вільного та відкритого міжнародного порядку, заснованого на правилах, становить загрозу для його режиму та придушує його амбіції. По-своєму, тепер він прагне його перебудувати»⁸⁵. І якщо раніше протиріччя між США та Китаєм ігнорувались або залагоджувались через спільну мету протидії радянському

⁸⁵ The White House. National security strategy. Washington, 2022. 48 с. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).

впливу, після розпаду СРСР спільний ворог зник, що загостило давні проблеми.

З амбіціями експансії та гегемонії, Китай використовує такі агресивні методи, як зміцнення партійної ідеології шляхом репресій та придушення плюралізму, мілітаризації об'єктів в Південнокитайському морі, ведення недобросовісної торговельної практики, використання шпигунства та крадіжки інтелектуальної власності, спрямування інвестицій в інфраструктуру, ключові галузі промисловості та чутливі технології по всьому світу, з метою отримання конкретних переваг, активного підривання демократичних політичних процесів інших країн та підтримки держав - агресорів, - усе це посилюється разом із еволюцією Китаю та становить загрозу не лише США, а і підриває увесь ліберальний міжнародний порядок.

Тепер, ми спостерігаємо змагання, де кінцевим результатом стане формування глобального порядку.

Саме тому, КНР є найважливішим геополітичним викликом для Америки, що прагне стримувати його агресію, запобігти розширенню глобального впливу та зберегти стійку конкурентну перевагу.

- **Стратегічна конкуренція**

Різке погіршення двосторонніх відносин створило безліч дискусій щодо того, як найкраще їх охарактеризувати. З появою Стратегії національної безпеки США в 2017 році, яка офіційно визначила підхід до відносин з КНР як «стратегічна конкуренція», це стало домінуючою характеристикою відносин. Політичні та наукові кола широко використовують концепцію, сповіщаючи про початок нової ери в двосторонніх відносин, але в іншому, поняття залишається погано вивченим. Незважаючи на центральне місце «стратегічної конкуренції» у зовнішній політиці США, жодна з адміністрацій не визначила цілі, засоби, причини чи наслідки цієї концепції. Тому попри те, що поняття є

популярним та повсюдним, на фундаментальному рівні воно є абстрактним, неоднозначним і створює широке поле для здогадів.

- **Визначення поняття «стратегічна конкуренція»**

Визначити поняття можна самостійно, відштовхуючись від базових термінів:

- конкуренція - це суперництво в якій-небудь галузі, боротьба за досягнення певних наслідків⁸⁶.

Водночас існують поняття суперництва (прагнення перемогти, перевершити кого-небудь у чомусь), протистояння та конфронтації (протилежне до чогось, ворожі стосунки), боротьби та конфлікту (активне протистояння або зіткнення), які часто використовуються при характеристиці двосторонніх відносин та визначені тут як синоніми.

- Поняття «стратегічне» звужує конкуренцію до специфічної форми. На відміну від просто конкуренції, «стратегічна» передбачає усвідомлену та спрямовану дію, що відповідає вимогам стратегії., ретельний вибір чому, коли, як і де конкурувати з суперником, особливо з урахуванням того, що ресурси часто обмежені, а помилки дорого коштують.

Отже, стратегічна конкуренція або суперництво - це довгострокове протистояння, що здійснюється на основі розробленої стратегії та комплексу заходів в ключових сферах з метою досягнення переваги.

⁸⁶ КОНКУРЕНЦІЯ - тлумачення, орфографія, новий правопис онлайн. *СЛОВНИК - тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн*. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?sword=конкуренція> (дата звернення: 27.11.2025).

• **Еволюція поняття «стратегічна конкуренція»**

1) Історично, сама концепція стратегічної конкуренції почала фігурувати в політичному дискурсі в 1970-х роках в часи Холодної війни епохи розрядки між США та Радянськи Союзом. До цього використання цього терміна було незначним⁸⁷.

Тоді «стратегічна конкуренція» використовувалася для визначення стану відносин між двома державами, які беруть участь в інтенсивній конкуренції в різних сферах - небезпечний вимір міжнародної політики, який потрібно обмежити і належно керувати, оскільки це може призвести до війни між двома ядерними державами. Концепція стратегічної конкуренції використовувалась як загальновідомий стан міждержавних відносин, який суперники мають пом'якшити.

Концепція отримала мало розголосу, а після закінчення епохи розрядки та відновлення ворожнечі між США та СРСР, згадки про неї та її управління майже зникли, і хоча відносини між цими державами характеризувалися конкуренцією, її рідко називали «стратегічною».

2) На початку 21 століття термін «стратегічна конкуренція» знову використовується, тепер вже для позначення відносин США та Китаю. Під час виборчої кампанії, Джордж Буш-молодший, критикуючи поступливий підхід Б. Клінтона до Китаю, стверджував, що Сполучені Штати повинні ставитися до Китаю як до «стратегічного конкурента», а не як до «стратегічного партнера» (2000)⁸⁸. Концепція була запроваджена через усні заяви та політичні

⁸⁷ Winkler S. C. Strategic Competition and US–China Relations: A Conceptual Analysis. *The Chinese Journal of International Politics*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1093/cjip/poad008> (дата звернення: 22.11.2025).

⁸⁸ Campaign Season's Anti-China Tone Is Likely to Cloud Meeting With Obama. *www.nytimes.com*. URL: <https://www.nytimes.com/2016/03/31/world/asia/campaign-seasons-anti-china-tone-is-likely-to-cloud-meeting-with-obama.html> (дата звернення: 22.11.2025).

дискусії ключових посадовців і тепер використовувалась не як сталий опис відносин, а як свідомий вибір, засіб для формування мети зовнішньої політики США після закінчення Холодної війни і розпаду Радянського Союзу та інструмент для формування політичної реальності, який передбачає довгострокове планування та стратегію.

Попри це, поняття фігурувало недовго, зі зміною пріоритетів адміністрації США, після терористичних актів 11 вересня 2001 року. Усі заяви про «стратегічну конкуренцію» були виключені з коментарів президента, а у Стратегії національної безпеки США 2002 року наголошувалося, що США прагнуть «конструктивних відносин з Китаєм, що змінюється»⁸⁹.

3) Концепція «стратегічна конкуренція» повернулася зі вступом на посаду президента США Дональда Трампа та публікацією Стратегії національної безпеки США (2017), яка визначає Китай «конкурентом», «суперником» та «ревізіоністською державою», та Стратегії національної оборони (2018), що визначає Китай «стратегічним конкурентом» і проголошує «відродження довгострокової стратегічної конкуренції з боку ревізіоністських держав».

Ці Стратегії стали першими офіційними документами, де було офіційно закріплено концепцію стратегічної конкуренції з КНР, та продемонстрували відхід від довгого періоду взаємодії до конфронтації. Концепція продовжувала використовуватись як свідомий вибір, однак, окрім цього, що саме означала «стратегічна конкуренція» для адміністрації Д. Трампа ніколи не було повністю визначено. Сполучені Штати розпочали жорсткі обмежувальні заходи проти Китаю, однак на практиці було мало координації чи планування

⁸⁹ The National Security Strategy 2002. *The White House*. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/> (дата звернення: 26.11.2025).

щодо визначення сфер, засобів та цілей «стратегічної конкуренції». Таким чином, концепція залишалася неоднозначною.

4) Наступна Стратегія національної безпеки (2022) за адміністрації Д. Байдена визначає, що Китай «є єдиним конкурентом, який має намір змінити міжнародний порядок», а Сполучені Штати «перебувають в розпалі стратегічної конкуренції за формування майбутнього міжнародного порядку», таким чином наслідуючи політику попередньої адміністрації. На відміну від підходу адміністрації Д. Трампа, адміністрації Д. Байдена запровадила більш скоординований підхід, визначивши три головні сфери для підвищення конкурентоспроможності США, однак чітко розробленої стратегії впровадження концепції не було.

З 2025 року, сучасна адміністрація Д. Трампа продовжила використання концепції, хоча, як було продемонстровано в попередньому розділі, вона коригується з часом.

Підсумовуючи, на тлі загострення протиріч, протягом 21 століття була спроба відкрито змінити підхід Сполучених Штатів до відносин з КНР шляхом проголошення концепції «стратегічної конкуренції» і на основі цього розробити загальнодержавну стратегію, яка б визначала модель поведінки, методи та заходи у здійсненні протистояння. На жаль, цього досі не було зроблено, перетворюючи концепцію переважно на політичне гасло, ніж на реальну довгострокову політику. Відсутність єдиного бачення та підходу створює виклики не лише для Сполучених Штатів, а і для всього міжнародного середовища.

3.2. Сфери протистояння США та КНР

Попри відсутність загальнодержавної та послідовної політики США щодо конкуренції, протистояння існує, і ми можемо визначити ключові сфери та підходи на основі аналізу їх реальної взаємодії. Ключовими сферами протистояння визначені економіка, технології, військові сили, політика та ідеологія.

- **Економічне протистояння**

Комерційні зв'язки, те з чого зародився початок взаємодії, дотепер становлять основу двосторонніх відносин. І якщо протягом тривалого часу їх можна було розглядати як стабілізуючий фактор, все змінилось зі стрімким економічним зростанням та агресивними методами Китаю, і переваги, які обидві сторони отримували від економічної співпраці, стали меншими. Тепер китайсько-американське суперництво наразі ніде не є таким відкрито конфронтаційним, як на економічному рівні.

Причини економічного протистояння

1) Зростання КНР до провідного світового промислового виробника та експортера. З 2010 року Китай перевершив Сполучені Штати як найбільший експортер, найбільша торговельна нація, а також за найбільшим внеском у світове економічне зростання, виборовши собі лідерство на ринках більшості країн світу⁹⁰.

2) Недобросовісна торговельна практика Китаю з використанням дискримінаційних методів, зокрема:

⁹⁰ China: The rise of a trade titan. *UN Trade and Development (UNCTAD)*. URL: <https://unctad.org/news/china-rise-trade-titan> (дата звернення: 03.12.2025).

- «валютні маніпуляції» (заниження курсу юаня, що здешевлює китайський експорт і надає несправедливу торговельну перевагу).,
- демпінг (штучне заниження цін на товари та послуги).,
- експортні субсидії (бюджетні виплати національним експортерам, що дозволяє експортувати за ціною, нижчою, ніж на внутрішньому ринку).,
- державні субсидії китайським компаніям.>,
- обмеження доступу до власного ринку, адміністративні обмеження для іноземних компаній.>,
- промислове шпигунство.

Як зазначає Стратегія національної безпеки США (2022): «Китай отримує вигоду від відкритості міжнародної економіки, обмежуючи доступ до свого внутрішнього ринку, і прагне зробити світ більш залежним від КНР, одночасно зменшуючи власну залежність від світу»⁹¹.

3) Торговельна та комерційна експансія Китаю шляхом створення нових торговельних мереж, розширення своїх виробничих потужностей та зміцнення фінансових зв'язків з країнами Південно-Східної та Південної Азії, Африки та Латинської Америки. Ініціатива «Один пояс, один шлях» - це проєкт створення величезної глобальної мережі торгівлі, інвестицій (за допомогою створеного Азійського банку інфраструктурних інвестицій) та інфраструктури, що з'єднує географічний регіон Азії з Європою та Африкою за допомогою низки наземних та морських маршрутів.

⁹¹ The White House. National security strategy. Washington, 2022. 48 с. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).

Окремої уваги заслуговує явище «боргової пастки», що пропонує значне фінансування країнам, в обмін на доступ до їх природних ресурсів та ринків. КНР використовує цей інструмент для просування ініціативи «Один пояс, один шлях», шляхом надання великих, часто непрозорих, позик країнам, що розвиваються, які не в змозі їх повернути, тому змушені поступатися правами власності на таку ключову інфраструктуру, як залізничні мережі, автомагістралі, порти та електростанції, що збільшує політичний вплив і важелі КНР.

4) Зростання торговельного дисбалансу США (імпорт США з Китаю перевищує американський експорт до Китаю) та виникнення залежності від китайського імпорту.

Усе це становить загрозу 1) національній безпеці США та статусу світової торговельної та економічної держави, 2) світовому економічному порядку, заснованому на правилах вільної торгівлі.

Сучасний стан економічного протистояння

Комплекс усіх цих факторів спровокував США запровадити протекціоністські заходи та розпочати торговельну війну. Ескалація конфлікту, що характеризується торговельними бар'єрами, тарифами, санкціями та регуляторною політикою, що спрямовані на захист національних інтересів, водночас обмежуючи економічний розвиток протилежної сторони, розпочалась з першої адміністрації Д. Трампа (2017-2021) та триває дотепер (більш детально про торговельну війну див. в розділі 2). Таким чином сучасні відносини розвиваються в умовах особливої, жорсткої, економічної конкуренції та посилення протистояння економік.

Підсумовуючи, економічна конкуренція між США та Китаєм зумовлена викликами, що їх становить КНР, включаючи промислову політику та дискримінаційні заходи, що використовуються для її реалізації. Це спричиняє

структурні зміни та створює виклики інтересам Сполучених Штатів, що втрачають експортні ринки та вплив., внаслідок промислової політики КНР американським компаніям стає важче збільшувати продажі та робити прибутки на китайському ринку, що призводить до зростаючої залежності від китайських товарів і загрожує національній безпеці.

США та КНР - найбільш залучені у міжнародну торгівлю країни: Китай - найбільший світовий експортер, а США - імпортер. Їх економічна конкуренція має довгостроковий, масштабний та далекосяжний вплив на світову торговельну систему, впливаючи на ланцюги поставок, динаміку торгівлі, стабільність ринку та міжнародну політику на довгі роки.

- **Технологічне протистояння**

Окрім торгівлі, конкуренція загострилась навколо того, що формує світову економіку - технології. За підтримки Сполучених Штатів та внаслідок економічних реформ, КНР розвинула технологічний потенціал, почала розвивати виробництво та інфраструктуру і поставила за мету досягти технологічної незалежності та стати лідером у галузях, що розвиваються. Використовуючи хижацькі методи та прагнучи встановити власні стандарти, КНР кидає виклик світовому лідеру в технологічній сфері - США.

Причини технологічного протистояння

1) Переорієнтація китайської економіки з традиційних до високотехнологічних секторів. Така промислова політика, як «Зроблено в Китаї 2025» (2015) прагне відмовитися від ролі «світової фабрики» - виробника дешевих низькотехнологічних товарів та перейти до високотехнологічних виробництв, включаючи побутову та промислову електроніку, автомобілі та різноманітні послуги, такі як електронна комерція та електронні платежі, з метою зменшити технологічну залежність від іноземних технологій та досягти самозабезпечення. Так, Китай перетворився з

виробничого гіганта на технологічний центр. У 2020 році країна витіснила США з місця провідного світового виробника високих технологій, випустивши 250 мільйонів комп'ютерів, 25 мільйонів автомобілів та 1,5 мільярда смартфонів⁹².

2) Окрім виробництва, Китай поставив за мету досягти інноваційного лідерства, створюючи власні технології. Сучасна стратегія розвитку, що орієнтована на інновації (2016) визначила кінцевою метою зробити Китай інноваційною державою до 2050 року⁹³. Так, країна інвестує, виробляє та контролює передові технології і займає провідні позиції у розробці, зокрема:

- рідкісноземельних елементів.,
- телекомунікаційних технологій 5G (китайські компанії «Huawei» та «ZTE» активно експортують 5G-обладнання в інші країни, створюючи потужну та розгалужену інфраструктурну мережу),.
- штучного інтелекту.,
- біотехнологій.,
- зеленої (відновлювальної) енергетики.,
- квантових обчислень.

Ці сучасні та інноваційні інструменти, процеси або розробки у певній галузі надають багато переваг: підвищують ефективність, стимулюють економічне зростання, формують стратегічну незалежність. Водночас, це безпрецедентна влада та вплив: технології надають можливість контролювати потоки даних та доступ до цифрових товарів і послуг, встановлювати свої правила, визначаючи нормативні стандарти, впливати на ланцюги поставок.

⁹² China to gain on US in core 21st century technologies within next decade. *South China Morning Post*. URL: <https://www.scmp.com/tech/tech-war/article/3159107/us-china-tech-war-china-overtake-america-core-21st-century> (дата звернення: 27.11.2025).

⁹³ Outline of the National Innovation-Driven Development Strategy. *cset.georgetown.edu*. URL: <https://cset.georgetown.edu/publication/outline-of-the-national-innovation-driven-development-strategy/> (дата звернення: 22.11.2025).

Чим більша залежність від технологій виробника, тим важче відхилитись від встановлених стандартів, здійснити перехід або принаймні обмежити їх вплив.

Згідно зі звітом аналітичного центру «Австралійський інститут стратегічної політики» за 2023 рік, Китай лідирує у 37 із 44 технологій та встановлює монополію в деяких сферах. Водночас США є лідером лише в семи технологіях, що залишилися.⁹⁴

3) Недобросовісна технологічна практика Китаю, включаючи:

- кібершпигунство (технологічне проникнення, з метою крадіжки інтелектуальної власності, комерційної таємниці, бізнес-процесів та технологій),
- обхід законів США про експортний контроль технологій.,
- проведення дискримінаційної політики для іноземних технологічних компаній, що вимагає передачу технологій як умову доступу до китайського ринку.,
- захист внутрішнього ринку Китаю від конкуренції іноземних технологічних компаній.,
- інвестиції в іноземні високотехнологічні компанії, з метою отримання доступу до технологій.,
- державні субсидії китайським технологічним компаніям.,
- підробки та піратство (порушення авторських прав у комерційних масштабах). Китай є найбільшим у світі джерелом підробленої та піратської продукції.

4) Китайський техноавторитаризм. Відомо, що китайські технологічні компанії тісно співпрацюють зі спецслужбами країни, а технології

⁹⁴ Hurst D. China leading US in technology race in all but a few fields, thinktank finds. *the Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/02/china-leading-us-in-technology-race-in-all-but-a-few-fields-thinktank-finds> (дата звернення: 23.11.2025).

використовуються для стеження як всередині країни (світовий лідер із застосування систем спостереження й цензури для моніторингу свого населення й придушення інакомислення, особливо серед етнічних меншин), так і за кордоном⁹⁵. Нові технології дозволяють розвідувальним службам проводити кампанії набагато швидше, ефективніше та масштабніше, збираючи дані для моніторингу, поширюючи пропаганду та маніпулюючи громадською думкою.

Усе це становить загрозу 1) національній безпеці США та статусу світового технологічного лідера, 2) міжнародній технологічній системі, заснованій на правилах вільної конкуренції та технологічної безпеки.

Сучасний стан технологічного протистояння

Тому, одразу після початку торговельної війни, перша адміністрація Д. Трампа розпочала «технологічну війну» з Китаєм, запроваджуючи експортний контроль, санкції проти китайських технологічних компаній, тарифи та обмеження інвестицій у стратегічні галузі, щоб уповільнити технологічне зростання КНР та посилити національну безпеку (2018)⁹⁶.

Сучасна адміністрація Д. Трампа посилила ці зусилля, водночас запроваджуючи нові заходи, що спрямовані на досягнення стратегічної незалежності від КНР, включаючи: заклики до американських фірм перенести виробництво з Китаю та диверсифікувати ланцюги поставок (частково через побоювання того, що Панамський канал контролює КНР, Д. Трамп погрожував «повернути» його під контроль США)⁹⁷, пошук альтернативних

⁹⁵ China's Techno-Authoritarianism Has Gone Global. *Human Rights Watch*. URL: <https://www.hrw.org/news/2021/04/08/chinas-techno-authoritarianism-has-gone-global> (дата звернення: 22.11.2025).

⁹⁶ Export controls and the US-China tech war. *Merics*. URL: <https://merics.org/en/report/export-controls-and-us-china-tech-war> (дата звернення: 03.12.2025).

⁹⁷ Reed J. R. President Trump ordered US firms to ditch China, but many already have and more are on the way. *CNBC*. URL: <https://www.cnbc.com/2019/09/01/trump-ordered-us-firms-to-ditch-china-but-many-already-have.html> (дата звернення: 29.11.2025).

джерел забезпечення рідкоземельними елементами та критично важливими корисними копалинами (Угода про рідкоземельні метали між Україною та США є одним з прикладів)., залучення іноземних інвестицій для відродження промислової бази США., початок технологічних програм, зокрема публікація Плану дій адміністрації щодо ШІ, що має на меті досягнення глобального домінування США у сфері штучного інтелекту та оголошення проєкту «Зоряна брама» («Stargate Project»), що передбачає створення багатонаціонального підприємства для будівництва центрів обробки даних та інфраструктури, необхідних для розвитку штучного інтелекту у Сполучених Штатах до 2029 року⁹⁸.

Водночас, така сучасна політика Сполучених Штатів, як скасування заборони на експорт американських технологій Китаю, скорочення фінансування американських досліджень та відхід від таких галузей, як зелена енергетика, ризикує підірвати технологічну перевагу США. Адміністрація Д. Трампа також здійснила скорочення бюджету до таких державних установ, як Агентство з кібербезпеки та інфраструктури⁹⁹, що робить країну вразливою до іноземного впливу.

Підсумовуючи, технологічна конкуренція між США та Китаєм зумовлена викликами, що їх становить КНР, включаючи посилене технологічне виробництво та лідерство в інноваційних технологіях. Відтепер, Китай не лише потужний виробничий центр, а і серйозний конкурент у технологіях, і попри те, що Сполучені Штати мають абсолютну перевагу у

⁹⁸ Gedeon J. Trump unveils \$500bn Stargate AI project between OpenAI, Oracle and SoftBank. *the Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2025/jan/21/trump-ai-joint-venture-openai-oracle-softbank> (дата звернення: 29.11.2025).

⁹⁹ MacBride E. Trump budget cuts, agency gutting, leave Americans and economy at greater risk of being hacked, experts warn. *CNBC*. URL: <https://www.cnbc.com/2025/11/07/trump-government-budget-cuts-cybersecurity-hacking-risks.html> (дата звернення: 02.12.2025).

сфері напівпровідників та чіпів, Китай дедалі більше оскаржує американське технологічне панування, розширюючи свій вплив.

Водночас, сама технологічна конкуренція не є проблематичною. Ситуація ускладнюється, коли сторони використовують її для просування власних інтересів. Хижацькі методи отримання та використання технологій для збору даних, шпигунства та операцій зі зловмисного впливу становлять загрозу для глобальної стабільності та безпеки.

Виробництво та контроль технологій визначають, які країни лідируватимуть економічно, військово та політично у 21 столітті. США та КНР залишаються найбільшими конкурентами на світовій арені й глобальному ринку складних та інноваційних технологій. Технологічний вимір суперництва глибший і переживе будь-яке ймовірне вирішення торговельних суперечок.

• **Військове протистояння**

Водночас загострюються й безпекові суперечності між цими найбільшими військовими потугами. Протягом усієї історії відносин між США та КНР існували суперечки з питань безпеки: статус і безпека Тайваню, постачання зброї та технологій авторитарним режимам, перешкоджання зусиллям ядерного стримування, територіальні суперечки у Південнокитайському морі, модернізація китайської армії. Якщо в минулому, Китай уникав застосування сили та ескалації конфліктів і сторони знаходили спосіб керувати викликами безпеки заради спільних інтересів, сьогодні ситуація загострюється, що пов'язано з новою моделлю агресивного ствердження інтересів Китаю, зростанням його можливостей та підвищеною готовністю їх використовувати.

Причини військового протистояння

1) Пріоритетність забезпечення безпеки КНР. З моменту приходу до влади Сі Цзіньпіна, захист національної безпеки Китаю посів перше місце в порядку денному партії, щоб подолати дедалі серйозніші внутрішні та зовнішні виклики (країна стикається з уповільненням економічного зростання, нестабільністю у районах проживання соціальних та етнічних меншин, а також із забрудненням навколишнього середовища) та зміцнити панування КПК. У 2014 році КНР розробила свою першу офіційну Стратегію національної безпеки, а у 2015 році - прийняла Закон про національну безпеку¹⁰⁰.

2) Зростання КНР до провідної військової держави. У 2017 році Сі Цзіньпін визначив за мету створити армію «світового класу» до 2049 року та підтримав мету перетворити Китай на «велику морську державу»¹⁰¹.

З того часу відбулась масштабна військова модернізація: реформування Народно-визвольної армії, зміцнення збройних сил, збільшення оборонних витрат, спрямування значних інвестицій в новітні оборонні технології, зростання ядерного арсеналу. За оцінками, ядерний арсенал Китаю досяг 600 боєголовок у 2025 році, що більш ніж удвічі більше, ніж у 2019 році¹⁰². Це доповнюється досягненнями в гіперзвуковій зброї та системах міжконтинентальних балістичних ракет, що дозволяє Пекіну створювати загрозу високоточних ударів для США та їхніх союзників. Ракетні війська НВАК створили найбільший у світі арсенал наземних ракет звичайного та

¹⁰⁰ Legarda H. China's new international paradigm: security first. *Merics*. URL: <https://merics.org/en/chinas-new-international-paradigm-security-first> (дата звернення: 29.11.2025).

¹⁰¹ Neill A. Xi offers bold vision for PLA at 19th Party Congress. *www.iiss.org*. URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2017/10/china-19th-party-congress/> (дата звернення: 22.11.2025).

¹⁰² Nuclear Notebook - Bulletin of the Atomic Scientists. *Bulletin of the Atomic Scientists*. URL: <https://thebulletin.org/nuclear-notebook/> (дата звернення: 27.11.2025).

подвійного призначення¹⁰³. Іншими показником могутності є факт того, що 5 із 12 провідних оборонних компаній світу є китайськими¹⁰⁴.

Однак, ніде прогрес НВАК не був настільки помітним, як у її військово-морських силах. У 2014 році ВМС НВАК перевершили ВМС США за кількістю бойових кораблів¹⁰⁵. Наразі Китай володіє чисельно найбільшим військово-морським флотом у світі. Морська експансія підкріплена величезною та дедалі складнішою оборонно-промисловою базою.

3) Розширення експорту зброї. Китай значно розширив свою роль як постачальника зброї. Згідно зі звітом Міністерства оборони США зазначається, що «станом на 2023 рік КНР є четвертим за величиною постачальником зброї у світі та продає майже всі категорії звичайної військової техніки, включаючи БПЛА, ПЗРК, підводні човни, військово-морські надводні кораблі, зенітно-ракетні системи та винищувачі клієнтам по всьому світу»(2024)¹⁰⁶. Переважно, найбільшим експортним напрямком Китаю є Пакистан та країни Глобального Півдня, де КНР пропонує дешевші альтернативи західним постачальникам зброї. Цей експорт, часто поєднаний з гнучкими варіантами оплати, економічними стимулами та меншою кількістю обмежень, що дозволяє Китаю зміцнювати відносини з авторитарними режимами, які стикаються з ембарго на постачання зброї з боку США та ЄС.

¹⁰³ China's Military in 10 Charts. *www.csis.org*. URL: <https://www.csis.org/analysis/chinas-military-10-charts> (дата звернення: 22.11.2025).

¹⁰⁴ Mehta A. Chinese firms bump down Western companies on Top 100 list. *www.defensenews.com*. URL: <https://www.defensenews.com/top-100/2019/07/22/chinese-firms-bump-down-western-companies-on-top-100-list/> (дата звернення: 22.11.2025).

¹⁰⁵ World's Biggest Submarine Fleet! China Poised To Outsize U.S. Navy By 2030; Will PLA-N Dominate The Deep?. *EURASIAN TIMES*. URL: <https://www.eurasiantimes.com/china-to-surpass-us-in-submarine/> (дата звернення: 03.12.2025).

¹⁰⁶ Military and security developments involving the People's Republic of China 2024. *Annual report to Congress*. 2024. URL: <https://media.defense.gov/2024/Dec/18/2003615520/-1/-1/0/MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA-2024.PDF> (дата звернення: 23.11.2025).

4) Зміцнення військової співпраці. За даними Центру стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS) військове та безпекове співробітництво між Китаєм, Росією, Іраном та Північною Кореєю (CRINK) значно посилилось після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році¹⁰⁷. Співпраця включає передачу зброї, потенційний обмін розвідувальними даними та спільні військові навчання. Пекін також розширив співпрацю в рамках ШОС та зміцнив оборонні зв'язки з більшістю країн Південно-Східної Азії.

5) Активізація військової діяльності. Протягом останніх 10 років НВАК розширила свою участь у спільних двосторонніх та багатосторонніх військових навчаннях з військовими країнами-партнерами¹⁰⁸. За даними Центру стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS) після пандемії 2020 року кількість спільних навчань за участю НВАК зросла до 36 у 2023 році та до 34 у 2024 році в порівнянні з 19 у 2015 році та 1 або 2 на початку 2000-х років¹⁰⁹.

Найбільшими партнерами у спільних навчаннях є Росія, Пакистан та Індія. Центральним фактором зміни навчань Китаю стало зміцнення зв'язків з країнами Тихоокеанського регіону, регіону Близького Сходу та Північної Африки та країнами Субсахарської Африки. У період з 2015 року по вересень 2025 року ВМС НВАК взяли участь щонайменше у 100 спільних навчаннях з країнами-партнерами з усього світу¹¹⁰.

¹⁰⁷ CRINK Security Ties: Growing Cooperation, Anchored by China and Russia. *www.csis.org*. URL: <https://www.csis.org/analysis/crink-security-ties-growing-cooperation-anchored-china-and-russia> (дата звернення: 22.11.2025).

¹⁰⁸ The PLA's Growing Global Presence in 2025 | ISPI. *ISPI*. URL: <https://www.ispionline.it/en/publication/the-plas-growing-global-presence-in-2025-207058> (дата звернення: 03.12.2025).

¹⁰⁹ The PLA's expanding joint-exercise profile and modernisation. *www.iiss.org*. URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/charting-china/2025/11/the-plas-expanding-joint-exercise-profile-and-modernisation/> (дата звернення: 22.11.2025).

¹¹⁰ The PLA's expanding joint-exercise profile and modernisation. *www.iiss.org*. URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/charting-china/2025/11/the-plas-expanding-joint-exercise-profile-and-modernisation/> (дата звернення: 22.11.2025).

До того ж, розширюється межа охоплення: майже половина з них відбулася за межами вод Китаю, Східної та Південно-Східної Азії. Ця позарегіональна присутність була підкріплена запровадженням різних нових серій навчань і з партнерами Китаю.

Уваги також потребує активізація військової діяльності КНР навколо Тайваню та збереження напруги у Південнокитайському морі.

Оскільки КНР, ще з початку свого існування розглядає Тайвань як власну відокремлену територію, а возз'єднання - як головну геополітичну ціль, країна постійно чинить тиск на острів, погрожуючи його захопити. Це надасть значні переваги:

- керівництво Китаю розглядає об'єднання з Тайванем як фундаментальну умову національного відродження, тому це зміцнить правління КПК та консолідує владу.,
- розширить військовий вплив КНР, надасть кращі оборонні можливості та відкриє вихід у Тихий океан, що сприятиме перетворенню КНР у велику морську державу.,
- дозволить кардинально скоротити військово-технологічне відставання від США, отримавши доступ до виробництва напівпровідників.

З 2022 року Китай активізував свою військову активність навколо Тайваню, виходячи за рамки щоденних операцій у Тайванській протоці. Тепер вони включають частіші масштабні навчання та бойові стрільби, часто за участю як військових, так і воєнізованих формувань. Минулого року КНР розпочала масштабні навчання «Об'єднаний меч - 2024 », що стало

найбільшим розгортанням військово-морських кораблів навколо Тайваню з 1996 року¹¹¹.

В свою чергу Південнокитайське море КНР розглядає як свої внутрішні води і стверджує власний суверенітет майже над усіма островами в регіоні («Лінія дев'яти пунктирів»), що оскаржується ще принаймні шістьма країнами, що мають власні територіальні претензії.

Південнокитайське море - це стратегічний простір:

- згідно з даними проекту «Енергетична сила Китаю» Центру стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS), через море проходить третина світового судноплавства¹¹², тому КНР здійснює свій контроль для забезпечення безпеки морських шляхів постачання, враховуючи, що 90 відсотків її торгівлі товарами та 40 відсотків імпортованої нафти транспортується морем.,
- район також багатий на природні ресурси: містить велику кількість нафти, природного газу та великі рибальські райони.

Починаючи з 1990-х років КНР проводила обмежену експансіоністську політику, шляхом створення штучних островів та поступового розгортання на них зброї та формуванням військових об'єктів, що призводило до збройних зіткнень з В'єтнамом та Філіппінами. Зараз напруга зберігається: КНР продовжує використовувати свій флот та берегову охорону в спірних районах для одностороннього забезпечення своїх претензій, в першу чергу проти філіппінських суден поблизу спірних мілин Скарборо та Секонд-Томас. На початку 2025 року КНР провела військові навчання з бойовою стрільбою в

¹¹¹ China Launches New Military Drills Around Taiwan Following Lai's First Overseas Trip. *thediplomat.com*. URL: <https://thediplomat.com/2024/12/china-launches-new-military-drills-around-taiwan-following-lais-first-overseas-trip/> (дата звернення: 23.11.2025).

¹¹² How Much Trade Transits the South China Sea? | ChinaPower Project. *ChinaPower Project*. URL: <https://chinapower.csis.org/much-trade-transits-south-china-sea/> (дата звернення: 27.11.2025).

Тонкінській затоці одразу після того, як В'єтнам оголосив про визначення територіальних вод в регіоні¹¹³.

б) Розширення військової присутності. Існують два публічно визнані закордонні об'єкти КНР: перший - у Джибуті (2017) і другий - «спільний логістичний та навчальний центр» в Камбоджі (2025), що мають усі ознаки військових баз¹¹⁴. Однак головною стратегією КНР є розбудова широкої мережі заморських комерційних морських портів («Нитка перлів», що стосується мережі військових і торговельних об'єктів в Індійському океані є лише одним з численних проєктів по всьому світу, що постійно зростає). Згідно з даними Ради з міжнародних відносин існує 129 портових проєктів, у яких китайські компанії придбали різну частку власності або прав на управління¹¹⁵. Така присутність дозволяє Китаю контролювати морські шляхи, збирати розвідувальні дані та використовувати порти для розміщення зброї та боєприпасів.

Китай також прагне розширити свою присутність в нових сферах, таких як космічний простір, полярні регіони та глибоководні дослідження («нові рубежі»), де країна зможе позиціонувати себе як одного з перших учасників:

Космічний простір. КНР постійно модернізує та розширює космічну програму. З приходом до влади Сі Цзіньпіна, лідер включив розвиток космосу до складу «Китайської мрії» - і разом з нею мільярдні інвестиції. Так, за останні два десятиліття можливості Китаю, пов'язані зі становленням космічної держави, зазнали значного покращення. Головні досягнення за

¹¹³ Rising D. China holds live-fire exercises in Gulf of Tonkin after Vietnam marks its territorial claims. *AP News*. URL: <https://apnews.com/article/vietnam-china-gulf-of-tonkin-drills-1e45f69d9c1cb2d819aa6230c41f07d2> (дата звернення: 29.11.2025).

¹¹⁴ China 'opens' new overseas military base in Cambodia. *Straight Arrow News*. URL: <https://san.com/cc/china-opens-new-overseas-military-base-in-cambodia/> (дата звернення: 22.11.2025).

¹¹⁵ Tracking China's Control of Overseas Ports. *Council on Foreign Relations*. URL: <https://www.cfr.org/tracker/china-overseas-ports> (дата звернення: 23.11.2025).

період його правління включали першу в історії м'яку посадку на зворотному боці Місяця (2019), приземлення на Марсі (2021), створення космічної станції (2021-2022) та створення глобальної навігаційної супутникової системи (2020). У 2025 році КНР ввела в експлуатацію корабель морського космічного спостереження та розвідки¹¹⁶. Це знаменує собою як технологічний стрибок уперед для військово-морських можливостей ВМС Китаю, так і стратегічне утвердження китайських інтересів у космічній та військово-морській сферах. «Ляован-1» призначений для спостереження за військовими супутниками, відстеження запусків ракет та функціонування як мобільний центр командування та управління космічними та морськими операціями.

Також, як повідомляє Головнокомандувач Космічних сил США, останнім часом Китай розміщує військовий потенціал у космосі з «приголомшливою» швидкістю.¹¹⁷

Полярні регіони: КНР посилює свою присутність в Арктиці. Стратегічна важливість регіону зросла внаслідок танення льодовиків, що відкриває можливості для видобутку ресурсів та нових морських шляхів, що можуть значно скоротити відстані глобального судноплавства. Так, КНР спочатку набула статусу країни-спостерігача в Арктичній раді (2013), а потім оголосила себе «близькоарктичною державою»¹¹⁸ (2018) та почала збільшувати свою присутність шляхом здійснення інвестицій у порти та інфраструктурні проекти майже в кожній арктичній країні. Китай активно домагається права на

¹¹⁶ China's dual-use space sector goes global. *www.iiss.org*. URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/charting-china/2025/07/chinas-dual-use-space-sector-goes-global/> (дата звернення: 22.11.2025).

¹¹⁷ Client Challenge. *Client Challenge*. URL: <https://www.ft.com/content/509b39e0-b40c-41b3-9c6a-9005859c6fea> (дата звернення: 23.11.2025).

¹¹⁸ Full text: China's Arctic Policy. *The State Council of the People's Republic of China*. URL: https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm (дата звернення: 27.11.2025).

наукові дослідження, навігацію, польоти, рибальство, прокладання підводних кабелів і трубопроводів, а також на розвідку природних ресурсів¹¹⁹.

Конкуренція за ресурси, постійні територіальні претензії, а також той факт, що це найкоротший шлях для нанесення міжконтинентальних ударів - надає арктичному регіону військово-стратегічне значення, місце суперництва та потенційного протистояння.

КНР поступово розширює свій вплив. Станом на початок 2023 року КНР має цивільні дослідницькі станції в Ісландії та Норвегії та експлуатує три криголами-дослідницькі судна¹²⁰. Викликає занепокоєння не лише зростання китайської присутності, але й зв'язки з Росією, яка значно мілітаризує регіон. Країни разом проводять спільні патрулювання в Арктиці та військово-морські навчання навколо Арктичного регіону, останнє з яких - «Морська взаємодія-2025», що було проведено у Японському морі з 1 по 5 серпня 2025 року. За останніми повідомленнями дві країни також посилюють розвідувальні зусилля¹²¹.

КНР також будує дослідницькі станції в Антарктиді, що використовують технології подвійного призначення. Хоча обладнання нібито використовується для законних наукових досліджень і дозволено Договором про Антарктику, воно може бути використане для невизначених військових цілей¹²².

¹¹⁹ China expands its Arctic presence thanks to Russia – GIS Reports. *GIS Reports*. URL: <https://www.gisreportsonline.com/r/china-arctic-russia/> (дата звернення: 02.12.2025).

¹²⁰ Military and security developments involving the People's Republic of China 2024. *Annual report to Congress*. 2024. URL: <https://media.defense.gov/2024/Dec/18/2003615520/-1/-1/0/MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA-2024.PDF> (дата звернення: 23.11.2025).

¹²¹ Cecco L. Canada says Russia and China are ramping up spy efforts in Arctic region. *the Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/nov/13/canada-arctic-spy-threats-russia-china> (дата звернення: 23.11.2025).

¹²² Military and security developments involving the People's Republic of China 2024. *Annual report to Congress*. 2024. URL: <https://media.defense.gov/2024/Dec/18/2003615520/-1/-1/0/MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA-2024.PDF>

Глибоководні дослідження. КНР дуже залежить від сировини з-за кордону. Протягом багатьох років вона зміцнила своє домінуюче становище завдяки значним закордонним інвестиціям, передовим можливостям переробки корисних копалин та своїй ролі у виробництві рідкоземельних елементів, однак потенційна вразливість зберігається. До того ж, різко зріс попит на такі критично важливі мінерали, як кобальт, нікель та марганець, які є важливими для зелених та відновлюваних енергетичних технологій, а також багатьох оборонних та аерокосмічних застосувань. Зі зменшенням їх наземних запасів увага звертається до глибоководних регіонів, що мають високий ресурсний потенціал, а також можуть надати можливість зменшити залежність від імпорту та підвищити самозабезпечення.

КНР стала ключовим гравцем у глибоководній сфері за часів правління Сі Цзіньпіна. В 2016 році було прийнято законодавство, яке створило правову базу для регулювання глибоководних досліджень, розпочались значні інвестиції в дослідження та розробки глибоководних технологій¹²³.

Більшість глибоководних мінеральних запасів знаходяться в міжнародних водах за межами виключних економічних зон країн, де глибоководний видобуток корисних копалин наразі заборонений міжнародним правом. Розвідка може проводитися лише за контрактом з Міжнародним органом з морського дна та підпорядковується його правилам, положенням та процедурам. Однак КНР є найбільшим фінансовим донором організації та має більше активних контрактів на розвідку, ніж будь-яка інша країна світу, що надає країні доступ до багатих на корисні копалини регіонів у частинах Тихого та Індійського океанів.

1/0/MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA-2024.PDF (дата звернення: 23.11.2025).

¹²³ Roiling in the Deep: PRC Pushes New Deep Sea Order - Jamestown. *jamestown.org*. URL: <https://jamestown.org/roiling-in-the-deep-prc-pushes-new-deep-sea-order/> (дата звернення: 22.11.2025).

Попри те, що комерційний глибоководний видобуток корисних копалин ще не здійснюється ніде у світі і залишається суперечливим через побоювання щодо шкоди для океанічних екосистем, КНР зміцнює зв'язки з тихоокеанськими країнами, укладаючи угоди про співпрацю в розробці та дослідженні корисних копалин морського дна.

Глибоководна діяльність, що проводиться КНР, включаючи наукові дослідження, тісно пов'язана з військовими силами країни. У висновку Державної ради КНР 2017 року міститься заклик до інтеграції цивільних та військових зусиль у морській сфері, включаючи глибоководні дослідження, навмисно розмиваючи межі між науковими дослідженнями та військовими цілями¹²⁴. Так, дослідницькі судна КНР були спіймані на проведенні розвідувальної діяльності у виключних економічних зонах інших країн або піднятті прапора КНР у спірних районах.

Усе це становить загрозу 1) національній безпеці США та статусу світової військової держави, 2) безпековому світовому порядку, заснованому на принципах поваги до суверенітету, територіальної цілісності та незастосуванні сили.

Сучасний стан військового протистояння

На відміну від двох попередніх сфер суперництва, де США активно беруть участь у протистоянні, позиція сучасної адміністрації Д. Трампа займає обмежену позицію - відходячи від світової мережі безпекових партнерств, водночас посилюючи власну обороноздатність.

Схоже, що на сучасному етапі Сполучені Штати не розглядають КНР як екзистенційну загрозу, а більше як конкурента та суперника. А без

¹²⁴ Roiling in the Deep: PRC Pushes New Deep Sea Order - Jamestown. *jamestown.org*. URL: <https://jamestown.org/roiling-in-the-deep-prc-pushes-new-deep-sea-order/> (дата звернення: 22.11.2025).

екзистенційної зовнішньої загрози для Сполучених Штатів більше немає причин нести тягар за підтримку міжнародного порядку та час зосередитись на внутрішніх питаннях. Так, сучасна адміністрація Д. Трампа закликала союзників брати на себе більше відповідальності за власну безпеку та значно скоротила важливі програми допомоги. Сучасна адміністрація не порушує питання Тайваню та Південнокитайського моря і не розширює регіональну присутність, що значно контрастує з політикою попередніх адміністрацій. Відсутність глобального лідерства США підриває довіру союзників та лише посилює дедалі більшу присутність КНР, ставлячи під загрозу суверенітет країн, свободу судноплавства та глобальну мережу безпеки.

Водночас, зусилля адміністрації були спрямовані на оновлення обороноздатності США. В липні 2025 року Дональд Трамп підписав законопроект, який включає збільшення фінансування національної оборони (включаючи програму протиракетної оборони «Золотий купол» («Golden Dome»), що включатиме космічну зброю для перехоплення ударів по США), ядерної зброї, космічних систем та інноваційних досліджень та розробок¹²⁵.

Посилену увагу отримав Арктичний регіон: Д. Трамп видав виконавчі розпорядження щодо прискорення розробки нафтогазових родовищ на Алясці та «забезпечення безпеки та лідерства на арктичних водних шляхах»¹²⁶. Дослідницькі зусилля, що пов'язані зі зміною клімату були згорнуті і переорієнтовані на військові та оборонні інтереси. У жовтні 2025 року був підписаний Президентський меморандум, який дозволяє будівництво до чотирьох арктичних катерів безпеки за кордоном для вирішення нагальних

¹²⁵ H.R.1 - One Big Beautiful Bill Act. www.congress.gov. URL: <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-bill/1/text> (дата звернення: 22.11.2025).

¹²⁶ Restoring America's Maritime Dominance. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/04/restoring-americas-maritime-dominance/#:~:text=18.%20Ensure%20the%20Security%20and%20Leadership%20of,Secretary%20of%20Defense,%20in%20consultation%20with%20the> (дата звернення: 03.12.2025).

потреб національної безпеки в Арктичному регіоні¹²⁷. Заяви Трампа щодо купівлі Гренландії пов'язані як з бажанням отримати мінеральні багатства острова, так і протистояти китайській присутності, що загрожує національній безпеці.

Підсумовуючи, військове суперництво між США та Китаєм зумовлене викликами, що їх становить КНР, включаючи модернізацію, активізацію та масштабне розширення військових сил.

З кінця Другої світової війни Сполучені Штати зберігали безпрецедентну глобальну військову позицію, маючи найбільші витрати на оборону, найсильнішу армію, ядерний арсенал, всесвітню мережу союзних угод та закордонних баз, що дозволяло їм швидко розгортати та переміщувати сили між різними театрами дій. Однак КНР дедалі більше оскаржує це домінування, що призводить до дилеми безпеки - дії держави, що спрямовані на посилення власної безпеки неминуче спричиняє загрозу іншим і призводить до ескалації та напруги. Поки що, КНР не готова йти на відкриту військову конфронтацію з США, але її зростання матиме довгострокові наслідки на світове майбутнє.

• Політичне протистояння

Результат протистояння визначається не лише співвідношенням сил супротивників, а і позиціями інших держав, тому держави конкурують за сфери впливу в інших регіонах світу, щоб отримати переваги. Так, сучасне двостороннє політичне суперництво виникає навколо участі в глобальних інституціях, регіональних суперечках та розвитку дипломатичних альянсів. Якщо раніше КНР дотримувалась «керівних принципів з двадцяти чотирьох

¹²⁷ Fact Sheet: President Donald J. Trump Authorizes Construction of Arctic Security Cutters. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/10/fact-sheet-president-donald-j-trump-authorizes-construction-of-arctic-security-cutters/> (дата звернення: 23.11.2025).

символів» Д. Сяопіна: «приховувати можливості та залишатися в тіні, бути непомітним і ніколи не претендувати на лідерство», зі зростанням економічної та військової могутності країна розвинула можливості та амбіції реформувати систему глобального управління на свою користь. Усе це відбувається на тлі зменшення глобальної присутності США.

Причини політичного протистояння

1) Переорієнтація зовнішньої політики КНР до проактивної міжнародної позиції, встановлення цілі формування нового міжнародного порядку (концепція «спільнота зі спільним майбутнім для людства» 2013) та досягнення світового лідерства (до середини 21 століття Китай стане «світовим лідером з точки зору всеохоплюючої національної могутності та міжнародного впливу»¹²⁸, - промова Сі Цзіньпіна 2017).

2) Розширення політичної присутності КНР в міжнародних інституціях, де традиційно домінували західні країни, зокрема у спеціалізованих установах Організації Об'єднаних Націй. Підвищення статусу Китаю також помітне в сфері миротворчих операцій ООН, як за обсягом направлених контингентів, так і за виділеними коштами¹²⁹. Китай також активно бере участь у регіональних багатосторонніх організаціях, таких як АСЕАН.

3) Формування правил. КНР особливо активна в організаціях та комітетах, що встановлюють процедури, норми та стандарти, для захисту своїх інтересів та отримання переваг. Так, наприклад, країна ініціювала розробку правил щодо нових питань безпеки, таких як кібербезпека та Арктика.

¹²⁸ Xi Jinping's 19th Party Congress Speech Heralds Greater Assertiveness in Chinese Foreign Policy. www.csis.org. URL: <https://www.csis.org/analysis/xi-jinpings-19th-party-congress-speech-heralds-greater-assertiveness-chinese-foreign> (дата звернення: 22.11.2025).

¹²⁹ China's Growing Influence in International Organizations. *Warsaw Institute*. URL: <https://warsawinstitute.org/chinas-growing-influence-international-organizations/> (дата звернення: 22.11.2025).

4) Зміцнення власних політичних організацій та формування нових ініціатив. Водночас Китай посилює зв'язки в рамках організацій БРІКС, ШОС, створюючи блоки впливу на міжнародній арені. Такі існуючі ініціативи, як «Один пояс, один шлях» що мають економічну спрямованість, також орієнтовані на збільшення політичного впливу.

Формування таких чотирьох глобальних ініціатив КНР, як Ініціатива глобального розвитку (2021), Ініціатива глобальної безпеки (2022), Ініціатива глобальної цивілізації (2023) та Ініціатива глобального управління (2024), що включені до концепції «спільнота зі спільним майбутнім для людства» та які пропагують альтернативу західній моделі країнам, що розвиваються, є частиною зусиль Китаю щодо реформування світового порядку¹³⁰.

5) Розширення політичного впливу КНР, шляхом підтримки держав та ролі посередника. КНР відома наданням гуманітарної допомоги постраждалим країнам: допомога Африці в боротьбі з вірусом Ебола, постачання добрив і продовольства Північній Кореї після тайфуну чи діяльність китайської пошукової команди в Непалі після землетрусу¹³¹. Така підтримка держав у скрутному становищі стала особливо актуальною у 2020 році під час пандемії COVID-19, коли КНР надала допомогу у вигляді засобів індивідуального захисту, тест-систем для діагностики, дистанційних термометрів та іншого критично важливого медичного приладдя багатьом країнам світу.

Про зростаючу участь Китаю у вирішенні глобальних конфліктів свідчить статистика: у 2017 році Пекін виступив посередником у дев'яти конфліктах, що є помітним збільшенням порівняно з лише трьома у 2012

¹³⁰ SCSP. Xi's Four "Global Initiatives": China's Blueprint for a Parallel World Order. *Special Competitive Studies Project* | SCSP | Substack. URL: <https://scsp222.substack.com/p/xis-four-global-initiatives-chinas> (дата звернення: 02.12.2025).

¹³¹ China's Humanitarian Aid. www.undp.org. URL: <https://www.undp.org/china/publications/chinas-humanitarian-aid> (дата звернення: 02.12.2025).

році¹³². Значним дипломатичним досягненням є успішні посередницькі зусилля з відновлення дипломатичних відносин між Іраном та Саудівською Аравією у 2023 році. КНР позиціонує себе як ефективний посередник у розв'язанні глобальних проблем у сфері міжнародних відносин, що надає багато переваг: як посилення іміджу як відповідальної світової держави, так і розширення впливу.

б) Підрив демократії та пропаганда. Китай підтримує репресивні режими позиками, інвестиціями, зброєю, технологіями спостереження, а в деяких випадках і правом вето в Раді Безпеки Організації Об'єднаних Націй.

Прагнучи експортувати свою авторитарну модель, КНР проводить економічні, стратегічні та медійні кампанії впливу, щоб підірвати демократію в усьому світі. Китай активно оскаржує міжнародні правила та норми, наприклад ті, що стосуються територіальних морських суперечок та прав людини. Історія про спробу Пекіна вплинути на австралійську політику та втручатися в дебати громадянського суспільства (2020)¹³³ є лише однією з численних випадків зловмисницької діяльності країни здійснювати вплив на політичні партії, дослідницькі установи, впливових осіб та груп.

Китай також активно посилює прокитайські наративи в зарубіжних країнах, шляхом розширення присутності китайських державних ЗМІ. Так, у 2019 році китайське інформаційне агентство «Сінхуа» стало найбільшим у світі ЗМІ, що має понад 180 закордонних офісів¹³⁴. Іншим шляхом є Інститути Конфуція, що спрямовані не стільки на просування китайської культури,

¹³² China as a conflict mediator. Merics. URL: <https://merics.org/en/comment/china-conflict-mediator> (дата звернення: 22.11.2025).

¹³³ Countering China's Influence Operations: Lessons from Australia. *www.csis.org*. URL: <https://www.csis.org/analysis/countering-chinas-influence-operations-lessons-australia> (дата звернення: 22.11.2025).

¹³⁴ Top 200 News Agencies in the World by Web Ranking. *World Newspapers Rankings & Reviews* | *4imn.com*. URL: <https://www.4imn.com/news-agencies/> (дата звернення: 28.11.2025).

скільки на посилення політичного впливу країни у світі. Їх часто звинувачують у втручанні в академічні правила університетів-партнерів, стеженні та шпигунстві¹³⁵. Згідно з даними, що містяться на офіційному сайті Центру мовної освіти та співпраці КНР, їх загальна кількість у світі становить 541 і більшість з них розташовані в Європі¹³⁶.

Усе це становить загрозу 1) національній безпеці США та статусу світового політичного лідера, 2) міжнародному політичному порядку, заснованому на засадах лібералізму.

Сучасний стан політичного протистояння

Попри це, сучасна позиція Сполучених Штатів відходить від глобального лідерства. Сучасна адміністрація Д. Трампа не бере участь у цьому протистоянні, скорочуючи свою міжнародну присутність. Як вже зазначалось, Д. Трамп зневажливо ставиться до міжнародних організацій: з початку свого терміну на посаді, президент оголосив про вихід Сполучених Штатів зі Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Ради ООН з прав людини, Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО)., ставить під сумнів цінність альянсів і погрожує власним партнерам, скорочує програму іноземної допомоги. Простіше кажучи - зовсім не робить Америку «великою», а послаблює основи американської сили та процвітання.

Підсумовуючи, політичне протистояння між США та Китаєм зумовлене викликами, що їх становить КНР, включаючи розширення дипломатичного

¹³⁵ Китайські «інститути Конфуція» ведуть підривну діяльність в усьому світі. *Народний Оглядач* | Головна сторінка. URL: <https://www.ar25.org/article/kytayski-instytuty-konfuciya-vedut-pidryvnu-diyalnist-v-usomu-sviti.html> (дата звернення: 23.11.2025).

¹³⁶ Цит. за: Chinese Leadership: From 'Soft Power' to 'Sharp Power' | ADASTRA. *ADASTRA I Аналітичний центр*. URL: <https://adastra.org.ua/blog/chinese-leadership-from-soft-power-to-sharp-power> (дата звернення: 27.11.2025).

впливу та політичної присутності, за допомогою заходів «м'якої сили» в той час, коли багатосторонній ліберальний порядок перебуває в кризі. Обидві держави по-своєму підривають світовий порядок, порушуючи правила та принципи.

• Ідеологічне протистояння

Протистояння в усіх попередніх сферах переважно зумовлено діями та засобами Китаю, які прямо суперечать системі цінностей та норм ліберального світу, який очолювали Сполучені Штати. І хоча на разі між країнами не існує гострого прямого ідеологічного протистояння, їх протилежні ідеї, різні погляди та цивілізаційні відмінності є невід'ємною частиною конкуренції.

Історично, ідеологічні тертя завжди були фактором двосторонніх відносин, але з часом еволюціонували - від стримування до мирного співіснування. Існувала ідея Сполучених Штатів про те, що зростання добробуту КНР автоматично призведе до політичної лібералізації в напрямку демократії, плюралізму та верховенства права, тому піднесення Китаю не сприймалося як глобальний виклик, розбіжності були визнані природним і неминучим аспектом відносин, яким мають керувати обидві сторони. Однак КНР не лише продемонструвала протилежне очікуванням, а і сформувала власну альтернативу існуючій міжнародній системі, яку почала активно поширювати з приходом до влади Сі Цзіньпіна, на основі націоналістичного історичного наративу про приниження, відродження та реалізацію «Китайської мрії» під керівництвом КПК, що почало становити дедалі більшу загрозу.

Причини ідеологічного протистояння

1) Відмінності між США та КНР. Сполучені Штати та Китайська Народна Республіка дуже різні, включаючи відмінні ідеології, погляди на організацію політики, економіки та суспільства.

Сполучені Штати дотримуються принципів лібералізму: верховенства права, обмеження влади держави, захисту індивідуальних свобод, ринкової економіки та демократії. На цих засадах був сформований світовий порядок після закінчення Холодної війни. Водночас, ідеологічну основу КНР становить соціалізм з китайською специфікою, що заснований на засадах марксизму-ленінізму: тоталітарна система з диктатурою пролетаріату, колективізмом, водночас з поєднанням державної власності з ринковими механізмами.

З цього випливає фундаментально різні політичні та економічні відмінності:

- демократичний (верховенство права та народовладдя) та авторитарний режими (центральна влада над всіма аспектами життя суспільства «заради загального блага»),
- багатопартійність та однопартійність.,
- індивідуалізм (особиста свобода та автономія) та колективізм (колективне благо переважає індивідуальні бажання).

На противагу «американській мрії», що ґрунтується на особистому досягненні свободи та щастя, «китайська мрія» - це колективне починання.

В американській ринковій економіці уряд встановлює та забезпечує дотримання правил, але домінує приватна власність з мінімальним втручанням держави. У китайській соціалістичній ринковій економіці уряд встановлює цілі зростання, обирає та субсидує галузі для розвитку, сприяє розвитку національних підприємств та здійснює значні довгострокові економічні проекти.

Кожна система має свої переваги та недоліки. Наприклад, демократична система США, що покладається на конкуренцію між політичними фракціями, економіку вільного підприємництва та пріоритети, встановлені виборцями, -

не мають можливості швидкого реагування на виклики та проведення довгострокової політики. Тому, дуже часто політика США зосереджена на актуальних внутрішніх питаннях, керується короткостроковими потребами та кризами і рідко зосереджується на довгострокових стратегіях. Військова сфера також керується нагальними або короткостроковими військовими пріоритетами та розглядається здебільшого з точки зору стримування та оборони.

Авторитарна система КНР, навпаки, дозволяє керівництву КПК консолідувати владу, швидко приймати рішення та здійснювати довгострокову політику.

Водночас, держава, що керована вільним суспільством, а не амбіціями керованої партії, заснована на вільному обміні ідеями, а не на заідеологізованій структурі, та особистій свободі, а не на репресіях та примусі, що зосереджена на демократичному розвитку, а не експансіях та розширенні впливу, - зможе досягти прогресу, миру та процвітання - чого КНР ніколи не досягне, попри усі здобутки, дотримуючись таких методів. Це є частиною загального всесвітнього протистояння лібералізму проти авторитаризму.

Внаслідок цих розбіжностей, між сторонами виникають протиріччя, зокрема щодо порушення прав людини та здійснення управління.

1) Порушення прав людини. Для захисту існування власної системи та партії, КНР систематично обмежує широкий спектр основоположних прав людини, включаючи свободу слова, свободу об'єднань та свободу віросповідання. КПК здійснює репресії, поширює пропаганду та впроваджує цензуру. Політичне інакомислення та протести жорстко придушуються репресивними методами, включаючи ув'язнення та перевиховання. Отримані технології призвели до перетворення їх на засоби для здійснення жорсткішого контролю та стеження. Доступ до Інтернету обмежено, доступ до іноземних

веб-сайтів заблоковано, таким чином перешкоджаючи допуску до іноземних джерел інформації («Великий брандмауер»).

Серйозні порушення спостерігаються на захоплених автономних прикордонних територіях Тибету, Сінцзяну та в приєднаному, на засадах «одна країна, дві системи», адміністративному районі Гонконг. КПК проводить політику «китаїзації» для національних меншин, знищуючи самобутню релігію та культуру. Репресії проти етнічного населення здійснюється під приводом боротьби з тероризмом та національної безпеки.

Сполучені Штати регулярно критикують порушення прав людини в Китаї, використовуючи як публічні звинувачення, так і механізми ООН.

2) Звинувачення у взаємному втручанні у внутрішні справи. Порушення питання прав людини в Китаї Сполученими Штатами розглядається КНР як втручання у внутрішні справи та підтримка сепаратизму, що спрямоване на зміну політичної системи країни та підризу позицій КПК. Водночас, Сполучені Штати критикують КНР за використання хижацьких методів (шпигунство, системи стеження) на території США, що загрожують внутрішній стабільності.

3) Звинувачення у втручанні у внутрішні справи інших країн. Китай розглядає зусилля США щодо поширення демократії, як «спробу нав'язати власну волю та стандарти іншим і замінити загальноприйняті міжнародні закони та норми внутрішніми правилами кількох країн»¹³⁷. В свою чергу Сполучені Штати звинувачують КНР у підризу демократії та підтримці авторитарних режимів.

¹³⁷ Reality check: falsehoods in US perceptions of China. www.mfa.gov.cn. URL: https://www.mfa.gov.cn/eng/zy/jj/diaodao_665718/pl/202206/t20220619_10706059.html (дата звернення: 22.11.2025).

4) Глобальне управління. КНР оскаржує домінування США і критикує ліберальний порядок як «міжнародний порядок, що призначений для служіння власним інтересам США та увічнення їхньої гегемонії» і «міжнародний порядок, заснований на правилах, який пропагують США, насправді є ще однією версією політики сили»¹³⁸ дедалі більше просуваючи альтернативу - створення нового китаєцентричного світового порядку, що заснований на принципах багатосторонності, суверенітету та невтручання і де влада і вплив КНР будуть беззаперечними.

Це має свої причини: внутрішній тоталітарний режим посилює китайський ревізіонізм у всьому світі. КНР прагне усунути Сполучені Штати як лідера ліберального порядку та витіснити демократичні принципи, які чинять тиск та становлять загрозу її існуванню.

Стала позиція США виступала за зміцнення ліберального порядку, посилюючи структуру колективної безпеки, сприяючи економічній відкритості та просуваючи демократичні цінності.

Сучасний стан ідеологічного протистояння

Під час першої адміністрації Д. Трампа, Стратегія національної безпеки США (2017) зазначала, що протистояння США та КНР «це фундаментально політичні змагання між тими, хто виступає за репресиві системи, і тими, хто виступає за вільні суспільства», і ідеологічне протистояння стало більш вираженим. Однак зараз сучасна політика Д. Трампа, схоже не дотримується суворой ідеологічної послідовності. Сучасна адміністрація США, відходить від традиційного інтернаціоналізму зовнішньої політики, союзників,

¹³⁸ Reality check: falsehoods in US perceptions of China. www.mfa.gov.cn. URL: https://www.mfa.gov.cn/eng/zy/jj/diaodao_665718/pl/202206/t20220619_10706059.html (дата звернення: 22.11.2025).

міжнародних інституцій та багатосторонніх угод, перш за все фокусуючись на захисті американських інтересів.

Підсумовуючи, ідеологічне протистояння між США та Китаєм зумовлене фундаментально різними ідеологіями, які представляють дві країни. Таким чином, конкуренція між США та Китаєм виходить далеко за межі економічного, технологічного, військового та політичного домінування, представляючи собою глибший конфлікт ідеологій, цінностей та етичних норм. Попри те, що відмінності в цінностях та ідеології менш чіткі в сучасному двосторонньому протистоянні, ідеологічні розбіжності впливають та будуть дедалі більше загострюються через зростаючу здатність КНР впливати та формувати світовий порядок.

3.3. Характеристика протистояння США та КНР

На основі здійсненого аналізу, можна виробити загальну комплексну характеристику та особливості протистояння Сполучених Штатів та КНР:

1) суб'єктами протистояння є дві великі держави у міжнародній системі - Сполучені Штати та КНР, що посідають перше та друге місця у світі за масштабами економіки, військовими витратами, технологічним потенціалом та глобальним впливом. Обидві країни мають право вето в Раді Безпеки ООН, що дозволяє їм здійснювати значний вплив на міжнародні рішення та резолюції. Дві країни також володіють ядерною зброєю.

2) Ідеологія. обидві країни є не лише найсильнішими, а і представляють кардинально різні світоглядні позиції, що робить протистояння між ними не просто конкуренцією, а складним суперництвом.

3) Причини протистояння. Причинами сучасного загострення відносин є поступове зростання КНР, що спричиняє зміну у співвідношенні сил і

становить загрозу Сполученим Штатам., та поступовій зміні політичних позицій КНР, що становить загрозу ліберальному світовому порядку.

4) Початок протистояння. Не існує чітко визначеної дати початку сучасного протистояння. Поворотними моментами можуть слугувати прихід до влади Сі Цзіньпіна в КНР (2013), який розпочав впровадження більш агресивної та наполегливої політики., та прихід до влади Д. Трампа (2017), що визначив КНР як «стратегічного конкурента», а їх відносини як «стратегічне суперництво», змінивши курс взаємовідносин зі взаємодії до ворожості. Це протистояння також є довготривалим.

5) Сфери протистояння. Суперництво є багатовимірним. Країни конкурують в різних сферах, включаючи економічну (щодо торгівлі, торговельних інвестицій, ланцюгів поставок, виробництва та вільного ринку), технологічну (щодо передачі технологій, технологічних інвестицій, виробництва та контролю інновацій, ресурсів та кібербезпеки), військову (щодо нарощування військового потенціалу, мілітаризації Південнокитайського моря та територіальних суперечок з країнами АТР, безпеки Тайваню, розширення військової присутності), політичну (щодо участі в глобальних інституціях, регіональних суперечках, розвитку дипломатичних альянсів, формуванні стандартів, інформаційних кампаній). Наявні ідеологічні розбіжності, зокрема щодо прав людини, демократії та управління поглиблюють ці суперечності.

6) Глобальне охоплення. Протистояння в різних сферах зумовлює різне географічне охоплення, роблячи його глобальним.

7) Взаємовплив. Усі сфери протистояння тісно переплетені між собою, водночас кожен з аспектів містить власні розбіжності та проблеми, і разом вони складають поняття суперництва.

8) Різний стан в різних сферах. Конкуренція між двома державами, безсумнівно, розгортається по-різному в різних сферах: найбільш конфронтаційними напрямками є економічна та технологічна конкуренції, що характеризуються інтенсивними торговельними суперечками та гонкою за домінування в інноваційних галузях. В інших сферах країни не мають прямого зіткнення, водночас демонструючи ворожість, напругу і тиск та скорочення сфер співпраці. Стан протистояння в кожному із напрямків також матиме різні наслідки.

9) Підходи та засоби протистояння. Країнами використовуються різні підходи та засоби: Сполучені Штати використовують відкриті та формалізовані дії, через публічно оголошені заходи, такі як тарифи, санкції, обмеження експорту та інвестицій, що діють через офіційні механізми. Водночас КНР використовує приховані, зловмисні операції, включаючи маніпуляції, підробки, інформаційні кампанії, системи стеження та шпигунські мережі, піратство, кібератаки, «боргові пастки» тощо¹³⁹. Таким чином, протистояння часто виникає після активного реагування США на протиправні підривні дії КНР.

10) Цілі протистояння. Дві країни переслідують різні інтереси: КНР прагне витіснити та зменшити сфери впливу Сполучених Штатів, розширити власний вплив та змінити світовий порядок на власну користь. В свою чергу Сполучені Штати прагнуть зберегти своє лідерство та контроль над власними

¹³⁹ В стародавньому Китаї було створено «тридцять шість стратагем» - тактичні прийоми, що засновані на використанні хитрощів та обману з метою отримання переваги та які необхідно використовувати в політиці, війні та у повсякденному житті. Основна ідея стратагемного мислення в боротьбі з супротивником полягає не в силовому зіткненні, а в тому, щоб змусити ворога програти самотійно. Це дає ширше бачення сучасної методики, політики та цілей КНР.

сферами впливу, стримати зростання КНР та зберегти існуючий порядок. Це конкуренція за отримання переваги, впливу та домінування.

11) Вплив протистояння. Хоча це суперництво більшою мірою стосуються двосторонніх відносин, воно також має глобальний вплив на світову економіку, політику, безпеку, інновації та технологічний прогрес, таким чином формуючи стан сучасних міжнародних відносин.

В економічному плані торговельна війна порушує глобальні ланцюги поставок, змінює інвестиційні стратегії та змушує країни переглянути свою торговельну політику. Оскільки обидві держави прагнуть самозабезпечення у критично важливих галузях промисловості - це поглиблює економічну фрагментацію та сповільнює економічне зростання в усьому світі. Технологічне суперництво призвело до обмежень на експорт технологій та обмеження інвестицій, що може перешкоджати глобальним інноваціям та співпраці. Напруженість в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, особливо в Південнокитайському морі та Тайванській протоці, посилює регіональну небезпеку та збільшує ризики військових конфронтацій. Гонка озброєнь між країнами підриває зусилля з контролю над озброєннями та збільшує ймовірність конфлікту. У політичному плані це суперництво вже прискорило перехід від однополярного до багатопольярного світу, посилюючи політичну фрагментацію, формуючи геополітичну динаміку та альянси в усьому світі. Відсутність діалогу чи заходів щодо зміцнення довіри змушує інші країни вибирати сторону у все більш поляризованому світовому порядку.

12) Двовимірність. Таким чином, протистоянню США та КНР притаманна двовимірність - це і двосторонні відносини, і явище світової політики.

13) Мінливість. Суперництво розвивається в умовах анархічного середовища та характеризується відсутністю сталості, мінливістю і непередбачуваністю.

14) Наслідки протистояння. Якщо між двома державами відбуватиметься ескалація протистояння - це матиме глобальні наслідки для світового порядку, наприклад виникнення деглобалізації та біполярності міжнародної системи. Військовий конфлікт між сторонами матиме катастрофічні наслідки. Водночас, володіння ядерною зброєю, що є стримуючим фактором, значно зменшує шанси на війну між США та КНР незалежно від того, наскільки інтенсивним стане їх суперництво.

15) Взаємозалежність США та КНР. Додатковим фактором суперництва є взаємозалежність сторін. За останній час ми спостерігали процес глобальної інтеграції і китайсько-американські відносини стали вирішальним їх рушієм. Американські компанії розміщували частину свого виробництва в Китаї, Китай вкладав інвестиції в американські компанії., країни є двома великими торговельними партнерами - Китай є ключовим джерелом імпорту для США, а США є значним ринком для експорту КНР. Китай також є великим власником державного американського боргу. Ці взаємозалежності визначають американо-китайське протистояння.

16) Майбутня перспектива протистояння. Таким чином, потенційна ескалація в першу чергу загрожуватиме самим супротивникам. Тому, найбільш ймовірно, що майбутнє протистояння буде становитиме зусилля щодо врегулювання та пом'якшення напруженості щодо питань, які становлять взаємний інтерес та підтримки певного рівня співпраці та стабільності.

Попри конкуренцію, країни також мають здатність спільно протидіяти глобальним викликам. Їх співпраця є важливою для вирішення таких питань, як зміна клімату, пандемії та протидія розповсюдженню ядерної зброї.

Підсумовуючи, можна зробити цілісне визначення:

Сучасне протистояння США та КНР - це довготривала, двостороння і водночас глобальна стратегічна конкуренція між двома великими світовими державами - Сполученими Штатами та КНР, що стосується економічної, технологічної, військової та політичної сфер, ґрунтується на різних ідеологіях і конкуруючих глобальних інтересах, спрямована на обмеження стратегічного впливу та можливостей іншої сторони з метою отримання переваги та впливу, і має значні наслідки для міжнародних відносин та глобальної стабільності. Водночас, сформована взаємозалежність зумовлює необхідність співпраці між країнами.

Існує ще два фактори, які необхідно розглянути.

Нова холодна війна?

Суперництво між США та Китаєм часто характеризують як всеохоплюючу конфронтацію, що близьке до визначення «холодної війни»: стан конфлікту між країнами, який передбачає використання усіх засобів, окрім прямих військових дій. Так, створюється уявлення, що сторони перебувають у стані «нової холодної війни».

Їх протистояння справді має подібність: США та КНР - дві найбільш могутні держави, що представляють різні ідеології, здійснюють протистояння у багатьох сферах, змагаються за союзників і вплив у багатьох регіонах та уникають прямої конфронтації.

Попри це, ці подібності є поверхневими.

США та Радянський Союз утворювали два різні блоки і, відповідно, дві різні системи, що засновані на ідеології. Їх суперництво мало на меті повалення системи супротивника та формування нового порядку на власних засадах. Їх відносини були ворожими, мали обмежену взаємодію і їх системи були пов'язані лише опосередковано. Сторони дотримувались послідовної політики стримування, уникали прямого зіткнення, але вели опосередковані війни.

Практично жодна з цих характеристик не присутня в сучасному протистоянні. Ідеологічний антагонізм між США та КНР набагато менш виражений, особливо зараз, за сучасної адміністрації Д. Трампа, і суперництво здійснюється всередині однієї системи, в якій сторони сильно інтегровані. Ідеї про новий світовий порядок Сі Цзіньпіна виглядають загрозливими, але насправді спираються на наявну систему і поки що не становлять такої конкуренції - треті країни радше бажають зберегти баланс між перевагами, які пропонують дві сторони. Засоби, якими КНР здійснює суперництво навмисно не мають на меті прямого зіткнення із супротивником, а більше полягають в прихованих діях та вичікуванні зі збереженням певної рівноваги. США та КНР також мають глибоку взаємозалежність і здійснюють співпрацю в певних сферах, тому повний розпад на блоки здається малоімовірним. До того ж, не існує консенсусу чи цілісної точки зору щодо того, наскільки КНР становить загрозу, і як саме США мають взаємодіяти чи їй протистояти.

Як наслідок, сучасний стан відносин між США та КНР формує новий тип протистояння, а не є наслідуванням характеристик Холодної війни, що зумовлює необхідність вироблення нового підходу.

Китайська могутність та загроза

Існують дебати щодо могутності КНР та її загрози гегемонії США і глобальній структурі.

У даному дослідженні було висвітлено зростання КНР, як передумову початку протистояння. Однак, існує питання - чи країна справді настільки могутня? Дослідження американського новинного видання «Foreign Policy» щодо цієї проблеми визначає, що за критеріями супердержави - полярність, гегемонія та визначення наддержави, - Китай є полюсом у сучасній системі, однак не є ані регіональним гегемоном, ані наддержавою¹⁴⁰. Зазначається, що КНР справді є лідером за чисельністю населення, розміром території, забезпеченістю ресурсами, економічною спроможністю та військовою силою (що робить її полюсом), але географічно обмежена, аби сильно вплинути на стратегічні театри за межами Азії (що робить її регіональною державою). Пріоритет встановлення контролю над ланцюгами островів в Південнокитайському морі та розвиток концепції «нових рубежів» прагне подолати ці обмеження, але поки що цього недостатньо.

Іншим питанням є, наскільки велику загрозу становить КНР. У підсумку цього дослідження, можна простежити еволюцію КНР від «мирного піднесення» до великої загрози китайської могутності. Країна, як ніколи раніше, накопичила потенціал, здійснює приховану експансію, розширює власний вплив, використовує хижацькі методи, зміцнює зв'язки з авторитарними режимами та підриває вільний демократичний порядок. Ідеологічна несумісність Китаю із західною системою цінностей, його диктатурна внутрішня система, агресія проти західного гегемонізму та амбіції

¹⁴⁰ Bekkevold J. I. Why China Is Not a Superpower. Foreign Policy. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/03/02/china-superpower-us-new-cold-war-rivalry-geopolitics/> (дата звернення: 22.11.2025).

світового панування викликають глибоке занепокоєння щодо загрози демократії та миру.

Дослідження американського інституту передових досліджень «Інститут Брукінгса» під назвою «Ілюзія китайської могутності» зазначає, що переконання про загрозу КНР є поширеним, але хибним. Попри лідерство Китаю за кількісними показниками, країні бракує якісної сили - впливу. Автор підкреслює слабкість м'якої сили КНР - «жодна інша країна не бере культурних ознак від Китаю, не прагне копіювати китайську політичну систему, а її економічну систему неможливо відтворити в іншому місці, через складне поєднання різних факторів», а також відмічає зростання внутрішніх проблем, таких як соціальна нерівність, корупція та репресії¹⁴¹.

Відсутність єдиного бачення могутності, впливу та загрози, яку становить КНР ускладнює вироблення політики протидії, стримування чи протистояння західними країнами та надає Китаю стратегічну перевагу. Наявність різних поглядів свідчить, що могутність країни поки що не є абсолютною, а загроза є відносною. Однак, щодня її могутність, вплив та амбіції зростають, що може призвести до кардинальних змін.

Підсумовуючи, в цьому розділі було проаналізовано сучасне протистояння між США та КНР. Було визначено, що сучасне протистояння або стратегічна конкуренція між США та КНР - це довготривалий, багатовимірний та загострений етап двосторонніх відносин двох великих провідних держав та явище світової політики, що здійснюється в стратегічних сферах як за домінування, так і за ідеї, які ці дві країни уособлюють.

¹⁴¹ The Illusion of Chinese Power | Brookings. Brookings. URL: <https://www.brookings.edu/articles/the-illusion-of-chinese-power/> (дата звернення: 22.11.2025).

Конкуренція є динамічною та розвивається в умовах анархічності і фрагментації міжнародного порядку, та націоналістичної і транзакційної політики США. Відсутність єдиного бачення загрози КНР та механізму її протидії західними країнами, ставить під питання майбутнє сучасного світового порядку.

ВИСНОВКИ

Це дослідження представляє аналіз протистояння США та КНР у сучасних міжнародних відносинах. Підсумовуючи, можна зробити декілька висновків:

- фактор протистояння між Сполученими Штатами та Китайською Народною Республікою домінував з самого початку проголошення КНР, внаслідок ворожої позиції, радикально протилежної ідеології та системи цінностей країни, і загострився внаслідок її безпрецедентного зростання, нової моделі агресивного ствердження інтересів та амбіцій світового панування з приходом до влади Сі Цзіньпіна (2013). Це почало становити загрозу безпеці та інтересам США і призвело до зміни підходу від взаємодії до «стратегічної конкуренції» за першої адміністрації Д. Трампа (2017-2021), що вважається початком сучасного протистояння.,

- основні сфери, де здійснюється стратегічна конкуренція включають економічний, технологічний, військовий та політичний виміри, що стосуються різних питань в різних географічних просторах, які взаємопов'язані між собою, що робить протистояння складним, багатовимірним та глобальним. Відповідно, стан сучасної конкуренції різний в різних сферах: найбільш відкрито конфронтаційними напрямками є економіка та технології. В інших сферах країни не мають прямого зіткнення, водночас демонструючи ворожість, напругу та тиск. Щодо підходів, Сполучені Штати використовують відкриті та формалізовані дії, через публічно оголошені заходи, тоді як КНР часто використовує приховані, зловмисні операції.,

- таким чином, можна визначити, що сучасне протистояння США та КНР - це довготривала, двостороння і водночас глобальна, складна, багатовимірна стратегічна конкуренція між двома великими світовими

державами, що зумовлена викликами, що їх становить КНР, здійснюється в економічній, технологічній, військовій та політичній сферах, спрямована на обмеження можливостей іншої сторони з метою отримання переваги та впливу і має значні наслідки для міжнародних відносин та глобальної стабільності.,

- водночас, країни є взаємозалежними, тому найбільш ймовірно, що майбутнє протистояння становитиме зусилля щодо врегулювання та пом'якшення напруженості щодо питань, які становлять взаємний інтерес та підтримки певного рівня співпраці та стабільності.

Додатково було простежено основні тенденції:

- відносини між США та КНР є мінливими та нестійкими і їх динаміка постійно змінюється, що зумовлюється непослідовною політикою керівництва двох країн та впливом зовнішніх факторів.,
- протистояння є лише однією зі складових елементів в довгій історії динаміки китайсько-американських взаємовідносин на ряду зі співробітництвом, тертями та конфліктами.

Аналіз протистояння США та КНР також представляє глибший конфлікт ідеологій, цінностей та етичних норм та ширшу картину сучасної світової системи, що є анархічною та переживає кризу і фрагментацію ліберального демократичного порядку з одного боку, та розширення впливу авторитарних держав з іншого.

З амбіціями експансії та гегемонії Китайська Народна Республіка, як ніколи раніше, накопичила потенціал, розширює власний вплив та використовує хижацькі методи, підриваючи основні принципи світового порядку, включаючи правила вільної торгівлі, суверенітету, територіальної цілісності, демократії та безпеки. Сучасна націоналістична і транзакційна

політика США, відсутність їхнього глобального лідерства, а також єдиного бачення могутності, впливу та загрози, яку становить КНР і, відповідно, сталого та послідовного підходу до протистояння, ставить під загрозу вільне сьогодення. Тому, Сполучені Штати мають розробити чіткий та послідовний підхід та комплексні заходи протистояння, відновити мережу партнерств та посилити глобальну присутність аби стримати агресію КНР, запобігти розширенню її глобального впливу та зберегти стійку конкурентну перевагу, оскільки очікується, що її амбіції лише зростатимуть.

Загалом, протистояння США та КНР залишається складним та багатогранним питанням, яке продовжуватиме формувати міжнародні відносини та глобальну динаміку в найближчому майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи та матеріали з офіційних джерел:

1. A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: China. Latest News - Office of the Historian. URL: <https://history.state.gov/countries/china> (дата звернення: 25.11.2025).
2. A National security strategy for a new century. The White House. URL: <https://clintonwhitehouse3.archives.gov/WH/EOP/NSC/Strategy/> (дата звернення: 26.11.2025).
3. Achievements of U.S. - China summit. *Welcome To The White House*. URL: <https://clintonwhitehouse4.archives.gov/WH/New/China/19980627-7898.html> (дата звернення: 22.11.2025).
4. American institute in Taiwan - Taiwan policy review--Winston Lord, assistant secretary for east asian and pacific affairs on september 27, 1994. *Taiwan Policy Review*. URL: <https://web-archive-2017.ait.org.tw/en/19940927-taiwan-policy-review-by-winston-lord.html> (дата звернення: 22.11.2025).
5. China - countries - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/countries/china> (дата звернення: 22.11.2025).
6. China Primer: U.S.-China Military-to-Military Relations. www.congress.gov. URL: <https://www.congress.gov/crs-product/IF11712> (дата звернення: 22.11.2025).
7. China-U.S. relations: chronology of developments during the clinton administration. *Every CRS Report - EveryCRSReport.com*. URL: <https://www.everycrsreport.com/reports/97-484.html> (дата звернення: 22.11.2025).
8. China-U.S. relations: chronology of developments during the clinton administration. *Every CRS Report - EveryCRSReport.com*. URL: <https://www.everycrsreport.com/reports/97-484.html> (дата звернення: 22.11.2025).
9. China-U.S. relations during the 108th congress. *Every CRS Report - EveryCRSReport.com*. URL: <https://www.everycrsreport.com/reports/RL31815.html> (дата звернення: 22.11.2025).

- 10.China's Major-power Diplomacy in an Era of Great Power Competition. National Institute for Defense Studies, Ministry of Defense. URL: <https://www.nids.mod.go.jp/english/publication/perspectives/pdf/e01.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).
- 11.Constitution of the People's Republic of China. *The State Council of the People's Republic of China*. URL: https://english.www.gov.cn/archive/lawsregulations/201911/20/content_WS5ed8856ec6d0b3f0e9499913.html (дата звернення: 23.11.2025).
- 12.H.R.1 - One Big Beautiful Bill Act. www.congress.gov. URL: <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-bill/1/text> (дата звернення: 22.11.2025).
- 13.Department of state washington file: excerpt: China dissidents live in environment filled with repression. *Welcome to the USInfo.org America Information Website*. URL: <https://usinfo.org/wf-archive/2002/020304/epf105.htm> (дата звернення: 22.11.2025).
- 14.Department of state washington file: white house report: Bush on one-china policy, april 25, 2001. *Welcome to the USInfo.org America Information Website*. URL: <https://usinfo.org/wf-archive/2001/010425/epf301.htm> (дата звернення: 22.11.2025).
- 15.Editorial Note. Latest News - Office of the Historian. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d167> (дата звернення: 25.11.2025).
16. Editorial Note. Latest News - Office of the Historian. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v13/d210> (дата звернення: 25.11.2025).
- 17.Engaging China to promote and protect american interests. *Welcome To The White House*. URL: <https://clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/EOP/NSC/html/nsc-03.html> (дата звернення: 22.11.2025).
- 18.Fact Sheet: President Donald J. Trump Authorizes Construction of Arctic Security Cutters. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/10/fact-sheetpresident-donald-j-trump-authorizes-construction-of-arctic-security-cutters/> (дата звернення: 23.11.2025).
- 19.Full text: China's Arctic Policy. The State Council of the People's Republic of China. URL: https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm (дата звернення: 27.11.2025).

20. Harry S Truman, "statement on Formosa," January 5, 1950 | USC China. *Homepage* | *USC China*. URL: <https://china.usc.edu/harry-s-truman-statement-formosa-january-5-1950> (дата звернення: 22.11.2025).
21. Historical documents - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1950v02/d210> (дата звернення: 22.11.2025).
22. Historical documents - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v14p1/d149> (дата звернення: 22.11.2025).
23. Historical documents - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d203> (дата звернення: 22.11.2025).
24. Historical documents - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v01/d104> (дата звернення: 22.11.2025).
25. History of the U.S. and China. URL: <https://china.usembassy-china.org.cn/history-of-the-u-s-and-china/> (дата звернення: 22.11.2025).
26. How China's economic aggression threatens the technologies and intellectual property of the United States and the world. *The White House – The White House*. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2018/06/FINAL-China-Technology-Report-6.18.18-PDF.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
27. H.R.2479 - Taiwan relations act. www.congress.gov. URL: <https://www.congress.gov/bill/96th-congress/house-bill/2479> (дата звернення: 22.11.2025).
28. Japan, China, the United States and the road to Pearl Harbor, 1937-41. *2001-2009.state.gov*. URL: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/wwii/88734.htm> (дата звернення: 22.11.2025).
29. Joint Statement Following Discussions With Leaders of the People's Republic of China. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d203> (дата звернення: 22.11.2025).
30. Joint Communiqué of the United States of America and the People's Republic of China (Normalization Communiqué). www.ait.org.tw. URL: <https://www.ait.org.tw/u-s-prc-jointcommuniqué-1979/> (дата звернення: 22.11.2025).

31. Joint Statement on U.S.-China Economic and Trade Meeting in Geneva. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/2025/05/joint-statement-on-u-s-china-economic-and-trade-meeting-in-geneva/> (дата звернення: 23.11.2025).
32. Joint Statement on U.S.-China Economic and Trade Meeting in Stockholm. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/2025/08/joint-statement-on-u-s-china-economic-and-trade-meeting-in-stockholm/> (дата звернення: 27.11.2025).
33. Joint communique on the establishment of diplomatic relations between the United States of America and the People's Republic of China January 1, 1979. *www.cia.gov*. URL: <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP84B00049R001303190013-6.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
34. JOINT U.S.-CHINA STATEMENT October 29, 1997. *1997-2001.state.gov*. URL: https://1997-2001.state.gov/regions/eap/971029_usc_jtstmt.html (дата звернення: 22.11.2025).
35. Milestones in the history of U.S. foreign relations - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/milestones/1830-1860/china-1> (дата звернення: 22.11.2025).
36. Milestones in the history of U.S. foreign relations - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/milestones/1866-1898/burlingame-seward-treaty> (дата звернення: 22.11.2025).
37. Milestones in the history of U.S. foreign relations - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/milestones/1899-1913/chinese-rev> (дата звернення: 22.11.2025).
38. Milestones in the history of U.S. foreign relations - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/chinese-rev> (дата звернення: 22.11.2025).
39. Milestones in the history of U.S. foreign relations - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/milestones/1977-1980/china-policy> (дата звернення: 22.11.2025).
40. Milestones in the history of U.S. foreign relations - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL:

- <https://history.state.gov/milestones/1981-1988/china-communique#:~:text=Joint%20Communiqué%20on%20United%20States%20Arms%20Sales,commonly%20known%20as%20the%20August%2017%20Communiqué>. (дата звернення: 22.11.2025).
41. Milestones in the history of U.S. foreign relations - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/milestones/1981-1988/china-communique#:~:text=Joint%20Communiqué%20on%20United%20States%20Arms%20Sales,commonly%20known%20as%20the%20August%2017%20Communiqué>. (дата звернення: 22.11.2025).
42. Milestones in the history of U.S. foreign relations - office of the historian. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/milestones/1989-1992/tiananmen-square> (дата звернення: 22.11.2025).
43. Military and security developments involving the People's Republic of China 2024 annual report to congress. *media.defense.gov*. URL: <https://media.defense.gov/2024/Dec/18/2003615520/-1/-1/0/MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA-2024.PDF> (дата звернення: 22.11.2025).
44. Mutual Defense Treaty Between the United States and the Republic of China; December 2, 1954. Avalon Project - Documents in Law, History and Diplomacy. URL: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/chin001.asp (дата звернення: 25.11.2025).
45. National security strategy of the United States of America December 2017. *The White House – The White House*. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
46. Negotiation of treaty of friendship, commerce and navigation between the United States and China, signed at Nanking, November 4, 1946. *Latest News - Office of the Historian*. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v10/comp10> (дата звернення: 25.11.2025).
47. PDD/NSC 61 energy department counterintelligence. *Intelligence Resource Program*. URL: <https://irp.fas.org/offdocs/pdd-tscm.htm> (дата звернення: 22.11.2025).
48. Pelosi, Congressional Delegation Statement on Visit to Taiwan. Representative Nancy Pelosi. URL: <https://pelosi.house.gov/news/press->

- releases/pelosi-congressional-delegationstatement-on-visit-to-taiwan (дата звернення: 27.11.2025).
49. Proclamation 4697—Agreement on Trade Relations Between the United States of America and the People's Republic of China | The American Presidency Project. Welcome to The American Presidency Project | The American Presidency Project. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/proclamation-4697-agreement-trade-relationsbetween-the-united-states-america-and-the> (дата звернення: 23.11.2025).
50. Remarks at a signing ceremony for four United States-China agreements. *Ronald Reagan*. URL: <https://www.reaganlibrary.gov/archives/speech/remarks-signing-ceremony-four-united-states-china-agreements> (дата звернення: 22.11.2025).
51. Reality check: falsehoods in US perceptions of China. www.mfa.gov.cn. URL: https://www.mfa.gov.cn/eng/zy/jj/diaodao_665718/pl/202206/t20220619_10706059.html (дата звернення: 22.11.2025).
52. Summary of the 2018 National defense strategy. *media.defense.gov*. URL: <https://media.defense.gov/2020/May/18/2002302061/-1/-1/1/2018-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-SUMMARY.PDF> (дата звернення: 22.11.2025).
53. Taiwan: background and U.S. relations. www.congress.gov. URL: <https://www.congress.gov/crs-product/IF10275> (дата звернення: 22.11.2025).
54. Taiwan: major U.S. arms sales since 1990. *Report for Congress*. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA472859.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
55. Toast at a dinner hosted by president Li Xiannian of China in Beijing | the american presidency project. Welcome to The American Presidency Project | The American Presidency Project. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/toast-dinner-hosted-president-lixiannian-china-beijing> (дата звернення: 22.11.2025).
56. The Secretary of State to Ambassador Guthrie. Latest News - Office of the Historian. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1915/d143> (дата звернення: 25.11.2025).
57. The establishment of Sino- U.S. diplomatic relations and vice premier Deng Xiaoping's visit to the United States_ministry of foreign affairs of the People's

- Republic of China. www.mfa.gov.cn. URL: https://www.mfa.gov.cn/eng/zy/wjls/3604_665547/202405/t20240531_11367534.html (дата звернення: 22.11.2025).
58. The National Security Strategy 2002. The White House. URL: <https://georgewbushwhitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/> (дата звернення: 26.11.2025).
59. The President's News Conference With President Jiang Zemin of China in Crawford, Texas | The American Presidency Project. *Welcome to The American Presidency Project | The American Presidency Project*. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/the-presidents-news-conference-with-president-jiang-zemin-china-crawford-texas> (дата звернення: 22.11.2025).
60. The "six assurances" to Taiwan. *Taiwan Documents Project Gateway*. URL: <http://www.taiwandocuments.org/assurances.htm> (дата звернення: 22.11.2025).
61. The third wave of establishing diplomatic relations with other countries_Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. www.mfa.gov.cn. URL: https://www.mfa.gov.cn/mfa_eng/zy/wjls/3604_665547/202405/t20240531_11367568.html (дата звернення: 22.11.2025).
62. The Taiwan Straits Crises: 1954–55 and 1958. Latest News - Office of the Historian. URL: <https://history.state.gov/milestones/1953-1960/taiwan-strait-crises> (дата звернення: 25.11.2025).
63. The Washington Naval Conference, 1921–1922. Latest News - Office of the Historian. URL: <https://history.state.gov/milestones/1921-1936/naval-conference> (дата звернення: 25.11.2025).
64. The White House. National security strategy. Washington, 2022. 48 с. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).
65. Treaty regulating tariff relations between the United States and China, signed July 25, 1928. Latest News - Office of the Historian. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1928v02/ch27> (дата звернення: 25.11.2025).
66. United States relations with China: boxer uprising to cold war (1900-1949). URL: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/90689.htm> (дата звернення: 22.11.2025).

67. United States Relations with China: Separation and Reopening (1950-2001). *2001-2009.state.gov*. URL: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/90835.htm> (дата звернення: 23.11.2025).
68. United States Strategic Approach to the People's Republic of China. *The White House – The White House*. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2020/05/U.S.-Strategic-Approach-to-The-Peoples-Republic-of-China-Report-5.24v1.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
69. U.S.-PRC Joint Communique (1982). *www.ait.org.tw*. URL: <https://www.ait.org.tw/u-sprc-joint-communique-1982/> (дата звернення: 22.11.2025).
70. U.S.-China Memorandum of Understanding to Enhance Cooperation on Climate Change, Energy and the Environment. 2009-2017.state.gov. URL: <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2009/july/126592.htm> (дата звернення: 22.11.2025).
71. U.S.-China Bilateral Relations: The Lessons of History. *china.usembassy-china.org.cn*. URL: <https://china.usembassy-china.org.cn/u-s-china-bilateral-relations-the-lessons-of-history/> (дата звернення: 22.11.2025).
72. U.S.-China Counter-Terrorism Cooperation: Issues for U.S. Policy. *Every CRS Report – EveryCRSReport.com*. URL: <https://www.everycrsreport.com/reports/RS21995.html> (дата звернення: 22.11.2025).
73. U.S.-China Joint Statement. *The White House*. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/realitycheck/the-press-office/us-china-joint-statement> (дата звернення: 22.11.2025).
74. U.S. - China Joint Statement. *whitehouse.gov*. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/01/19/US-China-joint-statement> (дата звернення: 22.11.2025).
75. U.S.-China Relations. *1997-2001.state.gov*. URL: https://1997-2001.state.gov/regions/eap/fs_us_china_relations.html (дата звернення: 22.11.2025).
76. U.S.-PRC Joint Communique (1979). *American Institute in Taiwan*. URL: <https://www.ait.org.tw/u-s-prc-joint-communique-1979/> (дата звернення: 22.11.2025).
77. U.S Department of Defence. National Defense Strategy of the United States of America. 2022. URL: <https://media.defense.gov/2022/Oct/27/2003103845/-1/-1/1/2022->

NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-NPR-MDR.pdf (дата звернення: 23.11.2025).

- 78.U.S. Senate: Constitution of the United States. *U.S. Senate*. URL: <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution/constitution.htm> (дата звернення: 23.11.2025).

Посібники, словники, енциклопедії, монографії, дисертації:

- 79.Вегеш М., Петренко В. «Міжнародні відносини» Геополітична енциклопедія : Навч. посіб. Ужгород : «Говерла», 2017. 492 с
- 80.Bødker K. US-China rivalry: a potential conflict? : Master Thesis. 2022. 45 с. URL: https://vbn.aau.dk/ws/files/465454420/Master_Thesis.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
- 81.КОНКУРЕНЦІЯ - тлумачення, орфографія, новий правопис онлайн. СЛОВНИК - тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?sword=конкуренція> (дата звернення: 27.11.2025).
- 82.Byman D., Cliff R. China's Arms Sales Motivations and Implications. 1999. 75 с. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1119/RAND_MR1119.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
- 83.Chi Z. Historical changes in relations between China and neighboring countries (1949–2012) : ASIA PAPER. Sweden : Institute for Security and Development Policy, 2013. URL: <https://www.isdp.eu/wp-content/uploads/publications/2013-chi-historical-changes-in-relations-between-china-and-neighboring-countries.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
- 84.Cohen W. I. America's Response to China: A History of Sino-American Relations. Columbia University Press, 2019. 288 с.
- 85.Derks J. E. An Analysis of the Sino American Relationship During the 21st Century : thesis. 2021. 54 с. URL: https://www.ie-ei.eu/Ressources/FCK/image/Theses/2021/Derks_THESIS_GEGPA.pdf (дата звернення: 23.11.2025).
- 86.HAMOUMA H. The Evolution of US-China Relations in Trump Era (2017-2021) : Dissertation. 2021. 81 с. URL: <https://repository.univ-msila.dz/server/api/core/bitstreams/bf66c2a2-bf13-4b1d-9a5f-7efc5a8dcdfd/content> (дата звернення: 23.11.2025).

87. Heath T. R., Kong W., Dale-Huang A. U.S.-China rivalry in a neomedieval world: security in an age of weakening states. *RAND national security research division*. 2023. С. 219. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RRA1800/RR_A1887-1/RAND_RRA1887-1.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
88. Jimmy Carter 1978 (in two books). v.2. URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=miua.4732133.1978.002&seq=5> (дата звернення: 22.11.2025).
89. Lippert B. Strategic rivalry between United States and China: causes, trajectories, and implications for europe : SWP Research Paper. Berlin, 2020. 56 с. URL: https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2020RP04_China_USA.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
90. Moore D. G. The current state of U.S.-Chinese relations: an assessment : Research Paper. 2023. URL: <https://www.securityscience.edu.rs/index.php/journal-security-science/article/view/116/73> (дата звернення: 22.11.2025).
91. Root-Takahira Agreement. www.britannica.com. URL: <https://www.britannica.com/event/Root-Takahira-Agreement> (дата звернення: 22.11.2025).
92. Sinkkonen V., Gaens B. Great-power competition and the rising US-China rivalry towards a new normal? : FIIA Report. The Finnish Institute of International Affairs, 2020. 216 с. URL: https://fii.fi/wp-content/uploads/2020/09/report66_great-power-competition_rising-us-china-rivalry_web.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
93. Smith P. J. Introduction to America's China Gamble. *America's China Gamble Six Phases and Our Perilous Future New Horizons in International Relations series*. С. 1–10. URL: <https://www.elgaronline.com/downloadpdf/monochap/book/9781035356928/chapter0.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).
94. Sutter R. Historical Dictionary of United States–China Relations : Historical dictionaries of U.S. diplomacy. 2-ге вид. The Scarecrow Press, Inc, 2006. 322 с. URL: <https://archive.org/details/historicaldictio0000sutt> (дата звернення: 23.11.2025).
95. Tao W. A History of China-U.S. Relations (1911–1949). Singapore : Springer Singapore, 2022. URL: <https://doi.org/10.1007/978-981-16-9712-8> (дата звернення: 22.11.2025).

96. Zhao S. Dragon roars back: transformational leaders and dynamics of chinese foreign policy. Stanford, California : Stanford University Press, 2022. 358 с.

Наукові статті:

97. Балашова О. Пастка Фукідіда для США та КНР: особливості розуміння та потенційні ризики. *Матеріали хіп міжнародної наукової конференції Китайська цивілізація: традиції та сучасність*. 2020. С. 158–163. URL: <https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/6475/document.pdf#page=159> (дата звернення: 23.11.2025).
98. Буравкова А. Американсько-китайські відносини в постбіполярну епоху: глобальний і регіональний вимір. *Політичний менеджмент*. 2013. С. 154–166. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/buravkova_amerykansko.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
99. Войтюк О., Ладиченко К. Технологічне протистояння між США та КНР. 2024. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1076/1088> (дата звернення: 22.11.2025).
100. Гончаренко А. В. ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА США ДЖ.Ф. КЕННЕДІ ЩОДО КИТАЮ (вересень 1961 - листопад 1963 рр.). *Сумська старовина*. 2021. С. 53–65. URL: <https://doi.org/10.21272/starovyna.2021.59.5> (дата звернення: 22.11.2025).
101. Городня Н. Динаміка американсько-китайських відносин в кінці ХХ - ХХІ ст. як свідчення нової ролі Китаю у міжнародній системі. *Україна - Китай – 25 років співробітництва: результати та перспективи. «Один пояс, один шлях»*. Київ, 2019. С. 74–94. URL: https://www.researchgate.net/publication/330883330_Dinamika_amerikansko-kitajskih_vidnosin_v_kinci_HH_-_HHI_st_ak_svidcenna_novoi_rol_i_Kitau_u_miznarodnij_sistemi (дата звернення: 22.11.2025).
102. Гришкова І. Ю., Наумов О. Б., Давидюк О. О. Економіко-політичні конфлікти на сучасному етапі. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Т. 1, № 2. С. 36–49. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/601c1208-aaf8-42fa-be00-667641909942/content> (дата звернення: 22.11.2025).

103. Комарницький М. Американо-китайські відносини в контексті регіональної політики Південно-Східної Азії у ххі столітті. *Вісник Львівського університету. серія філос.-політолог. студії*. 2024. № 52. С. 378–384. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/52_2024/49.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
104. Корнат Л. Політичні відносини США та КНР упродовж 2016-2021 років. *Вісник львівського університету. серія філос.-політолог. студії*. 2022. № 44. С. 194–202. URL: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.44.23> (дата звернення: 22.11.2025).
105. Кутько І. Історичні особливості становлення міждержавних відносини США та Китаю. *Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива: збірник матеріалів першої міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених*. 2013. № 3. С. 83–86. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/2322/> (дата звернення: 22.11.2025).
106. Правдюк А. Боротьба США та КНР за глобальне лідерство. *Збірник матеріалів IV міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених*. 2022. С. 45–48. URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/12458/12357> (дата звернення: 22.11.2025).
107. Савченко М. В., Цибуляк Д. С., Шемчук А. В. Торговельна війна між США та Китаєм: масштаби та наслідки для світової економіки. *Міжнародні економічні відносини*. С. 76–87. URL: https://economicscience.net/wp-content/uploads/2023/07/06.23._topic_Marina-V.-Savchenko-Daryna-S.-Tsybuliak-Anastasiiia-V.-Shemchuki-76-87.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
108. Смоліна В. Ядерні випробування Китаю після 1996 року. URL: <https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/03/Смоліна.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
109. Таран М. Відносини між США та КНР в епоху Ден Сяопіна: нова ідейно-теоретична й правова основа (1979–1990). *Східний світ*. 2006. Т. 2. С. 95–100. URL: http://jnas.nbu.gov.ua/j-pdf/SkhS_2006_2_13.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
110. Федонюк С., Магдисюк С. Протистояння між США й Китаєм у сфері кібербезпеки. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: збірник наукових статей*. 2022. Т. 45. С. 113–127. URL:

- <https://mhpi-old.chnu.edu.ua/index.php/issues/article/view/379/310> (дата звернення: 22.11.2025).
111. Ahammad D. A. America-China conflict: an overview. *International journal for multidisciplinary research (IJFMR)*. 2024. Т. 6, № 3. С. 1–9. URL: <https://www.ijfmr.com/papers/2024/3/23795.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
 112. Alterman J. B. U.S.-China competition. *The middle east's view of the "china model"*. 2024. С. 15–21. URL: <https://www.jstor.org/stable/resrep63395.6> (дата звернення: 22.11.2025).
 113. Arežina S. U.S.-China relations under the trump administration: changes and challenges. *China quarterly of international strategic studies*. 2019. Т. 05, № 03. С. 289–315. URL: <https://doi.org/10.1142/s2377740019500210> (дата звернення: 23.11.2025).
 114. Berglund A., Inboden W. U.S.-China relations and Taiwan in 1950: grand strategy or historical accident?. *Final paper for grand strategy conference course*. 2013. С. 1–26. URL: https://www.clementscenter.org/wp-content/uploads/https://www.clementscenter.org/media/k2/attachments/Berglund_Andrew_Research_Paper_5.13.13.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
 115. Bishop D. M. The United States and China During World War II: An Operational Outline. 2005. URL: https://www.academia.edu/49244178/The_United_States_and_China_During_World_War_II_An_Operational_Outline (дата звернення: 22.11.2025).
 116. Cordesman A. H. The Broader Structure of U.S. Strategic Competition with China and Russia. *U.S. Competition with China and Russia: The Crisis-Driven Need to Change U.S. Strategy*. 2020. С. 11–20. URL: <https://www.jstor.org/stable/resrep25689.7> (дата звернення: 22.11.2025).
 117. Columbia University. “Uphold the four basic principles ” (speech, march 30, 1979) by Deng Xiaoping. Asia for educators. С. 1–2. URL: https://afe.easia.columbia.edu/ps/cup/deng_xiaoping_uphold_principles.pdf (дата звернення: 24.11.2025).
 118. Fravel M. T. China's Behavior in its Territorial Disputes and Assertiveness in the South China Sea. *Center for Strategic and International Studies*. 2011. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/attachments/111128_Fravel_China_Behavior_Territorial_Disputes.pdf (дата звернення: 22.11.2025).

119. Jie D. The emerging ideological security dilemma between China and the U.S. *China International Strategy Review*. 2020. URL: <https://doi.org/10.1007/s42533-020-00059-3> (дата звернення: 22.11.2025).
120. Jingdong Y. US–China Relations and the Second Trump Administration. *East Asian Policy*. 2025. Т. 17, № 2. С. 7–21. URL: <https://www.worldscientific.com/doi/epdf/10.1142/S1793930525000091> (дата звернення: 22.11.2025).
121. Jisi W. The logic of China–US rivalry. *China International Strategy Review*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1007/s42533-024-00157-6> (дата звернення: 22.11.2025).
122. KAUSIKAN B. US-China Competition: Nature, Sources and Prospects. *EAI COMMENTARY*. 2021. № 43. С. 1–8. URL: <https://research.nus.edu.sg/eai/wp-content/uploads/2021/12/EaIC-43-20211130.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
123. Larus E., Hargis S. N.-k. M. US President Obama's China Policy: A Critical Assessment. 2016. URL: https://www.academia.edu/40084766/US_President Obamas_China_Policy_A_Critical_Assessment (дата звернення: 22.11.2025).
124. Li A. K. L. Revisiting the history of Sino-US relations: from sustained engagement to changed perception. *Discover Global Society*. 2025. Т. 3, № 1. URL: <https://doi.org/10.1007/s44282-025-00147-y> (дата звернення: 22.11.2025).
125. Lian Deng B. US Taiwan Policy during the George W. Bush Administration (2001-2009). *Revista Neiba, Cadernos Argentina Brasil*. 2019. Т. 7, № 1. URL: <https://doi.org/10.12957/neiba.2018.38756> (дата звернення: 22.11.2025).
126. Liu Y. Continuity and Change an Analysis of the Biden Administration's South China Sea Policy. *Macao Scientific Publishers (MOSP)*. 2024. С. 63–77. URL: <https://doi.org/10.12414/jiegg.240315> (дата звернення: 22.11.2025).
127. Medeiros E. S. The Changing Fundamentals of US-China Relations. *The Washington Quarterly*. 2019. Т. 42, № 3. С. 93–119. URL: <https://doi.org/10.1080/0163660x.2019.1666355> (дата звернення: 22.11.2025).
128. Monroe E. U.S.-China Relations: A Brief Historical Perspective. *U.S.-China Policy Foundation*. URL: <https://uscdf.org/v3/wp->

- [content/uploads/2014/08/backgrounder-on-US-China-relations.pdf](#) (дата звернення: 23.11.2025).
129. Qimao C. Sino-Russian relations after the break-up of the Soviet Union. *SINO -RUSSIAN RELATIONS*. С. 288–300. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/files/books/SIPRI99Chu/SIPRI99Chu18.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
 130. Qi Z. Conflicts over Human Rights between China and the US. *Human Rights Quarterly*. 2005. Т. 27, № 1. С. 105–124. URL: <http://www.jstor.org/stable/20069781> (дата звернення: 22.11.2025).
 131. Sehnáľková J. Reagan's China Policy 1980–1982: Reagan v. Haig and the Controversy over Arms Sales to Taiwan. 2003. С. 151–179. URL: <https://stuter.fsv.cuni.cz/stuter/article/view/178/140> (дата звернення: 22.11.2025).
 132. Summers T. US-China Strategic Rivalry and its Implications. 2018. С. 1–13. URL: https://www.researchgate.net/publication/329449885_US-China_Strategic_Rivalry_and_its_Implications (дата звернення: 22.11.2025).
 133. THOMPSON D. The Rise of Xi Jinping and China's New Era: Implications for the United States and Taiwan. *Issues & Studies*. 2020. Т. 56, № 01. С. 2040004. URL: <https://doi.org/10.1142/s1013251120400044> (дата звернення: 22.11.2025).
 134. United States Relations with Chiang Kai-Shek, 1937-1949. *FHSU Scholars Repository*. URL: <https://scholars.fhsu.edu/theses/739/> (дата звернення: 22.11.2025).
 135. U. S. policy in China 1941-1949. *Pakistan Horizon*. 1957. Т. 10, № 4. С. 214–220. URL: <https://www.jstor.org/stable/41392388> (дата звернення: 22.11.2025).
 136. U.S.-China Relations Since 1949: A Study in Engagement and Containment. С. 1–76. URL: <https://www.usachinaperspectives.com/content/C9a%20US-China%20Relations.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).
 137. Wanli Y. Breaking the Cycle?: Sino-US Relations under George W. Bush Administration. *China's Shift*. С. 81–98. URL: https://www.nids.mod.go.jp/english/publication/joint_research/series3/pdf/3-4.pdf (дата звернення: 22.11.2025).

138. Winkler S. C. Strategic Competition and US–China Relations: A Conceptual Analysis. *The Chinese Journal of International Politics*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1093/cjip/poad008> (дата звернення: 22.11.2025).
139. Xu G. The United States and the Tibet Issue. *Asian Survey*. 1997. Т. 37, № 11. С. 1062–1077. URL: <https://doi.org/10.2307/2645741> (дата звернення: 22.11.2025).
140. Yao C. THE EVOLUTIONS OF CHINA’S GEOPOLITICAL INTERESTS AND POLICIES IN CENTRAL ASIA. *Регіональні студії*. 2021. № 26. С. 59–65. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/26/14.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
141. Zhang B. (2020). Understanding changes in Sino-U.S. relations from a historical perspective. *China International Strategy Review*, 2(1), 1–13. <https://doi.org/10.1007/s42533-020-00048-6>
142. Zhang J. China's new foreign policy under Xi Jinping: towards ‘Peaceful Rise 2.0’?. *Global Change, Peace & Security*. 2015. Т. 27, № 1. С. 5–19. URL: <https://doi.org/10.1080/14781158.2015.993958> (дата звернення: 22.11.2025).
143. Zhao S., Zhao S. X., Zhang Z. US-China Rivalry and Its Implications for the Post-Pandemic World. *COVID-19 Pandemic, Crisis Responses and the Changing World*. 2021. С. 9–25. URL: https://doi.org/10.1007/978-981-16-2430-8_29 (дата звернення: 22.11.2025).
144. Zi Y. Whither US-China Relations Under Trump 2.0?. *RSIS Commentary*. 2025. URL: <https://rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2025/01/CO25012.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).

Публіцистичні матеріали:

145. ЗП КНР після «культурної революції». <http://kimo.univ.kiev.ua/>. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/Asia/12.htm> (дата звернення: 22.11.2025).
146. Китайські «інститути Конфуція» ведуть підривну діяльність в усьому світі. Народний Оглядач | Головна сторінка. URL: <https://www.ar25.org/article/kytayskiinstytuty-konfuciya-vedut-pidryvnu-diyalnist-v-usomu-sviti.html> (дата звернення: 23.11.2025).
147. М’яка сила як інструмент зовнішньої політики Китаю | ADASTRA. ADASTRA І Аналітичний центр. URL: <https://adastra.org.ua/blog/myaka->

- silayak-instrument-zovnishnoyi-politiki-kitayu (дата звернення: 22.11.2025).
148. Основні положення нової Стратегії національної безпеки США. /niss.gov.ua. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/osnovni-polozhennya-novoyi-stratehiyi-natsionalnoyi-bezpeky> (дата звернення: 22.11.2025).
 149. Паламарчук М. Куди заведе протистояння США й Китаю. Texty.org.ua – статті та журналістика даних для людей – Тексти.org.ua. URL: <https://texty.org.ua/articles/109255/kudy-zavede-protystoyannya-ssha-i-kytayu/> (дата звернення: 22.11.2025).
 150. Сі Цзіньпін зламав систему передачі влади та згорнув реформи, які міняли Китай останні 40 років. А що це була за система? Стане ще тоталітарніше? Що з того України? Відповіді на стидкі запитання про новий Китай. Бабель | Розповідаємо про політику, культуру і суспільство в Україні. Останні новини детально і неупереджено. URL: <https://babel.ua/texts/91579-si-czinpin-zlamav-sistemu-peredachi-vladi-ta-zgornuv-reformi-yaki-minyali-kitay-ostanni-40-rokiv-a-shcho-ce-bula-za-sistema-stane-shche-totalitarnishe-shcho-z-togo-ukrajini-vidpovidi-na-stidki-zapitan> (дата звернення: 22.11.2025).
 151. Технологічний переворот в США та його значення для України: стратегічні програми для глобального домінування. Народний Оглядач | Головна сторінка. URL: <https://www.ar25.org/article/tehnologichnyy-perevorot-v-ssha-ta-yogo-znachennya-dlya-ukrayiny-strategichni-programy-dlya> (дата звернення: 22.11.2025).
 152. Assessing U.S.-China relations under the Obama administration | Brookings. Brookings. URL: <https://www.brookings.edu/articles/assessing-u-s-china-relations-under-the-obamaadministration/> (дата звернення: 26.11.2025)
 153. America vs. China: A competitive face-off between two Pacific powers. Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com/graphics/national/obama-legacy/relations-with-china.html> (дата звернення: 22.11.2025).
 154. Arms Sales to Taiwan Dangerous Game. English--People's Daily Online. URL: https://en.people.cn/english/200104/27/print20010427_68775.html (дата звернення: 23.11.2025).

155. Beyond Geopolitics: The Ideological and Ethical Battleground of US-China Relations - Australian Institute of International Affairs. Australian Institute of International Affairs. URL: <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/beyond-geopolitics-the-ideological-and-ethical-battleground-of-us-china-relations/> (дата звернення: 22.11.2025).
156. Bekkevold J. I. Why China Is Not a Superpower. Foreign Policy. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/03/02/china-superpower-us-new-cold-war-rivalry-geopolitics/> (дата звернення: 22.11.2025).
157. Boese W. Bush Approves Major Arms Deal To Taiwan, Defers Aegis Sale. www.armscontrol.org. URL: <https://www.armscontrol.org/act/2001-05/press-releases/bush-approves-major-arms-deal-taiwan-defers-aegis-sale> (дата звернення: 22.11.2025).
158. Bush Vows Taiwan Support. ABC News. URL: <https://abcnews.go.com/US/story?id=93471&page=1> (дата звернення: 22.11.2025).
159. Burke E. The Obama-Xi Summit and the Prospects for a Global Norm Against Commercial IP Theft. Carnegie Endowment for International Peace. URL: <https://carnegieendowment.org/posts/2021/06/the-obama-xi-summit-and-the-prospects-for-aglobal-norm-against-commercial-ip-theft?lang=en> (дата звернення: 26.11.2025).
160. Campaign finance scandal in the 1990s | Research Starters | EBSCO Research. EBSCO. URL: <https://www.ebsco.com/research-starters/law/campaign-finance-scandal-1990s> (дата звернення: 22.11.2025).
161. Campaign Season's Anti-China Tone Is Likely to Cloud Meeting With Obama. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/2016/03/31/world/asia/campaignseasons-anti-china-tone-is-likely-to-cloud-meeting-with-obama.html> (дата звернення: 22.11.2025).
162. Cecco L. Canada says Russia and China are ramping up spy efforts in Arctic region. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/nov/13/canada-arctic-spy-threatsrussia-china> (дата звернення: 23.11.2025).
163. Chan R. China stages war games at new overseas military base. Newsweek. URL: <https://www.newsweek.com/china-cambodia-news-overseas-naval-base-military-exercise-2071352> (дата звернення: 22.11.2025).

164. China as a conflict mediator. Merics. URL: <https://merics.org/en/comment/china-conflictmediator> (дата звернення: 22.11.2025).
165. China / 1.0 / handbook - 1914-1918-Online (WW1) Encyclopedia. 1914-1918-Online (WW1) Encyclopedia. URL: <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/china/> (дата звернення: 22.11.2025).
166. China in Transition 「Strengthening National Security Has Become a Top Priority for the Xi Jinping Administration—Can it be compatible with economic development?」. RIETI. URL: <https://www.rieti.go.jp/en/china/24031301.html> (дата звернення: 22.11.2025).
167. China Is Enjoying Trump 2.0. Foreign Affairs. URL: https://www.foreignaffairs.com/china/china-enjoying-trump-20?check_logged_in=1&utm_medium=promo_email&utm_source=flows&utm_campaign=article_link&utm_term=article_email&utm_content=20251111 (дата звернення: 22.11.2025).
168. China Turns to A.I. in Information Warfare. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/2025/08/06/us/politics/china-artificial-intelligence-information-warfare.html> (дата звернення: 22.11.2025).
169. China's dual-use space sector goes global. www.iiss.org. URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/charting-china/2025/07/chinas-dual-use-space-sector-goes-global/> (дата звернення: 22.11.2025).
170. China's officials play up 'rise of the East, decline of the West'. South China Morning Post. URL: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3124752/chinas-officials-playrise-east-decline-west?module=inline&pgtype=article> (дата звернення: 26.11.2025).
171. China's Growing Influence in International Organizations. Warsaw Institute. URL: <https://warsawinstitute.org/chinas-growing-influence-international-organizations/> (дата звернення: 22.11.2025).
172. China's military expansion in the Southwest Pacific – GIS Reports. GIS Reports. URL: <https://www.gisreportsonline.com/r/china-military-expansion-2/> (date of access: 22.11.2025).
173. China's Military in 10 Charts. www.csis.org. URL: <https://www.csis.org/analysis/chinas-military-10-charts> (дата звернення: 22.11.2025).

174. China's military: A global power shift – GIS Reports. GIS Reports. URL: <https://www.gisreportsonline.com/r/china-military-expansion/> (дата звернення: 22.11.2025).
175. China's Techno-Authoritarianism Has Gone Global. Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org/news/2021/04/08/chinas-techno-authoritarianism-has-gone-global> (дата звернення: 22.11.2025).
176. "China Threat" or a "Peaceful Rise of China"? nytimes.com. URL: <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/ref/college/coll-china-politics-007.html?scp=4&sq=china%20india&st=cse> (дата звернення: 22.11.2025).
177. China to gain on US in core 21st century technologies within next decade. South China Morning Post. URL: <https://www.scmp.com/tech/tech-war/article/3159107/us-china-techwar-china-overtake-america-core-21st-century> (дата звернення: 27.11.2025).
178. China Launches New Military Drills Around Taiwan Following Lai's First Overseas Trip. thediplomat.com. URL: <https://thediplomat.com/2024/12/china-launches-new-military-drills-around-taiwan-following-lais-first-overseas-trip/> (дата звернення: 23.11.2025).
179. Chinese Warships Circle Australia and Leave It Feeling 'Near-Naked'. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/2025/03/12/world/australia/china-warships-australia-aukus.html> (дата звернення: 22.11.2025).
180. Chinese, US navies to conduct joint rescue drill. CCTV International. URL: <https://www.cctv.com/english/20061114/102410.shtml> (дата звернення: 22.11.2025).
181. Chinese Leadership: From 'Soft Power' to 'Sharp Power' | ADASTRA. ADASTRA I Аналітичний центр. URL: <https://adastra.org.ua/blog/chinese-leadership-fromsoft-power-to-sharp-power> (дата звернення: 27.11.2025).
182. Clinton Aides Admit Lapses on Espionage by Chinese. The New York Times Web Archive. URL: <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/library/world/asia/030799china-nuke.html> (дата звернення: 22.11.2025).
183. Clinton restates 'three noes' policy on Taiwan. www.washingtonpost.com. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1998/06/30/clinton-restates-three-noespolicy-on-taiwan/535aa6a0-1384-4c6b-a113-3ab8a3f0a307/> (дата звернення: 22.11.2025)

184. Client Challenge. Client Challenge. URL: <https://www.ft.com/content/509b39e0-b40c41b3-9c6a-9005859c6fea> (дата звернення: 23.11.2025)
185. Coexisting Influence: The Sino-American Competition in Europe. E-International Relations. URL: <https://www.e-ir.info/2024/08/01/coexisting-influence-the-sino-american-competition-in-europe/> (дата звернення: 22.11.2025).
186. Coll S. IN CIA'S COVERT AFGHAN WAR, WHERE TO DRAW THE LINE WAS KEY. www.washingtonpost.com. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1992/07/20/in-cias-covert-afghan-war-where-to-draw-the-line-was-key/ce723537-2823-4d88-b00d-5f94c93993e0/> (дата звернення: 22.11.2025).
187. Competing visions of international order. www.chathamhouse.org. URL: <https://www.chathamhouse.org/2025/03/competing-visions-international-order/02-china-balancing-us-increasing-global-influence> (дата звернення: 22.11.2025).
188. Continuing to Confront China: Trump's Approach to Maritime Security in East Asia. Global Asia. URL: https://www.globalasia.org/v12no4/focus/continuing-to-confront-china-trumps-approach-to-maritime-security-in-east-asia_peter-a-duttonisaac-b-kardon (дата звернення: 22.11.2025).
189. Cooperation or Competition: US-China Dynamics on Climate Change. E-International Relations. URL: <https://www.e-ir.info/2024/08/01/cooperation-or-competition-us-china-dynamics-on-climate-change/> (дата звернення: 22.11.2025).
190. Countering China's Influence Operations: Lessons from Australia. www.csis.org. URL: <https://www.csis.org/analysis/countering-chinas-influence-operations-lessons-australia> (дата звернення: 22.11.2025).
191. Cox Report Overview. www.armscontrol.org. URL: <https://www.armscontrol.org/act/1999-04/cox-report-overview> (дата звернення: 22.11.2025).
192. CRINK Security Ties: Growing Cooperation, Anchored by China and Russia. www.csis.org. URL: <https://www.csis.org/analysis/crink-security-ties-growing-cooperation-anchored-china-and-russia> (дата звернення: 22.11.2025).

193. Davis A. Germany under pressure to respond to Uighur internment – DW – 11/25/2019. dw.com. URL: <https://www.dw.com/en/china-uighurs-siemens-germany-partnership/a51405883> (дата звернення: 27.11.2025)
194. Davidson H. Trump's reported pause on Taiwan weapons aid sparks fears he is using island for China trade deal. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/usnews/2025/sep/20/trumps-reported-pause-on-taiwan-weapons-aid-sparks-fears-he-is-usingisland-for-china-trade-deal> (дата звернення: 23.11.2025).
195. Deng Xiaoping's "24-Character Strategy". GlobalSecurity.org. URL: <https://www.globalsecurity.org/military/world/china/24-character.htm> (дата звернення: 22.11.2025).
196. Doder D. Reagan Trip Gives Picture of China's Attitude Toward U.S., Soviets. www.washingtonpost.com. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1984/05/03/reagan-trip-gives-picture-of-chinas-attitude-toward-us-soviets/3351fcdf-4b32-44f1-9906-09ba5e3c703c/> (дата звернення: 22.11.2025).
197. Does America have troops in Taiwan?. www.economist.com. URL: <https://www.economist.com/the-economist-explains/2021/10/08/does-america-have-troops-in-taiwan> (дата звернення: 22.11.2025).
198. Experts React: Unpacking the Trump Administration's Plan to Win the AI Race. www.csis.org. URL: <https://www.csis.org/analysis/experts-react-unpacking-trump-administrations-plan-win-ai-race> (дата звернення: 22.11.2025).
199. Feng J., Daftari A. Map shows China's arms sales footprint around the world. Newsweek. URL: <https://www.newsweek.com/china-global-arms-footprint-map-2079771> (дата звернення: 22.11.2025).
200. Fontaine R., Ratner E. Opinion | The U.S.-China confrontation is not another Cold War. It's something new. The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/07/02/us-china-confrontation-is-not-another-cold-war-its-something-new/> (дата звернення: 22.11.2025).
201. From Cold War Rivalry to Economic Interdependence: News Article - Independent Institute. Independent Institute. URL: <https://www.independent.org/article/2025/05/05/economic-interdependence-china-america/> (дата звернення: 22.11.2025).
202. Guardian staff reporter. US imposes sanctions on senior Chinese officials over Uighur abuses. the Guardian. URL:

- <https://www.theguardian.com/world/2020/jul/10/us-imposessanctions-on-senior-chinese-officials-over-uighur-abuses> (дата звернення: 27.11.2025).
203. Guardian staff reporter. Taiwan president scraps Latin America trip amid reports the US opposed stopover in New York. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/jul/30/taiwan-president-cancels-latin-america-trip-us-opposed-nyc-stopover> (дата звернення: 27.11.2025).
204. Harsh Penalties, Vaguely Defined Crimes: Hong Kong's Security Law Explained. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/2020/06/30/world/asia/hong-kong-security-law-explain.html> (дата звернення: 22.11.2025).
205. Hidden in Plain View: A China Strategy for Taipei | Brookings. Brookings. URL: <https://www.brookings.edu/articles/hidden-in-plain-view-a-china-strategy-for-taipei/> (дата звернення: 26.11.2025).
206. Historic meeting between president Xi of PRC and president Ma of ROC takes place in Singapore. Avrasya İncelemeleri Merkezi - AVİM. URL: <https://avim.org.tr/en/Yorum/HISTORIC-MEETING-BETWEEN-PRESIDENT-XI-OF-PRC-AND-PRESIDENT-MA-OF-ROC-TAKES-PLACE-IN-SINGAPORE> (дата звернення: 26.11.2025).
207. How to Train Your Dragon: Understanding China's Growing Web of Combined Military Exercises and Security Relationships - Modern War Institute. Modern War Institute -. URL: <https://mwi.westpoint.edu/how-to-train-your-dragon-understanding-chinas-growing-web-of-combined-military-exercises-and-security-relationships/> (дата звернення: 22.11.2025).
208. How Much Trade Transits the South China Sea? | ChinaPower Project. ChinaPower Project. URL: <https://chinapower.csis.org/much-trade-transits-south-china-sea/> (дата звернення: 27.11.2025).
209. Hurst D. China leading US in technology race in all but a few fields, thinktank finds. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/02/china-leading-us-itechnology-race-in-all-but-a-few-fields-thinktank-finds> (дата звернення: 23.11.2025).
210. In Search of Food Security: US-China Hegemonic Rivalry in Africa. E-International Relations. URL: <https://www.e-ir.info/2024/08/01/in-search-of-food-security-us-china-hegemonic-rivalry-in-africa/> (дата звернення: 22.11.2025).
211. In the Arctic, the U.S. Shifts Focus From Climate Research to Security. www.nytimes.com. URL:

- <https://www.nytimes.com/2025/10/03/climate/arctic-research-security.html>
(дата звернення: 22.11.2025).
212. Kimball S. U.S. and Australia sign critical minerals agreement with \$8.5 billion project pipeline. CNBC. URL: <https://www.cnbc.com/2025/10/20/trump-australia-albanese-mineralsrare-earths-china.html> (дата звернення: 27.11.2025).
213. Lardner Jr G., Smith R. J. INTELLIGENCE TIES ENDURE DESPITE U.S.-CHINA STRAIN. www.washingtonpost.com. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1989/06/25/intelligence-ties-endure-despite-us-china-strain/f8b2789d-0f0c-4ea7-932b-9f4267a994a3/> (дата звернення: 22.11.2025).
214. Last view of the chinese scene; the China White Paper. August 1949. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/1968/02/25/archives/last-view-of-the-chinese-scene-thechina-white-paper-august-1949.html> (дата звернення: 22.11.2025).
215. Liaowang-1: China's New Spy Ship. Grey Dynamics. URL: <https://greydynamics.com/liaowang-1-china's-new-spy-ship/> (дата звернення: 22.11.2025).
216. Looking behind Ma's 'three noes' - Taipei Times. Taipei Times. URL: <https://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2008/01/21/2003398185> (дата звернення: 26.11.2025).
217. Macdonald K., Kaiser R. G. Reagan Declares He Seeks Only To Hold to Taiwan Relations Act. The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1980/08/26/reagan-declares-he-seeks-onlyto-hold-to-taiwan-relations-act/935f53e3-08ac-4f99-ba3d-8e5eb3ee3205/> (дата звернення: 22.11.2025).
218. Major Milestones in US-China Relations. HISTORY. URL: <https://www.history.com/articles/us-china-relations-history-diplomacy-taiwan> (дата звернення: 22.11.2025).
219. Mitchell A. Clinton Visits Dalai Lama, Informally. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/1997/04/24/world/clinton-visits-dalai-lama-informally.html> (дата звернення: 22.11.2025).
220. Mehta A. Chinese firms bump down Western companies on Top 100 list. www.defensenews.com. URL: <https://www.defensenews.com/top-100/2019/07/22/chinesefirms-bump-down-western-companies-on-top-100-list/> (дата звернення: 22.11.2025)

221. Neill A. Xi offers bold vision for PLA at 19th Party Congress. [www.iiss.org](https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2017/10/china-19th-party-congress/). URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2017/10/china-19th-party-congress/> (дата звернення: 22.11.2025).
222. Nuclear Notebook - Bulletin of the Atomic Scientists. Bulletin of the Atomic Scientists. URL: <https://thebulletin.org/nuclear-notebook/> (дата звернення: 27.11.2025).
223. Outline of the National Innovation-Driven Development Strategy. [cset.georgetown.edu](https://cset.georgetown.edu/publication/outline-of-the-national-innovation-driven-development-strategy/). URL: <https://cset.georgetown.edu/publication/outline-of-the-national-innovation-driven-development-strategy/> (дата звернення: 22.11.2025).
224. Pentagon plan prioritizes homeland over China threat. [www.politico.com](https://www.politico.com/news/2025/09/05/pentagon-national-defense-strategy-china-homeland-western-hemisphere-00546310). URL: <https://www.politico.com/news/2025/09/05/pentagon-national-defense-strategy-china-homeland-western-hemisphere-00546310> (дата звернення: 22.11.2025).
225. Pero M. D. The US-China rivalry is not a new cold war, and it's dangerous to call it that | Mario Del Pero. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/jul/14/the-us-china-rivalry-is-not-a-new-cold-war-and-its-dangerous-to-call-it-that> (дата звернення: 22.11.2025).
226. PLA in the Arctic: Under the Ice? - Institute for Security and Development Policy. Institute for Security and Development Policy. URL: <https://www.isdp.eu/publication/pla-in-the-arctic-under-the-ice/> (дата звернення: 22.11.2025).
227. Power J. US, China agree on 'framework' on trade after talks in London. Al Jazeera. URL: <https://www.aljazeera.com/economy/2025/6/11/us-china-agree-to-framework-on-trade-talksin-london> (дата звернення: 27.11.2025).
228. President Clinton's Visit To China In Context. Human Rights Watch | Defending Human Rights Worldwide. URL: <https://www.hrw.org/legacy/campaigns/china-98/visit.htm> (дата звернення: 22.11.2025).
229. President Reagan visits China: April 26, 1984. [www.politico.com](https://www.politico.com/story/2019/04/26/ronald-reagan-china-1984-1288612). URL: <https://www.politico.com/story/2019/04/26/ronald-reagan-china-1984-1288612> (дата звернення: 22.11.2025).
230. Phillips T., Woolf N., Smith N. Trump's phone call with Taiwan president risks China's wrath. the Guardian. URL:

- <https://www.theguardian.com/us-news/2016/dec/03/trumpangers-beijing-with-provocative-phone-call-to-taiwan-president> (дата звернення: 27.11.2025).
231. Questions and Answers Concerning the Taiwan Question. eu.china-mission.gov.cn. URL: <https://eu.china-mission.gov.cn/eng/more/20220812Taiwan/> (дата звернення: 22.11.2025).
 232. Reagan's Memo and its Prequel on Arms Sales to Taiwan | Global Taiwan Institute. Global Taiwan Institute. URL: <https://globaltaiwan.org/2019/10/reagans-memo-and-its-prequel-onarms-sales-to-taiwan/> (дата звернення: 25.11.2025).
 233. Resar A. The 1992 consensus: why it worked and why it fell apart. thediplomat.com. URL: <https://thedi diplomat.com/2022/07/the-1992-consensus-why-it-worked-and-why-it-fell-apart/> (дата звернення: 22.11.2025).
 234. Risen J., Gerth J. BREACH AT LOS ALAMOS: A special report.; China Stole Nuclear Secrets For Bombs, U.S. Aides Say. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/1999/03/06/world/breach-los-alamos-special-report-china-stole-nuclear-secrets-for-bombs-us-aides.html> (дата звернення: 22.11.2025).
 235. Roiling in the Deep: PRC Pushes New Deep Sea Order - Jamestown. jamestown.org. URL: <https://jamestown.org/roiling-in-the-deep-prc-pushes-new-deep-sea-order/> (дата звернення: 22.11.2025).
 236. Russia's Reaction to US-China Competition in Central Asia. E-International Relations. URL: <https://www.e-ir.info/2024/08/01/russias-reaction-to-us-china-competition-in-central-asia/> (дата звернення: 22.11.2025).
 237. Russian-chinese joint declaration on a multipolar world and the establishment of a new international order. 北大法律英文网. URL: <https://www.lawinfochina.com/display.aspx?id=7131&lib=tax&SearchKey word=& amp;SearchCKeyword=&EncodingName=big5> (дата звернення: 26.11.2025).
 238. Sanger D. E. U.S. would defend Taiwan, Bush says. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/2001/04/26/world/us-would-defend-taiwan-bush-says.html> (дата звернення: 22.11.2025).
 239. Satter R. U.S. ends exchange programs with China, calling them 'propaganda'. www.reuters.com. URL:

- <https://www.reuters.com/world/china/us-ends-exchange-program-with-china-calling-them-propaganda-2020-12-05/> (дата звернення: 22.11.2025).
240. Schwartz H. Soviet pledges to chinese seen; observers say Khrushchev may have assured Mao on summit meeting. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/1958/08/04/archives/soviet-pledges-to-chinese-seen-observers-saykhrushchev-may-have.html> (дата звернення: 22.11.2025).
 241. Sino-Soviet Border Conflict (1969). www.helion.co.uk. URL: <https://www.helion.co.uk/conflicts/sino-soviet-border-conflict.php> (дата звернення: 22.11.2025).
 242. Shattuck T. J. The Return to Strategic Ambiguity: Assessing Trump's Taiwan Stance. www.fpri.org. URL: <https://www.fpri.org/article/2025/05/the-return-to-strategic-ambiguity-assessing-trumps-taiwan-stance/> (дата звернення: 22.11.2025).
 243. Smith H. REAGAN'S REVERSAL. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/1984/04/28/world/reagan-s-reversal.html> (дата звернення: 22.11.2025).
 244. Special report: Trump's U.S.-China transformation. www.axios.com. URL: <https://www.axios.com/2021/01/19/trump-china-policy-special-report> (дата звернення: 22.11.2025).
 245. Srinivasan P. In the depths of the ocean, a new contest between the US and China emerges. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/oct/24/us-china-contest-potential-deep-sea-mineral-mining-cook-islands> (дата звернення: 22.11.2025).
 246. Stout D. President of China to Visit Bush's Ranch in Texas. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/2002/08/02/international/asia/president-of-china-to-visit-bushs-ranch-in-texas.html> (дата звернення: 22.11.2025).
 247. Strategic Ambiguity Is Still the U.S. and Taiwan's Best Bet. World Politics Review. URL: <https://www.worldpoliticsreview.com/us-taiwan-china-strategic-ambiguity/> (дата звернення: 22.11.2025).
 248. Strategic Ambiguity on Taiwan Has Run Its Course. www.usni.org. URL: <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2023/march/strategic-ambiguity-taiwan-has-run-its-course> (дата звернення: 22.11.2025).
 249. Strategic Ambiguity Toward Taiwan. CFR Education from the Council on Foreign Relations. URL: <https://education.cfr.org/teach/mini-simulation/strategic-ambiguity-toward-taiwan> (дата звернення: 22.11.2025).

- 1.
250. Taiwan Passes Independence Referendum Law. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/2003/11/27/international/asia/taiwan-passes-independence-referendum-law.html> (дата звернення: 22.11.2025).
251. Taiwan policy review (1994). fapa.org. URL: <https://fapa.org/1994-taiwan-policy-review/> (дата звернення: 22.11.2025).
252. Taiwanese Identity and the "One China Principle": Policies of the Lee Teng-hui Administration towards China. www.tufts.ac.jp. URL: <https://www.tufts.ac.jp/ts/personal/ogasawara/paper/epaper3.html> (дата звернення: 22.11.2025).
253. Talking Points: What Does PRC Law Say About Taiwan? – U.S.-Asia Law Institute. U.S.-Asia Law Institute. URL: <https://usali.org/publications/talking-points-what-does-prc-law-say-about-taiwan> (дата звернення: 22.11.2025).
254. Taubman P. U.S. AND PEKING JOIN IN TRACKING MISSILES IN SOVIET. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/1981/06/18/world/us-and-peking-join-in-tracking-missiles-in-soviet.html> (дата звернення: 22.11.2025).
255. The China Decision and the Future of Taiwan. The Heritage Foundation. URL: <https://www.heritage.org/asia/report/the-china-decision-and-the-future-taiwan> (дата звернення: 25.11.2025).
256. The Chinese Communist Party's Threat to America. www.fdd.org. URL: <https://www.fdd.org/analysis/2023/02/28/the-chinese-communist-partys-threat-to-america/> (дата звернення: 23.11.2025).
257. The Global Security Initiative: China's International Policing Activities. www.iiss.org. URL: <https://www.iiss.org/research-paper/2024/10/the-global-security-initiative-chinas-international-policing-activities/> (дата звернення: 22.11.2025).
258. The Impact of Chinese Espionage on the United States. thediplomat.com. URL: <https://thediplomat.com/2018/12/the-impact-of-chinese-espionage-on-the-united-states/> (дата звернення: 22.11.2025).
259. The Illusion of Chinese Power | Brookings. Brookings. URL: <https://www.brookings.edu/articles/the-illusion-of-chinese-power/> (дата звернення: 22.11.2025).
260. The Shanghai Communiqué and China's Road to a Not-So-Harmonious Rise | IPCS. IPCS | Institute Of Peace & Conflict Studies. URL:

- https://www.ipcs.org/comm_select.php?articleNo=5855 (дата звернення: 22.11.2025).
261. The US-Iran-China Nexus: Towards a New Strategic Alignment. E-International Relations. URL: <https://www.e-ir.info/2024/08/01/the-us-iran-china-nexus-towards-a-new-strategic-alignment/> (дата звернення: 22.11.2025).
262. The Tiananmen massacre 30 years on: Why modern China remains Orwellian | Hong Kong Free Press HKFP. Hong Kong Free Press HKFP. URL: <https://hongkongfp.com/2019/06/04/tiananmen-massacre-30-years-modern-china-remainsorwellian/> (дата звернення: 26.11.2025).
263. Third Taiwan Strait Crisis | Research Starters | EBSCO Research. EBSCO. URL: <https://www.ebsco.com/research-starters/history/third-taiwan-strait-crisis> (дата звернення: 22.11.2025).
264. The PLA's expanding joint-exercise profile and modernisation. www.iiss.org. URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/charting-china/2025/11/the-plas-expanding-jointexercise-profile-and-modernisation/> (дата звернення: 22.11.2025).
265. Timeline: U.S.-China Relations. Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/timeline/us-china-relations> (дата звернення: 23.11.2025).
266. Top 200 News Agencies in the World by Web Ranking. World Newspapers Rankings & Reviews | 4imn.com. URL: <https://www.4imn.com/news-agencies/> (дата звернення: 28.11.2025).
267. Trace China's Rise to Power. Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/china-global-governance/> (дата звернення: 22.11.2025).
268. Tracking China's Control of Overseas Ports. Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/tracker/china-overseas-ports> (дата звернення: 23.11.2025)
269. Trump Dismantles Government Fight Against Foreign Influence Operations. www.nytimes.com. URL: <https://www.nytimes.com/2025/02/20/business/trump-foreign-influence-election-interference.html> (дата звернення: 22.11.2025).
270. Trump says Taiwan took away US chip business and he wants it back. www.reuters.com. URL: <https://www.reuters.com/business/trump-says-taiwan-took-away-us-chip-business-hewants-it-back-2025-02-13/> (дата звернення: 22.11.2025).

271. U.S. Warships Enter Disputed Waters of South China Sea as Tensions With China Escalate. [www.nytimes.com](https://www.nytimes.com/2020/04/21/world/asia/coronavirus-south-china-sea-warships.html). URL: <https://www.nytimes.com/2020/04/21/world/asia/coronavirus-south-china-sea-warships.html> (дата звернення: 22.11.2025)
272. United States and China Sign Trade Deal | Research Starters | EBSCO Research. EBSCO. URL: <https://www.ebsco.com/research-starters/history/united-states-and-china-sign-trade-deal> (дата звернення: 22.11.2025).
273. US China Competition in the Andean Region. E-International Relations. URL: <https://www.e-ir.info/2024/08/01/united-states-and-china-competing-in-the-andean-region/> (дата звернення: 22.11.2025).
274. US Strategic Ambiguity Over Taiwan Must End. Project Syndicate. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/us-taiwan-strategic-ambiguity-must-end-by-abe-shinzo-2022-04> (дата звернення: 22.11.2025).
275. US-China Dynamics: Competition, Conflict or Cooperation?. E-International Relations. URL: <https://www.e-ir.info/2024/08/01/u-s-china-dynamics-competition-conflict-or-cooperation/> (дата звернення: 22.11.2025).
276. US-China Power Struggle or Peaceful Coexistence: Will it Avoid the Thucydides Trap?. E-International Relations. URL: <https://www.e-ir.info/2024/08/01/u-s-china-power-struggle-or-peaceful-coexistence-will-it-avoid-the-thucydides-trap/> (дата звернення: 22.11.2025).
277. US-China Relations in the Biden-Era: A Timeline - China Briefing News. China Briefing News. URL: <https://www.china-briefing.com/news/us-china-relations-in-the-biden-era-a-timeline/> (дата звернення: 22.11.2025).
278. US-China Relations in the Trump 2.0 Era: A Timeline - China Briefing. China Briefing News. URL: <https://www.china-briefing.com/news/us-china-relations-in-the-trump-2-0-implications/> (дата звернення: 22.11.2025).
279. US-China Rivalry and the Future of Africa. E-International Relations. URL: <https://www.e-ir.info/2024/08/01/us-china-rivalry-and-the-future-of-africa/> (дата звернення: 22.11.2025).
280. VOA. Clinton Seeks Stronger US Relations with China. Voice of America. URL: <https://www.voanews.com/a/a-13-2009-02-20-voa22-68714867/409693.html> (дата звернення: 22.11.2025).
281. What's the deal with the 'Phase One' agreement? - Asia House. Asia House. URL: <https://www.asiahouse.org/2020/01/17/whats-the-deal-with-the-phase-one-agreement/> (дата звернення: 22.11.2025).

282. Why rare earth elements are central to U.S.-China trade talks. NPR. URL: <https://www.npr.org/2025/06/11/nx-s1-5429236/why-rare-earth-elements-are-central-to-u-s-china-trade-talks> (дата звернення: 22.11.2025).
283. What Should Obama and Xi Accomplish at Their California Summit?. ChinaFile. URL: <https://www.chinafile.com/conversation/what-should-obama-and-xi-accomplish-theircalifornia-summit> (дата звернення: 26.11.2025).
284. Will Trump's 'Big Beautiful' Defense Spending Last?. Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/expert-brief/will-trumps-big-beautiful-defense-spending-last> (дата звернення: 22.11.2025).
285. Xi Jinping's 19th Party Congress Speech Heralds Greater Assertiveness in Chinese Foreign Policy. www.csis.org. URL: <https://www.csis.org/analysis/xi-jinpings-19th-partycongress-speech-heralds-greater-assertiveness-chinese-foreign> (дата звернення: 22.11.2025).
286. Zweig D. Китайська політика Частина 1 - Китай і політологія. www.coursera.org. URL: <https://www.coursera.org/learn/chinesepolitics1> (дата звернення: 23.11.2025).